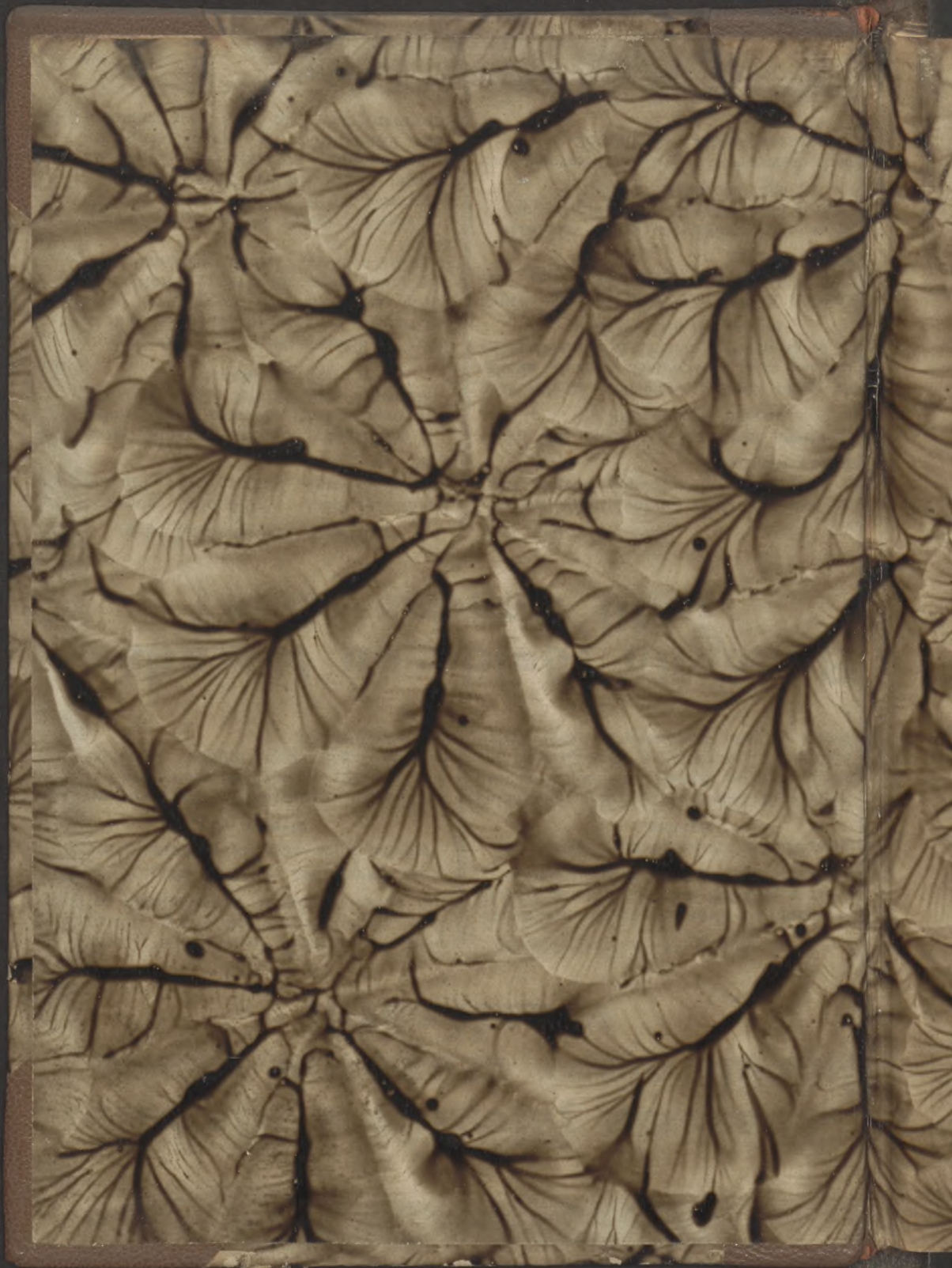

M
13.012
I. 1
.....

SSZK

-X-
2

VII-4
43-1

FELVIDÉKI TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
KIADVÁNYAI

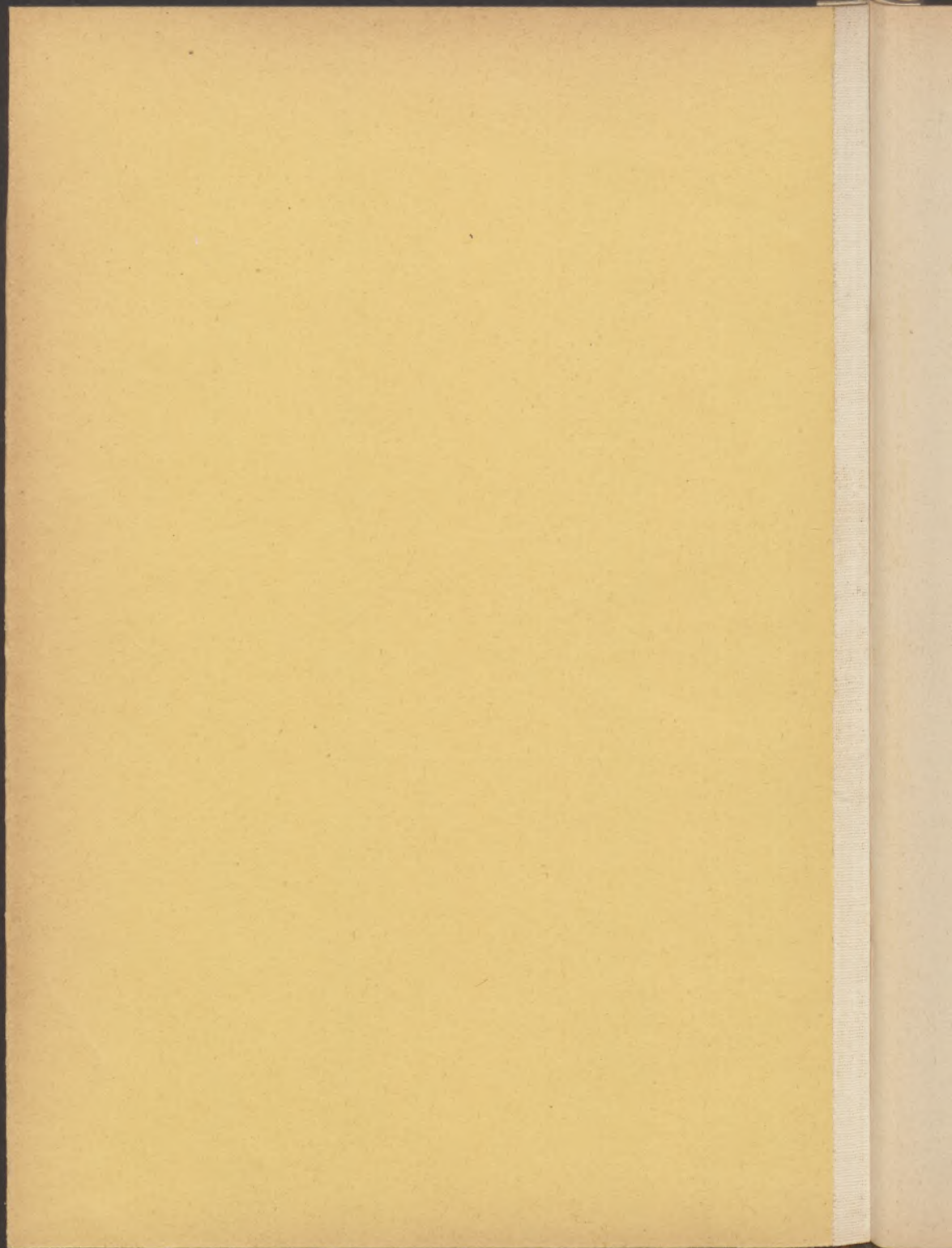
1. sorozat

1. szám

Dr. Flachbarth Ernő
A csehszlovákiai
népszámlálások
és
a felvidéki kisebbségek
nyelvi jogai

Ára 2.— P

A CSEHSZLOVÁKIAI
NÉPSZÁMLÁLÁSOK
ÉS A FELVIDÉKI KISEBBSÉGEK
NYELVI JOGAI

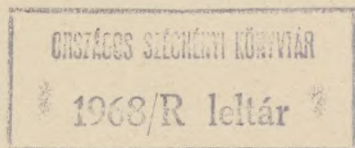
ÍRTA

FLACHBARTH ERNŐ

1935

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT

M 13.012 / I.1

ELŐSZÓ.

1933-ban Budapesten megalakult a „Felvidéki Tudományos Társaság“, azzal a céllal és feladattal, hogy a felvidéki kérdéskomplexum kutatóit és tudósait a mult és jelen higgadt és tudományos rendszerességgel való ismertetése és feldolgozása érdekében életképes munkaközösségben összefogja. A „társaság“ céljának elérésére hármas irányú munkásságot fejt ki: belső tudományos munkát, külső ismeretterjesztő munkát, ezenkívül a felvidéki problémakörbe vágó tudományos műveket ad ki, vagy azok kiadását tőle telhetőleg támogatja.

Társaságunk a Felvidék történelmének, etnografiájának, statisztikájának, jogtudományi és nyelvészeti, társadalmi és gazdasági problémáinak beható és részletes feldolgozásával mindazoknak segítségére óhajt lenni, akik e fontos kérdésben az elszakítás következtében való eltávolodást és elidegenedést és az ennek nyomában fellépő tájékozatlanságot csökkenteni igyekeznek. Együttal arra törekszik, hogy a tudományos vizsgálat nyugodt eszközeivel úgy intra mint extra muros kártékony félreértéseket, téves felfogásokat eloszlasson és így az ártalmas elfogultságot leszerelje. Társaságunkban olyan tudósok, írók és publicisták egyesültek, akik a Felvidék területének és népeinek kérdéseivel behatóan foglalkoznak, de eddig nélkülözték a szükséges közös munkaprogramm egymást kiegészítő és egyesítő kereteit. A „Felvidéki Tudományos Társaság“ tehát egy közös munkaprogrammal igyekszik előmozdítani a nagy terjedelmű problémakör átkutatását és feldolgozását és így megkönnyíti tagjainak munkáját, különösen pedig kész eredményeivel támogatja és előbbre viszi azoknak tevékenységét, akik nagy nemzeti céljain-

kért kifejtett működésükben a tudományos munka tárgyi-
lagos anyagát nem nélkülözhetik.

Társaságunk működése első szakának egyik termése
egy tíz tanulmányból álló kiadványsorozat, amelynek
első számát ezennel átadjuk a nyilvánosságnak.

Nagy célkitűzéseinket társaságunk valamennyi tagja
igyekezettel és kitartó munkával fogja szolgálni, de ez a
magyar társadalom érdeklődése, buzdító támogatása nél-
kül sorvadásra lenne kárhóztatva, ami minden esetre a
nemzet megkárosodását is jelentené. A Felvidéki Tudomá-
nyos Társaság azzal a kéréssel fordul tehát a magyar ol-
vasóközönséghez, hogy kiadványaink terjesztését, elhelye-
zését mozdítsa elő, mert ezzel egy tagadhatatlanul fon-
tos nemzeti ügyet szolgál. Aki a felvidéki problémák mult-
ját, jelenét, fejlődését akarja megismerni, az olvassa kiad-
ványainkat. Aki azt akarja, hogy e kérdésekben egészsé-
ges közvélemény alakuljon ki, az terjessze és propagálja
könyveinket!

Budapest, 1935. július 12.

Steier Lajos

a „Felvidéki Tudományos Társaság Budapesten”
elnöke.

A csehszlovákiai népszámlálások és a felvidéki kisebbségek nyelvi jogai.

Az 1930 december 2.-i csehszlovák népszámlálás nemzetiségstatisztika eredményeinek közzététele és ezek folytán a Pozsony, Kassa és Ungvár városok magyar lakossága által a városi önkormányzatban eleddig bírt nyelvi jogok megszüntetése a csonkamagyarországi közvéleményben is a legnagyobb megdöbbenést és leghatározottabb tiltakozást váltotta ki. A csonkamagyarországi közvélemény ez alkalommal ismerte meg azokat a módszereket, amelyeket a csehszlovák népszámlálási hatóságok nem először 1930-ban, hanem már 1921-ben és 1919-ben is alkalmaztak, hogy a magyar kisebbség számát mentől csekélyebbnek tüntessék fel és az így kimutatott eredmények alapján a magyarságot az állami közigazgatásban és igazságszolgáltatásban, valamint a helyi önkormányzatban elűssék azoktól a jogoktól, amelyeknek megadását államuk törvényei és rendeletei attól teszik függővé, hogy a kisebbségekhez tartozó állampolgároknak az utolsó népszámlálás alkalmával kimutatott száma az illető területen eléri-e az állampolgárok összességének bizonyos százalékarányát.

Nem céлом, hogy a csehszlovák népszámlálás módszereit ismertessem. Ez a statisztikusok feladata. Mint kisebbségi jogászt engem inkább az érdekel, hogy a csehszlovák népszámlálásnak Rádl Emánuel,¹ egy kiváló cseh tudós véleménye szerint is megbízhatatlan eredményei

¹ Dr. Emanuel Rádl: „Der Kampf zwischen Tschechen und Deutschen“. Reichenberg 1928: „Ich halte die amtliche Zählung aus dem Jahre 1921. nicht für verlässlich.“ (186. l.)

milyen következményekkel járnak a felvidéki kisebbségek nyelvi jogai szempontjából és hogy ezek a következmények összeegyeztethetők-e azokkal a nemzetközi jogi kötelezettségekkel, amelyeket a csehszlovák állam az 1919 szeptember 10.-én Saint Germain-en-Laye-ben a szövetséges és társult főhatalmakkal kötött szerződésben elvállalt. Így téve föl a kérdést, mindenekelőtt vizsgáljuk meg, hogy e szerződés milyen kötelezettségeket rótt a csehszlovák államra a kisebbségekhez tartozó személyeknek biztosítandó nyelvi jogok tekintetében.

I.

Az általános, generális rendelkezést a szerződés 7. cikkének 4. bekezdésében találjuk. Ennek értelmében a csehszlovák köztársaság — egy hivatalos nyelv bevezetésének sérelme nélkül — a nem cseh nyelvű állampolgároknak megfelelő könnyítéseket (facilités appropriées) köteles nyújtani nyelvüknek a bíróságok előtt szóval, vagy írásban való használata tekintetében.²

Miként a szerződésnek számos más rendelkezését, úgy ezt is a dodonai jóslatok ködös homálya lengi körül és ezért, ha nem is leküzdhetetlen, de mégis rendkívül nagy nehézségeket okoz a jogmagyarázatnak. Messzire vezetne, ha a 7. cikk 4. bekezdése körül felmerült valamennyi vitás kérdést e helyütt akár csak érinteni is akarnám és ezért megelégszem azzal, hogy a szerződés e helyéből azokat a következtetéseket vonjam le, amelyre szükségem lesz, hogy a bevezetőben feltett kérdésre szabatos választ adhassak. E következtetések ezek:

1 A szerződés 7. cikkének 4. bekezdésében biztosított

² Francia szöveg: „Nonobstant l'établissement par le Gouvernement tchéco-slovaque d'une langue officielle, des facilités appropriées seront données aux ressortissants tchéco-slovaques de langue autre que le tchèque, pour l'usage de leur langue, soit oralement, soit par écrit devant les tribunaux.”

jog alanyai a csehszlovák államnak nem cseh nyelvű polgárai. Ebből következik, hogy ez a jog megilleti mindazokat a csehszlovák állampolgárokat, akiknek nyelve nem a cseh.

a) Megilleti tehát a tótokat is, amit annál nyomatékossabban kell hangsúlyoznom, mivel a már egész könyvtárt betöltő nemzetközi kisebbségjogi irodalom eddig elmulasztotta e következtetés levonását. Pedig e tekintetben a szerződés idézett helye igen világos és félreérthetetlen. Biztosítja a nyelvi jogokat mindazoknak a csehszlovák állampolgároknak (*aux ressortissants tchécoslovaques*), akiknek nyelve más, mint a cseh, (*de langue autre que le tchéque*), azaz élesen szembeállítja egyfelől a csehszlovák állampolgárságot, másfelől a cseh nyelvet. Ha a csehszlovák államot nem akarták volna a tót nyelv jogainak biztosítására kötelezni, úgy bizonyosan ugyanazt a formát választották volna, mint a Jugoszláviával 1919 szeptember 10.-én ugyancsak Saint Germain-ban kötött szerződésben, amelynek 7. cikke a 4. bekezdésben a szóban forgó nyelvjogokat nem a szerb, hanem a hivatalos nyelvtől különböző nyelvű (*de langue autre que la langue officielle*) állampolgároknak biztosítja. Jugoszlávia tehát azoknak a polgárainak, kiknek nyelve azonos az általa megállapított hivatalos nyelvvel, illetőleg nyelvekkel, nem köteles a szerződés értelmében nyelvjogokat biztosítani, míg Csehszlovákia azzal, hogy a „csehszlovák” nyelv fikciójának megteremtésével a tót nyelvet látszólag a hivatalos nyelv rangjára emelte, még nem tett eleget a szerződés értelmében tót nyelvű állampolgáraival szemben is vállalt kötelezettségeinek.

Jól érzi ezt a cseh Sobotka is, aki azonban úgy véli, hogy még akkor is, ha sem jogilag, sem filológiailag nem helyezkednénk a cseh és tót nemzet és nyelv azonosságának álláspontjára és még ha arra az eredményre is jutnánk, hogy a szerződés szerint a tót nyelvet csak a kisebbségi nyelv helyzete illeti meg, még akkor sem volna aka-

dálya annak, hogy azt a belső állami szempontból mint kisebbségi nyelvet a kíváltságos cseh nyelvvel egyenlő bánásmódban részesítsék.³ Ennek a szerződés szerint valóban nincsen semmi akadály. Ámde a csehszlovák nyelvtörvény a tót nyelvet nem a cseh nyelv mellé, hanem a „csehszlovák” nyelv alá rendeli és ezzel a tótoktól azoknak a jogoknak egy részét is megvonja, amelyeket a kisebbségek tagjainak biztosít, így különösen azt a jogot, hogy nyelvüknek a bíróságok és közigazgatási hatóságok előtt való használatára vonatkozó igényüket szükség esetén a legfelsőbb közigazgatási bíróság előtt érvényesítsék.

Az 1918 december hó 10.-én 64. sz. a. kelt csehszlovák törvény 3. §-a még úgy rendelkezett, hogy Szlovenszón szlovák nyelven történik a hivataloskodás, míg a Szlovenszón otthonos más nyelvek használatára nézve külön rendeletet fognak kibocsátani. Az 1920 február 29.-én 122. sz. a. kelt nyelvtörvény 4. §-a értelmében a történelmi országokban a hivataloskodás *szabály szerint* csehül, Szlovenszón pedig *szabály szerint* tótul történik. Ellentétben az 1918 december hó 10.-én 64. sz. a. kelt törvénnyel, a nyelvtörvény tehát nem írja elő imperative a tót hivataloskodást Szlovenszón, azaz a tótoknak — szemben a nyelvi kisebbségek tagjaival — nem biztosít szubjektív jogot nyelvüknek a hivatalos életben való használatára. Ebből pedig a gyakorlatban az következik, hogy a legfelső közigazgatási bíróság kénytelen azokat a panaszokat elutasítani, amelyeket egyes tótok netalán benyújtanak a miatt, hogy a Szlovenszón működő hatóságok tót nyelvű beadványaikat nem tótul, hanem csehül intézték el. Minthogy pedig a történelmi országokban soha nem történik meg, hogy cseh nyelvű beadványokat tótul intéznek el, szó sem lehet arról, mintha a „csehszlovák” nyelv fogalmának megkonstruálása a tót nyelvnek csehvel való egyenjoguságát jelentené.

³ Dr. Emil Sobotka: „Das tschechoslovakische Nationalitätenrecht“, Prag 1931. (76. l.)

Másfelől, ha tagadásba vennők azt, hogy a kisebbségi szerződés a cseh nyelvvel szemben a tót nyelvnek is biztosította a kisebbségi nyelveket megillető jogokat, úgy azt is tagadnók, hogy a tótok a szerződés értelmében nyelvi kisebbséget alkotnak és nyelvüknek a hivatalos életben való használatára vonatkozó joguk a szerződés 14. cikkéhez képest a Nemzetek Szövetségének garanciája alatt áll. Már pedig ezt Sobotka sem meri határozottan tagadni, aki csak azt állítja, hogy a tót nyelv „belső állami szempontból” (innerstaatlich) egy kalap alá vehető a cseh nyelvvel. Ha pedig a tótok nyelvi jogai is a Nemzetek Szövetségének garanciája alatt állanak, úgy semmi jogi akadályja nincs annak, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa a tót nyelvnek a szlovenszkói hivatalos életben való mellőzés miatt netalán benyújtott petíciókat ne tárgyalja.

b) A 7. cikk 4. bekezdésében biztosított jog a nyelvi kisebbségekhez tartozó személyeket illeti meg, még pedig akkor is, ha — akár önkéntes jelentkezésük alapján, akár pedig tiltakozásuk ellenére — más faji, illetőleg nemzeti kisebbség tagjai gyanánt tartja őket nyilván a csehszlovák népszámlálás. Ezt azért kell különös nyomatékkal hangsúlyozni, mert a csehszlovák közigazgatás és igazságszolgáltatás a nyelvi jogokat következetesen megtagadja a magukat zsidó nemzetiségűeknek valló csehszlovák állampolgároktól. Ámde a szerződés élesen megkülönbözteti egymástól egyfelől a faji kisebbség (minorité de race), amelyen Le Fur szerint a nemzeti kisebbségeket (minorité nationale) kell érteni,⁴ másfelől pedig a nyelvi kisebbség (minorité de langue) fogalmát. A 7. cikk 4. bekezdésében biztosított jog alanyai pedig az utóbbiakhoz tartozó személyek, tekintet nélkül arra, hogy milyen nemzeti kisebbséghez tartoznak. A magyar és német anyanyelvű izraelitákat a szerződés értelmében tehát a nyelvi jogok akkor is megilletik, ha a népszámlálás alkalmával zsidó nemzeti-

⁴ Le Fur: „Races, Nationalités, Etats.” Paris, 1922. (24. sk. 1.)

ségűeknek írták be őket, mert hiszen az ő anyanyelvük is a csehtől különböző nyelv.

Minden félreértés elkerülése végett meg kell jegyeznem, hogy a kisebbségi szerződés a népszámlálásra nézve semmiféle rendelkezést nem tartalmaz. Masaryknak közvetlenül a világháború befejezése előtt elhangzott azt a javaslatát, hogy a békekonferencia foglalkozzék azzal a kérdéssel is, miképpen kellene a nemzetiségi statisztika megbízhatóságát biztosítani,⁵ a kisebbségi szerződések megalkotásánál nem vették figyelembe és azokban a népszámlálásra nézve egyáltalán nem intézkedtek. A kisebbségi szerződés tehát Csehszlovákiának nem tiltja meg, hogy a zsidó nemzetiséget ne vegye külön is számba. Itt azonban nem arról van szó. A 7. cikk 4. bekezdésének alkalmazása szempontjából bennünket nem az érdekel, hogy a csehszlovák állam népszámlálásával milyen nemzetiségeket kíván nyilvántartani, hanem kizárólag az, hogy a népszámláláshoz fűzött jogkövetkezmények összhangban állanak-e a kisebbségi szerződéssel. Már pedig nem kétséges az, hogy ha Csehszlovákia zsidó nemzetiségűek gyanánt kimutatott, de nem zsidó, hanem magyar vagy német anyanyelvű polgáraitól megtagadja nyelvüknek a hivatalos életben való használatának a jogát, úgy a népszámláláshoz oly jogkövetkezményt fűz, amely szöges ellentétben áll a 7. cikk 4. bekezdésének világos rendelkezéseivel.

2. Egy további tisztázásra váró kérdés, hogy a 7. cikk 4. bekezdésében biztosított jog a nyelvi kisebbségek tagjait az állam egész területén illeti-e meg, vagy pedig helyhez köthető, lokalizálható-e. Ennek tisztázása azért fontos, mivel a csehszlovák nyelvi jog — mint látni fogjuk — a kisebbségi nyelvnek a hivatalos életben való használatát számos esetben attól teszi függővé, hogy az illető kisebbséghez tartozó állampolgárok valamely bírósági vagy közigazgatási eljárásban, illetőleg tartományban, vagy község-

⁵ „Das neue Europa”. (141. l.)

ben eléri-e az ott élő állampolgárok összességének bizonyos százalékát. Fouques-Duparccal szemben⁶ véleményem az, hogy a 7. cikk 4. bekezdésében biztosított jog nem lokalizálható. Míg ugyanis a szerződés a 9. cikkben, ahol a nyelvi kisebbségek részére létesítendő állami iskolákról és a kisebbségeknek a köz költségvetésekből juttatandó összegről van szó, e jogokat attól teszi függővé, hogy az illető városokban és járásokban a kisebbségek a lakosság jelentős részét (*une proportion considérable*) alkotják-e, addig a 7. cikk 4. bekezdése hasonló feltételt nem állít fel, amiből a contrario az következik, hogy ama jog lokalizálható, emez ellenben nem. Véleményemben csak megerősít a cseh Weyr hasonló nézete.⁷ Ebből pedig az következik, hogy a csehszlovák állam szembehelyezkedik a kisebbségi szerződéssel, amidőn a kisebbségeknek a nyelvi jogokat csak ott biztosítja, ahol az állampolgárok összességének bizonyos százalékát teszik ki. A teljesség kedvéért alább ki fogom mutatni, hogy a csehszlovák kormányzat a bírósági körletek megváltoztatásának módszerét is kiadósan alkalmazta a kisebbségek nyelvi jogainak megsemmisítésére. Bár Apponyi Albert grófnak, mint a magyar béke-delegáció elnökének egy erre vonatkozó javaslatát⁸ a kisebbségi szerződések megalkotói nem vették figyelembe, ez az eljárás minden bizonnyal ellenkezik nemcsak a „fair play” szabályaival, de a szerződéssel is, mert annak kijátszására irányul.

⁶ Jacques Fouques Duparc: „La protection des minorités”. Paris, 1922. (234. l.)

⁷ Dr. Frant. Weyr: „Soustava československého práva státního”. V Brně, 1921. (341. l.)

⁸ „Aucun changement ne pourra être apporté dans les circonscriptions administratives qui aurait pour résultat de modifier la proportion actuelle au détriment de la minorité ethnique, de religion ou de langue, habitant l'une ou l'autre région du pays.” Les Négociations de la Paix Hongroise. Compte Rendu sur les travaux de la délégation de Paix de Hongrie à Neuilly s/S de Janveir à Mars. 1920. Budapest, 1921. Tome, II. 95. l.

3. Végül foglalkoznunk kell még a vitás kérdéssel is, hogy — mivel a szerződés kifejezetten csak a bíróságok előtt biztosítja a kisebbségi nyelvi jogokat — ezek a jogok a közigazgatásban és a kormányzatban megilletik-e a szerződés szerint a kisebbséghez tartozó személyeket? Ami a közigazgatást illeti, csatlakozom ahhoz a cseh Weyr⁹ által is osztott nézethez, hogy egyszerű szerkesztési hibáról lévén szó, a kisebbségek tagjait e nyelvi jogok természetesen nemcsak az igazságszolgáltatásban, hanem a közigazgatásban is megilletik. Az önkormányzati testületek nyelvi jogait illetőleg pedig véleményem az, hogy mivel nyelvi jogokkal nemcsak a természetes, hanem a jogi személyek is bírhatnak, az önkormányzati testületek pedig ugyancsak jogi személyek, a szerződés kifejezett rendelkezése nélkül is megilleti őket az a jog, hogy tárgyalási nyelvüket önmaguk állapítsák meg.

Az eddig kifejtett általános elvek nem vonatkoznak Ruzsinszkóra. A saint germaini szerződés 11. cikke ugyanis a ruzsinszkói autonóm országgyűlés hatáskörébe utalta a nyelvkérdést is. Ennek folytán Ruzsinszkóban a nyelvi kérdésnek, mint autonóm ügynek szabályozása kizárólag az autonóm országgyűlés feladata. A csehszlovák kormánynak az amerikai rutének nemzetvédelmi tanácsának iskolaügyi petíciójára adott válaszában kifejtett az az álláspont, hogy a szerződés 7. cikkének 4. bekezdése a köztársaság egész területén alkalmazandó és ebből folyólag a szerződés értelmében a „csehszlovák” nyelv az egész államban hivatalos nyelvnek tekintendő,¹⁰ véleményem szerint tarthatatlan. Mert eltekintve attól, hogy a szerződés a „csehszlovák” nyelvet nem ismeri, a 7. cikk 4. bekezdésének általános, generális szabályával szemben ott áll a 11. cikk különleges, speciális szabálya és így a „lex specialis derogat legi generali” elve alapján az autonóm

⁹ Id. m. 340. l.

¹⁰ Société des Nations. Journal Officiel. XV. année, No. 3.352. l.

területen kizárólag az utóbbi alkalmazandó. Másfelől azonban az autonóm országgyűlést — föltéve, hogy egyszer összehívják — mint a csehszlovák állam egyik szervét a nyelvi kérdés szabályozásánál ugyancsak köti a 7. cikk 4. bekezdése, azaz az autonóm törvénynek is biztosítania kell a nem cseh nyelvű állampolgárok részére azokat a kedvezményeket, amelyek a szerződés szerint az állam egyéb területein megilletik. A ruszinszkói cseheknek az autonóm törvényhozás nem köteles megadni a szerződés 7. cikkének 4. bekezdésében biztosított jogokat.¹¹ A tótokat ellenben megilletik, mert hiszen az ő nyelvük is különbözik a csehtől.

II.

Ezek előrebecsátása után vizsgáljuk meg először a *szlovenszkói* kisebbségek nyelvjogi helyzetét.

Minthogy az 1918 december 10.-én 64. sz. a. kelt törvénynek 3. §-a értelmében Szlovenszkon a hivataloskodás tót nyelven történt és a többi nyelv használatának jogát külön rendelet volt hivatott szabályozni, 1918 december 16.-ától, azaz e törvény hatálybaléptének napjától kezdve az 1868 : XLIV. t.-c., azaz a magyar nemzetiségi törvénynek nyelvjogi rendelkezései Szlovenszkon hatálytalanokká váltak.

1. A kisebbségi nyelveknek a *bíróságok és közigazgatási hatóságok előtt* való használatát csak az 1920 február 29.-én 122. sz. a. kelt törvény szabályozta. E törvény 2. §-a rendkívül nehézkesen határozza meg a kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogait: „A köztársaság ama bíróságai, hatóságai és szervei, amelyeknek hatásköre egy olyan bírósági járásra terjed ki, amelyben az utolsó népszámlálás szerint legalább 20 százalék ugyanilyen, de nem csehszlovák nyelvű állampolgár la-

¹¹ E tételt részletesen kifejtettem és indokoltam: „Ruszinszkó autonómiája a nemzetközi és a csehszlovák alkotmányjog szempontjából” (Miskolc 1934) című tanulmányom 43. sk. lapján.

kik, kötelesek mindazokban az ügyekben, amelyeknek elintézése azon az alapon tartozik hozzájuk, hogy hatáskörük erre a járásra kiterjed, a kisebbség nyelvéhez tartozó személyektől ilyen nyelvű beadványokat elfogadni és e beadványok elintézését nemcsak csehszlovák nyelven, hanem a beadvány nyelvén is kiadni." Ez röviden azt jelenti, hogy a csehszlovák nyelvtörvény — véleményem szerint szerződésellenesen — a kisebbségekhez tartozó személyek, beleértve a külföldi állampolgároknak nyelvi jogait is, azokra a bírósági járásokra, illetőleg az azokban területi hatáskörrel, illetékességgel bíró állami bíróságokra, hatóságokra és szervekre lokalizálta, amelyekben az utolsó népszámlálás szerint az ott kimutatott állampolgárok összességének legalább 20 százaléka tartozik az illető nyelvi kisebbséghez.

Nem alkotnak e törvény értelmében nyelvi kisebbséget a tótok, mert a törvény hivatalos nyelvként a „csehszlovák” nyelvet vezette be és a tót nyelvet nem tekinti a „csehszlovák” nyelvtől különböző nyelvnek. Másfelől a nyelvtörvény nem zárja ki azt, hogy a nyelvi jogokat azok az izraeliták is ne élvezhessék, akiknek anyanyelve valamely kisebbségi nyelv, még pedig akkor is, ha zsidó nemzetiségűeknek vallották magukat. A 2. §. ugyan kifejezetten utal a legutolsó népszámlálás eredményére, már pedig a csehszlovák népszámlálás a zsidó nemzetiséget is nyilvántartja és a prágai legfelső közigazgatási bíróság állandó joggyakorlata szerint a zsidó nemzetiségűek nem tekinthetők a nyelvtörvény értelmében vett nyelvi kisebbségek valamelyikének tagjai gyanánt.¹² Ez a joggyakorlat azonban véleményem szerint magával a csehszlovák nyelvtörvénnyel és általában a csehszlovák nemzetiségi joggal, sőt a legfelső közigazgatási bíróság

¹² 1925. január 7-én 109. sz. a. kelt ítélet. Boh. 4297. Idézi Dr. Leo Epstein: „Das Sprachenrecht der tschechoslowakischen Republik.” Reichenberg 1927. 70. sk. 1.

egyébírányú joggyakorlatával is ellenkezik. A csehszlovák nemzetiségi jog ugyanis a nemzetiség fogalmát jól ismeri és megkülönbözteti a nyelvi kisebbség, illetőleg a csehszlovák nyelvtől különböző nyelvhez való tartozás fogalmától. Így például a képviselőház ügyrendjét szabályozó 1920 április 15.-én 325. sz. a. kelt törvény 6. §-a értelmében az ujonnan megválasztott képviselők a ház irodájában bejelentik nemzetiségüket. Az 1920 október 30.-án 592 sz. a. kelt kormányrendelet 3. §-a értelmében a népszámlálásnál a nemzetiséget kérdezik, amely alatt a törzsi hovátartozást kell érteni, melynek külső ismérve szabály szerint, de nem kivétel nélkül az anyanyelv, mihez képest maga a legfelső közigazgatási bíróság is arra az álláspontra helyezkedett, hogy kétely esetén a nemzetiség különböző objektív ismérvek alapján állapítandó meg, mint amilyenek a nevelés, a társadalmi érintkezés nyelve, a törzsi hovátartozás, a többi családtagnál szokásos nyelv stb.¹³

Az izraelita nemzetiségűek gyanánt bejegyzett, de magyar anyanyelvű egyéneket a magyarokat megillető nyelvi jogokból kizáró helytelen joggyakorlat tehát a népszámlálás nemzetiségstatisztikai eredményeihez olyan jogkövetkezményeket fűzni, amelyeket a nyelvtörvény helyes magyarázata szerint csak az állampolgárok nyelvét megállapító statisztikai eredményekhez volna szabad fűzni.

Ezek után vizsgáljuk meg először azt, hogy a csehszlovák nemzetiségstatisztikai eredmények milyen következményeket vontak maguk után a *szlovenszkói* kisebbségek nyelvi jogai szempontjából.

A nyelvtörvény életbeléptetése napján, 1920 március 6-án utolsó népszámlálásnak az 1910. január 1-ei magyar népszámlálás volt tekintendő. A párizsi békekonferencia számára 1919. augusztus 20.-án csak Szlovenszkon végrehajtott rendkívüli népszámlálás az állam területének csak

¹³ Bohuslav 4173.

egy részére terjedvén ki, az egész államban érvényes nyelvtörvény végrehajtásánál nem jöhetett tekintetbe.

a) Az 1910. évi népszámlálás eredményei szerint Szlovenszkó akkori 77 bírósági járásából 27 volt olyan, amelyben a *magyarság* elérte a 20 %-ot. (A Ruszinszkóba is átnyúló, de leginkább szlovenszkói községeket magába foglaló nagykaposi járást ideveszem, az ungvárit ellenben nem.) Az 1921 február 15.-én megtartott első csehszlovák népszámlálás eredményeinek közzétételéig tehát a magyarság 27 szlovenszkói járásban bírt az állami közigazgatási hatóságok és bíróság előtti nyelvhasználat jogával.

Az 1921. évi népszámlálás e 27 járásból négyben megszüntette a magyarság nyelvi jogait, mivel annak számarányát a 20 % alá szorította. E járások székhelyei: Nagymihály, Bazin, Nagyrőce és Selmecbánya. A magyarság tehát már csak 23 szlovenszkói járásban bírt nyelvi jogokkal, ezenkívül az ungvári járás Szlovenszkóhoz csatolt részében. E területen — e népszámlálás adatai szerint — 599,239 csehszlovák honos magyar élt, azaz a csehszlovák állampolgársággal bíró magyarok (634,827) 94.3 %-a.

Ennek az aránylag kedvező jogi helyzetnek azonban a kormány csakhamar véget vetett. Az 1921 december 19.-én 456. sz. a. kelt kormányrendelet ugyanis a pozsonyi járásbíróság körletét akként változtatta meg, hogy 13 községet (1921 : 4074 magyar és 1795 tót) elcsatolt a járástól, ellenben 1 községet (2211 tót és 100 magyar) hozzácsatolt, amivel elérte azt, hogy a járás csehszlovák honos magyarjainak a népszámlálás által kimutatott 20.3 %-a 17.56 %-ra süllyedt, a magyarság elvesztette minősített kisebbségi jellegét és ezzel nyelvi jogait. Az 1921. évi népszámlálás szerint a járásban addig 26,567 magyar élt. A kormányrendelet az 1920 április 15.-én 270 sz. a. kelt törvényen nyugodott, amely felhatalmazta a kormányt, hogy a bíróságok öt évben megállapított újjászervezési ideje alatt a szlovenszkói és ruszinszkói bíróságok területét megváltoztassa.

Miután az 1924. december 19.-én 295 sz. a. kelt törvény az említett határidőt 1926 április végéig meghosszabbította, Černý hivatalnokkormány 1926 április 23.-án, tehát néhány nappal a határidő letelte előtt 55. sz. a. kelt rendeletével a *nyitrai, rimaszombati, kassai és gálszécsi* bírósági járások magyar kisebbségének arányát szorította le a 20 % alá.

Az e járásokban lakó csehszlovák honos magyarok arányszáma 1910-ben és 1921-ben¹⁴ ez volt:

	1910-ben	1921-ben
Nyitra	45.10	25.62
Rimaszombat	33.72	20.99
Kassa	56.59	20.34
Gálszécs	48.36	21.71

Ezek a nagy eltérések arra mutatnak, hogy már az 1921. évi népszámlálás alkalmával mindent elkövettek a minősített kisebbségek eltüntetésére. Miután ez nem sikerült, az idézett rendelettel érték el a kitűzött célt. Nyitran 8 község (3961 magyar és 1684 tót) elcsatolásával, ellenben 13 község (7742 tót és 191 magyar) hozzácsatolásával 19.21%-ra nyomták le az arányt. Rimaszombatban 15 község (5455 tót és 594 magyar) bekebelezésével és 1 község (254 magyar és 8 tót) elcsatolása folytán 19.01%-ra, Kassán 21 sárosi község (7514 tót és 131 magyar) oda-csatolása és 1 község (778 tót és 54 magyar) elszakítása révén 19.03%-ra és Gálszécsen 9 község (5128 tót és 453 magyar) bekebelezésével éppenséggel 12.85%-ra csökkent az arány. Figyelembe véve az e változások következtében a járások csehszlovák honos magyarjainak számában előállt eltolódásokat, azt látjuk, hogy e rendelet mintegy hetvenezer magyart fosztott meg nyelvi jogától az állami közigazgatásban és igazságszolgáltatásban. Nem kétséges, hogy a tót községek bekebelezésével és a magyar

¹⁴ V. ö. „Sčítani lidu v republice československé ze dne 15 února 1921” 58. l.

községek elcsatolásával üzött eme mesterkedésnek más célja nem lehetett, mint hogy a nyelvhatáron fekvő városok és járások magyarjait nyelvi jogaiktól megfosszák. Jegyezzük meg, hogy az 55/1926 rendelet a kékkői és a zselizi járásbíróságok megszervezésével két járásban új minősített magyar kisebbséget teremtett, de mivel a járásokat már addig is minősített magyar kisebbséggel bíró járások részeiből alkották meg, ezzel a nyelvi jogokkal bíró magyarok száma nem gyarapodott. E változtatások után a minősített magyar kisebbségű járások száma 20 volt. (Jegyzéket lásd a függelékben.)

Az 1930. évi népszámlálás ezen nem változtatott, de a nyelvi jogokkal bíró magyarok számát csaknem hatszáz-ezerről 492.869-re szállította le, ami az e népszámlálás alkalmával Szlovenszkon kimutatott csehszlovák honos magyarok (571.988) 86.1%-nak felel meg. Ezek szerint jelenleg 79.119 magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgár semmiféle nyelvi joggal nem bír az állami közigazgatási hatóságok és bíróságok előtt. A valóságban azonban e magyarok száma legalább százezerre tehető, mert hiszen a csehszlovák népszámlálás által Szlovenszkon eltüntetett körülbelül százezer magyartól (a szaporodási többlet beleértve) legalább húszezer keresendő azokban a járásokban, ahol 20%-nál kevesebbre becsülik a magyarság számát. Az 1930. évi népszámlálás egyébként elsősorban a 20—25%-os magyar kisebbségeket tizedelte meg. Így Léván 39.04%-ról 27.78%-ra, Kékkön 32.45%-ról 27.03%-ra, Losoncon 30.40%-ról 25.83%-ra és Verebélyen 34.7%-ról 25.71%-ra szállította le a járás magyarságának arányát, amiből azt lehet kiolvasni, hogy a következő népszámláláson e magyarok nyelvi jogai megsemmisítésének veszélye fog fenyegetni.

b) A szlovenszkói *németek* a nyelvtörvény életbelépésének idején 7 bírósági járásban alkottak 20%-ot meghaladó kisebbséget. Ez így maradt az 1921. évi népszámlálás után is, amely szerint e járásokban 91.830 cseh-

szlovák honos német élt, valamennyi szlovenszkói német (139.880) 65.6%-a. Az 55/1926. sz. kormányrendelet a minősített német kisebbséggel bíró stubnyafüldői járást a 94.69 százalékaiban tót turócszentmártoni járással egyesítette, amely egyesített járásban a németek aránya az 1921. évi népszámlálás szerint csak 17.54%-ot tett ki és ezzel 9.284 felsőturóci német elvesztette nyelvi jogait. Az 1930. évi népszámlálás a poprádi — 1926-ig szepesszombati — járás németiségének arányát 25.28%-ról 19.86%-ra szállítván le, az is elvesztette nyelvi jogait. Most már csak 5 járásban van minősített német kisebbség. (Jegyzéküket lásd a függelékben.). Száma 85.721, a szlovenszkói németek összes számának (147.501) 61.3%-a. A helyzetet tehát a korábbi állapottal szemben itt is megroszabbította az 1930. évi népszámlálás.

c) A *rutének* a nyelvtörvény hatálybaléptekor az 1910. évi magyar népszámlálás eredményei alapján Szlovenszko 8 járásában igényelhettek nyelvi jogokat. Az 1921. évi csehszlovák népszámlálás mindjárt három bírósági járásban (Szepesófalva, Kisszeben és Szobránc) ütötte el őket e jogoktól. Az 55/1926. rendelet Mezőlaborcon 80.46%-osan rutén bírósági járást létesített ugyan, de tekintettel a minősített rutén kisebbséggel bíró sztropkói járás megszüntetésére, a rutének ezek után is csak 5 járásban igényelhettek nyelvi jogokat. (Jegyzéküket lásd a függelékben.) Ezen az 1930. évi népszámlálás sem változtatott. E népszámlálás szerint számuk e járásokban 70.911, azaz 77.8%-a a szlovenszkói rutének összes számának. (91.079). Mivel előbb 68.1%-uk volt a minősített kisebbség helyzetében, az 1930. évi népszámlálás a szlovenszkói rutének helyzetét az állami igazságszolgáltatás és közigazgatás előtti nyelvhasználat terén 1921-el szemben megjavította.

A *zsidó és cigány* nemzetiség egyik bírósági járásban sem érte el a törvényes 20 százalékot és így e vonatkozásban tárgyalást nem igényel.

A törvényes 20 százalék egyébként nemcsak az állami közigazgatási hatóságok és bíróság előtti nyelvhasználati jognak alapja, hanem egyéb nyelvjogi kihatásai is vannak. Így 1. az 1920. augusztus 25-én 324. sz. a. kelt rendelet szerint csak az ily járásokra kiterjedő hatáskörrel bíró bíróságok és hatóságok székhelyeinek adhat a belügyminiszter az illető kisebbségi nyelven kialakult hivatalos nevet és 2. Az 1926. február 3.-án 17. sz. a. kelt nyelvrendelet értelmében a nemzetiségi alapon megszervezett szövetségek csupán az ily járásokban bocsáthatnak ki kisebbségi nyelvű hirdetményeket, (91. cikk. 2. bek.) Viszont a 20%-os „csehszlovák” kisebbséggel bíró járásokra kiterjedő hatáskörrel bíró bíróságok és hatóságok székhelyein az utcafeliratoknak első helyen az államnyelven kell szólniok. (1920. augusztus 25-én 324 sz. a. kelt rendelet 2. §-a.)

Az állami közigazgatási hatóságok és a bíróságok előtti nyelvhasználat jogának egy magasabb foka az, amelyet a nyelvtörvény 1926. február 3.-án 17. sz. a. kelt végrehajtási rendeletének 37. cikke vezetett be. E szerint oly bíróságok és hatóságok, amelyeknek hatásköre oly bírósági járásra terjed ki, amelyben az *állampolgárok összességének legalább kétharmada* kisebbségi nyelvű, bizonyos feltételek mellett egyedül — tehát nemcsak az államnyelv mellett — a kisebbségi nyelven intézhetik el az ily nyelvű beadványokat, kivéve a nyilvánkönyvi bejegyzés következményével járókat, tárgyalhatnak a felekkel, vehetnek fel jegyzőkönyveket és hozhatnak ítéleteket és határozatokat. Ily esetekben a közvádló vádat emelhet, valamint indítványokat és nyilatkozatokat tehet csak a kisebbségi nyelven is. (38. cikk.) Itt tehát voltaképpen nem a kisebbségi felek, hanem sokkal inkább a bírák, ügyészek és közigazgatási tisztviselők nyelvi jogáról, munkájuk megkönnyebbitéséről, tehermentesítéséről van szó.

Az 1921. évi népszámlálás eredményei szerint a *magyarság* Szlovenszko 12 járásában (az 1910. évi népszámlálás adatai szerint 14 járásban) érte el a 66.66%-os

arányt, amelyekben 401.704 csehszlovák honos magyar élt, a szlovenszkói magyarok összes számának 63%-a. A bíró-sági beosztásnak az 55/1926. számú rendelettel történt megváltoztatása után is 12 ilyen járás maradt, csak hogy a lévai járás helyére 66.91%-os magyarságnak 39.04%-ra való leszorítása után a zselizi járás lépett. Az 1930. évi népszámlálás a galántai és szepsi járás magyarságát a 66.6% alá szorította le. A fennmaradó 10 járásban (Dunaszerdahely, Feled, Ipolyság, Királyhelmece, Komárom, Ógyalla, Párkány, Somorja, Tornaalja, és Zseliz) 311.673 magyar él, a szlovenszkói magyarság 54.4%. Ez a szám is mutatja, hogy a népszámlálás e tekintetben is mily károsan hatott vissza a magyarság nyelvi jogaira.

A *németek* egyik járásban sem, a *rutének* ellenben két járásban (Felsővízköz és Mezőlaborc) haladják meg a 66.66%-os arányt. Számuk itt 30.399, azaz 33.4%-a az egész szlovenszkói rutihétségnek. (91.079.)

B) Az önkormányzati hatóságokra és testületekre vonatkozólag a nyelvtörvény 3. §-a úgy rendelkezett, hogy azok a „csehszlovák” beadványokat elfogadni és elintézni kötelesek, üléseiken és tanácskozásaikon e nyelv bármikor használható, a kisebbségi nyelvű beadványokat elfogadni és e nyelvek használatát tárgyalásaikon és tanácskozásait az előbb idézett 2. § feltételei között megengedni tartoznak, nyilvános hirdetményeik és külső megjelölésük nyelvét pedig az állami végrehajtóhatalom szabályozza. Ezekből a rendelkezésekből félreérthetetlenül az következik, hogy az önkormányzati hatóságok és testületek önmaguk állapítják meg ügyintézésük és tárgyalásaik nyelvét, s kezüket a törvény csak annyiban köti meg, hogy „csehszlovák” beadványokat mindig, a kisebbségek nyelvén készült beadványokat pedig 2. § korlátai között, tehát nyilvánvalóan 20%-os kisebbség létezése esetén elfogadni és — bár nem feltétlenül a beadvány nyelvén — elintézni, és ugyanígy üléseiken a „csehszlovák” illetőleg kisebbségi nyelvű felhívásokat megengedni kötelesek. Az önkormányzati ha-

tóság hirdetményeinek és külső megjelöléseinek (hivatalos épületek, helyiségek feliratai stb.) nyelvét nem ő maga, hanem a kormány állapítja meg.

Eltekintve e fenntartásoktól, a törvény — a kisebbségi szerződés helyes magyarázatával megegyezően — az önkormányzatra bízta az ügykezelési és tárgyalási nyelv megállapítását. Ezzel szemben a nagymegyei képviselőtestületek és járási választmányok, majd a tartományi és járási képviselőtestületek nyelvhasználatát szabályozó 1924. január 31.-én 27, illetőleg 1928. december 29.-én 229. sz. a. kelt rendeletek, valamint az 1926. február hó 3.-án 17. sz. a. kelt nyelvrendelet sokkal messzebbmenő korlátozásoknak vetették alá az önkormányzatot és ezzel szerződésellenesen és törvényellenesen megszüktették a kisebbségek nyelvi jogait is. A legfelső közigazgatási bíróság megerősített tanácsa 1928. március hó 27-én még tagadta a nyelvrendelet egy idevágó cikkének törvényességét, de erre Divaldot, a tanács elnökét lemondatták¹⁵ és 1929 június hó 28.-án egy teljes ülési határozatban¹⁶ kimondották, hogy a kormány az önkormányzati hatóságok nyelvhasználatának szabályozásánál túl mehet azokon a pozitív korlátozásokon, amelyeknek a nyelvtörvény 3. §-a az államnyelvre vonatkozólag aláveti azokat. E határozat a nyelvtörvény 8. §-ára támaszkodik, amely felhatalmazta a kormányt, hogy a törvény végrehajtási rendeletében az önkormányzat nyelvhasználatát is a „törvény szellemében” szabályozza. A törvény e „szelleméből” pedig a bíróság az államnyelv kiváltságos helyzetének alapelvét is levezeti. Amde mivel az államnyelv kiváltságos helyzetét — mint láttuk — 3. §-ában már maga a nyelvtörvény is megfelelően tekintetbe vette és mivel e szakaszhoz fűzött miniszteri indokolás szerint „a 3. §. mindent összefoglal, amit az önkormányzati testületekre... vonatkozólag.... az alkotmánytörvénybe

¹⁵ V. ö. „Nation und Staat”. III. évf. 6. sz. 392. l.

¹⁶ Idézve ugyanitt, 393. l.

felvenni szükségesnek tartottak",¹⁷ a nyelvtörvény szellemével összeegyeztethetetlen minden, a 3. §. felsorolásán túlmenő korlátozás. Egyébként egyes kiváló cseh jogászoknak, mint legutóbb Peškának is,¹⁸ az a véleményük, hogy a törvényhozó az önkormányzati testületeknél a nyelvi ügyekben való önrendelkezést fogadta el uralkodó elvül és azt, amit a 3. §-ban elrendelt, csak kivételnek fogta fel.

Ennek ellenére a felsorolt és egyéb kormányrendeletek nemcsak a kisebbségi nyelvű beadványoknak elfogadását és elintézését, valamint ily felszólalásoknak megengedését kötötték egy 20 %-os kisebbség létezéséhez, hanem ezen messze túlmenően a nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak egész sorát az utolsó népszámlálás eredményeitől tették függővé.

1. Így a 229/1928. sz. rendelet értelmében az *országos (tartományi) képviselőtestületeknek* kisebbségi tagjai általában minden ügyben csak azokban a tartományokban terjeszthetnek elő nyelvükön nyilatkozatokat, jelentéseket, kérdéseket és panaszokat, hasonlóképpen a tartományi képviselőtestület elnöklő személyek és a tisztviselő tagok csak azokban a tartományokban használhatnak egy kisebbségi nyelvet, amelyekben az állampolgárok összességének legalább 20 %-a az illető kisebbséghez tartozik. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a szlovenszkói kisebbségek egyikeként tartománygyűlési képviselőit sem illeti meg az a jog, hogy minden ügyben, kivétel nélkül saját nyelvükön szólalhassanak fel. Hiszen a németek és ruthének száma már az 1921. évi népszámlálás szerint is csak 4.73, illetőleg 2.9 %-át tette ki a Szlovenszkon lakó állampolgárok összességének, amely arányt a következő számlálás 4.53, illetőleg 2.8 %-ra szorította le. Ami a magyarokat illeti, tartománygyűlési képviselőiket ez a jog eddig megillette,

¹⁷ Németül idézi Dr. Leó Epstein: „Studienausgabe der Verfassungsgesetze der tschechoslow. Republik” Reichenberg 1923. 266. l.

¹⁸ Univ. prof. dr. Zdeněk Peška: „Národní menšina a Československo.” V Bratislavě, 159. l.

mert hiszen az 1921. évi népszámlálás még 21.48 %-al adta meg az arányszámukat, de mivel ezt az 1930. évi számlálás 17.58 %-ra nyomta le, most már ők is elvesztették e jogot.

Egyes ügyekben a kisebbségi tartománygyűlési képviselők akkor szólalhattak fel saját nyelvükön, ha azokat a tartományi képviselőtestület egy ilyen minősített kisebbséget magába foglaló járásra kiterjedő hatáskörénél fogva tárgyalja. Ez annyit jelent, hogy a pozsonyi országos képviselőtestület magyar tagjai csak akkor beszélhetnek magyarul, ha a 20, minősített magyar kisebbséggel bíró járások egyikével összefüggő ügyről van szó. Német és ruthén nyelven pedig 5—5 járás ügyeiben lehet felszólalni.

2. A *járási képviselőtestületek* tagjait az említett jogok egyfelől azonban a *bírósági* járásokban illetik meg, ahol 20 %-os kisebbség van, azaz ezen az alapon magyarul 20, németül és ruthénül pedig 5—5 járásban lehet felszólalni, másfelől pedig ama járási hivatali körletekben, azaz *közigazgatási* járásokban, ahol 20 %-os kisebbség van. Ezen a ponton nyomulnak be a csehszlovák nyelvjogba a közigazgatási járások 20 %-os kisebbségei, mint a nyelvi jogok hordozói. Eddig mindig csak bírósági járásokról volt szó.

Szlovenszkó *jelenlegi* 70 politikai járásából az 1910. évi népszámlálás alapulvételével 28 volt olyan, amelyben a lakosság 20 %-a *magyar* volt. Az 1921. évi népszámlálás e számot 20-ra nyomta le. Ezen az 1930. évi eredmények nem változtattak, de viszont e számlálás egyes járásokban annyira leszorította a magyarság százalékarányát, hogy hasonló tempó esetén a következő népszámláláskor különösen a losonci, lévai és verebélyi járások 20 %-os magyar kisebbség megsemmisülésének veszélye fenyeget.

A szlovenszkói *németek* az 1910. és 1921. évi adatok szerint még 5, az 1930. évi eredmények szerint ellenben már csak 4 közigazgatási járásban alkottak 20 %-os kisebbséget.

A rutének ma 5 közigazgatási járásban vannak ily helyzetben, míg az 1910. évi népszámlálás még 8 járásban mutatott ki 20 %-nál nagyobb ruténséget. Valamivel messzebbmenő jogokat biztosít a rendelet ama közigazgatási járások képviselőtestületeinek kisebbségi tagjai részére, amelyben 50, illetőleg 75 %-os kisebbség van, de csak akkor, ha a járási képviselőtestület vonatkozó határozatát a tartományi elnök jóváhagyja. Az első esetben a kisebbségi tagok részére lefordítják az államnyelven elhangzott felszólalásokat s a kisebbségi felszólalásokat a kisebbség nyelvén is felveszik a jegyzőkönyvbe, amelyet kisebbségi tagok saját nyelvükön is hitelesíthetnek.

Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint a magyarság — a jelenlegi közigazgatási beosztás alapulvételével — 16 közigazgatási járásban volt abszolút többségben. Az 1921. évi népszámlálás ettől 3 járásban (Rozsnyó, Érsekújvár és Verebely), fosztotta meg, úgy hogy ma 13 közigazgatási járásban van igényük a magyaroknak a szóbanforgó jogokra. A németek egyetlenegy közigazgatási járásban sem alkotnak abszolút többséget, a rutének ellenben háromban: Mezőlaborc, Szina és Sztropkó, amely utóbbiban 1930-ban visszaszerezték az 1921-ben elvesztett többséget.

75 %-nál nagyobb kisebbséggel bíró járásokban a mondottakon felül még azt a vajmi csekély értékű kedvezményt biztosítja a rendelet, hogy a kisebbségi tagok felszólalásainak az államnyelvre való lefordításától el lehessen tekinteni, ha csak valamelyik tag, vagy az elnök nem ragaszkodik a fordításhoz. Szlovenszko jelenlegi közigazgatási járásai közül a magyarság az 1910. évi népszámlálás szerint 12-ben alkotta a lakosságnak legalább háromnegyed részét. Az 1921. évi népszámlálás azonban 3 járásban (Galánta, Szepsi és Vágsellye), az 1930. évi pedig még egy járásban (Ógyalla) fosztotta meg e jellegétől, úgy hogy ma 8 közigazgatási járásban haladja meg a magyarság a 75 %-ot. A rutének az egyetlen mezőlaborci járásban vannak ily helyzetben.

3. Lássuk ezekután, hogy a csehszlovák népszámlálások milyen hatást gyakoroltak a kisebbségeknek a *községi önkormányzatban*, tehát a kisebbségi közelet legprimitívebb megnyilatkozási körében birt nyelvi jogaira. A csehszlovák nyelvjog ugyanis ezeknek a jogoknak egy jelentős részét is a népszámlálástól tette függővé.

a) Így a nyelvrendelet szerint azokban a községekben, ahol nincs 20 %-os *kisebbség*, a „csehszlovák” nyelv a község ügykezelési nyelve (70. cikk, 1. bek.), a községi képviselőtestület a kisebbség nyelvén nem tárgyalhat (79. cikk, 3. bek.), a tárgyalási nyelven elhangzott indítványok a kisebbség nyelvére le nem fordíthatók (80. cikk, 1. bek.), a községi hirdetmények e nyelven ki nem bocsátandók (81. cikk, 3. bek.), a községi hivatalok meg nem jelölhetők (82. cikk, 1. bek.). Az 1920 április 20-án 266. sz. a. kelt törvény értelmében a belügyminiszter csak oly községek részére állapíthatja meg hivatalos név gyanánt a kisebbségi nyelvben kifejlődött nevet, amelyekben 20 %-os kisebbség van. (2 §)

Látjuk tehát, hogy a 20 %-os kisebbség létezéséhez milyen fontos nyelvjogi következmények fűződnek. Az 1930. évi csehszlovák népszámlálás 35 szlovenszkói községben, (jegyzéküket lásd a függelékben) ahol 1921-ben is túlhaladta ezt az arányt, szorította a *magyar* kisebbséget a 20 % alá, (az 1910. évi adatok alapulvételével 250, az 1919. évi összeíráshoz képest 66 községben mutatkozik ilyen változás), minek következtében a magyar nyelvet még a községi képviselőtestület egyhangú határozatával sem lehet a községek ügykezelési vagy tárgyalási nyelvéné tenni, sőt az illető községeknek magyar lakosaiktól magyar anyanyelvű beadványokat sem szabad elfogadniok. A *németeket* az 1930. évi népszámlálás egyetlenegy olyan községben szorította a 20 % alá, amelyben 1921-ben ezt az arányt érték. 1910-hez viszonyítva 13 községben mutatkozik ilyen változás. A *ruténeket* az 1930. évi népszámlálás 7 községben fosztotta meg nyelvi jogaiktól; az

1910. évi népszámláláshoz viszonyítva összesen 30 községben szorultak a 20 % alá.

Részletesebb vizsgálatot érdemel, hogy a kisebbségi nyelvek jogi helyzete milyen változáson esett át *a régi törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városokban*. A csehszlovák közigazgatási jog Szlovenszkon immár csak két rendezett tanácsú várost ismer: Pozsonyt és Kassát. Pozsonyban az 1910. évi 40.53 %-os magyar kisebbséget már az 1919. évi összeírás 29, az 1921. évi népszámlálás pedig 23.7 %-ra nyomta le, hogy azután az 1930. évi népszámlálás 16.16 %-ra csökkentse és így a városi önkormányzatban eddig birt nyelvi jogaitól megfosssa. Szlovenszko fővárosában az ott az 1930. évi népszámlálás szerint ugyan 28.06 %-ot kitevő, de a tartományban csak 4.53 %-ra rugó németiségnek vannak nyelvi jogai, a Szlovenszkon még az 1930. évi népszámláláskor is 17.58 %-al szereplő magyarságnak ellenben nem. Kassán 1910-ben még 75.43 %-os volt a magyarság számaránya, de már 1919-ben csak 38.4, 1921-ben pedig csak 22.12 % magyart mutattak ki, amely mestermű után már nem volt nehéz 1930-ban 17.99 %-ra lefaragni a magyarság arányát.

A mai Szlovenszko tipikus földje a kisvárosoknak és a városi önkormányzatoknak. A csehszlovák kormányzat — Sátoraljaújhelyt nem számítva, mert ennek csak egy külvárosa tartozik Csehszlovákiához — 35 rendezett tanácsú várost talált itt. Bár ezeket hamarosan községekké fokozta le, ennek, az ugyancsak községekké lefokozott Komárom és Selmecebánya volt törvényhatósági városokkal együtt, 37 városkának az utolsó három évtizedben végbe ment nemzetiségstatisztikai változásai megérdemlik a vizsgálatot, mert megfelelő következtetéseket vonhatunk le belőlük a csehszlovák népszámlálások nyelvjogi következményeire nézve is.

E városok közül 1910-ben csak 12 volt olyan, amelyben a magyarság nem érte el a lakosság 20 %-át. A

németek 12 városban haladták meg a lakosság ötödét. Ezzel szemben az 1921. évi népszámlálás a 25-ből már csak 6 városban mutatott 20 %-ot meghaladó magyarságot (Komárom, Érsekújvár, Léva, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó), amin az 1930. évi népszámlálás sem változtatott. A németek az 1921. évi népszámlálás szerint 3 városban veszítették el 20 %-os arányukat, azaz 9 városban megtartották a minősített kisebbséget, amin az 1930. évi népszámlálás sem változtatott.

Ezzel párhuzamosan a „csehszlovák” nemzetiség 263 községben, ahol az 1910. évi népszámlálás szerint még nem érte el a 20 %-ot, haladta túl 1930-ban ezt a hányadot (Az 1919. évi összeírás 115, az 1921. évi népszámlálás 46, az 1930. évi pedig 102 községben, ahol az előző számláláskor még nem volt ilyen, mutatott ki 20 %-nál több „csehszlovák” minősített kisebbséget. (A községek jegyzékét lásd a függelékben.). 1910-ben a tótság a különös vizsgálatunk tárgyát alkotó 37 városból 30 városban tette ki a lakosság legalább egy ötödét. 1919-ben a 37-ből már csak 3, 1921-ben pedig csak 2 olyan város maradt, ahol nem mutattak ki 20 %-os „csehszlovák” elemet (Komárom és Rozsnyó), míg 1930-ban ott is 26.82, illetőleg 39.53 %-ra emelték fel a „csehszlovákok számát.

E változás nyelv jogi következményei a következők. A nyelvrendelet értelmében azokban a községekben, ahol az állampolgárok összességének legalább 20 %-a csehszlovák nyelvű, az e nyelven benyújtott beadványokat, amelyeket — mint láttuk — minden község elfogadni köteles, „csehszlovák” nyelven tartoznak elintézni. (72. cikk, 2. bekezdés.) Tekintettel azonban arra, hogy azok a községek, amelyeknek községi, vagy körjegyzőjük van, azaz minden szlovenszkói és ruszinszkói község a rendelet értelmében köteles a „csehszlovák” nyelvű beadványokat akkor is e nyelven elintézni, ha a „csehszlovák” elem aránya nem éri el a 20 %-ot (72. cikk 2. bek.), a Felvidéken, ellentétben a történelmi országokkal, e megkülönböztetésnek gyakor-

lati jelentősége nincsen. Ezzel szemben azok a rendelkezések, amely szerint a tárgyalási nyelven elhangzott indítványok a 20 %-os kisebbség nyelvére lefordítandók (80. cikk, 1. bek.), illetőleg a hirdetmények e nyelven is közzéteendők (81. cikk, 3. bek.), a községi pecsét szövege (82. cikk, 2. bek.) és az utcák feliratai a 20 %-os „csehszlovák” elemmel bíró községekben e nyelven is szóljanak (1920 április 14.-én 347. sz. a. kelt törvény 3. §-a), gyakorlati következményeket is vonnak maguk után a „csehszlovákok” javára.

Nyelvi szempontból különös figyelmet érdemel, hogy az 1930. évi csehszlovák népszámlálás 9 szlovenszkói községben mutat ki 20 %-osnál nagyobb zsidó és 15 községben ily minősített cigány kisebbséget. Felmerül tehát az a kérdés, hogy ezeknek igényük van-e nyelvi jogokra? A nyelvrendelet 70. cikke értelmében e községek képviselőtestülete a héber, vagy a jiddis, illetőleg a cigány nyelvet kétségtelenül ügykezelési nyelvül fogadhatja el. Amennyiben ezt megtenné, úgy az ily nyelvű beadványokat a 71. cikk 1. bekezdése értelmében csak „az e kisebbség nyelvéhez tartozó egyénektől” köteles elfogadni és elintézni, tehát nem — példának okáért — a magyar anyanyelvű, de a népszámlálás alkalmával zsidó, illetőleg cigány nemzetiségűek gyanánt bejegyzett polgároktól. Ha ellenben az utóbbiak anyanyelve a jiddis, illetőleg a cigány, úgy az illető községek ily nyelvű beadványokat is elfogadni tartoznak, ami a gyakorlatban persze nem kis nehézségeket okozhat.

b) Az 50 %-os arányhoz nyelvjogi szempontból az a következmény fűződik, hogy az abszolút többség nyelve a nyelvrendelet értelmében mindig *egyik* ügykezelési nyelve a községnek. Ugyanez a jogkövetkezmény fűződik ahhoz is, ha a csehszlovák elem eléri a relatív többséget, mert a nyelvrendelet értelmében az államnyelv is mindig ügykezelési nyelve a községnek, ha abban több, az állam-

nyelvhez tartozó egyén lakik, mint a kisebbségi nyelvhez tartozó egyén. (70. cikk, 1., bek.)

A magyarság 1919-ben 69, 1921-ben 18 és 1930-ban 32 községben vesztette el abszolút többségét, azaz az államfordulat óta 119 községben került a kisebbség helyzetébe. A németek 1910-hoz viszonyítva 10, a rutének pedig 44 községben váltak kisebbséggé.

A függelékben található jegyzék szerint a „csehszlovákok” 1910 óta 186 szlovenszkói községben szereztek meg az abszolút, illetőleg a relatív többséget, még pedig 1919-ben 103, 1921-ben 31 és 1930-ban pedig 52 községben, úgy hogy a rendelet alapján a „csehszlovák” nyelv automatikusan ügykezelési nyelvéné lett az illető községnek.

A két rendezett tanácsú város közül a magyarság 1910-ben Kassán bírt abszolút többséggel, amelytől azonban már az 1919. évi összeírás megfosztotta. Ama többi 37 városból, amelyre vizsgálatunk különösen is kiterjed. 1910-ben a magyarság 10-ben bírt abszolút többséggel. Ezt 1921-ben 4-ben (Nyitra, Zólyom, Nagyrőce, és Jolsva), 1930-ban megint 4-ben (Érsekújvár, Léva, Rimaszombat és Losonc) elvesztette, úgy hogy ma már csak 2 szlovenszkói városban (Komárom és Rozsnyó) ismer el a csehszlovák nemzetiségi statisztika abszolút magyar többséget, úgy hogy a magyar nyelv csak e két városban ismerendő el föltétlenül a város egyik ügykezelési nyelve gyanánt. A németek 1910-ben 2 városban alkottak abszolút többséget, amelyet 1921-ben Késmárkon és 1930-ban Gölnicbányán elvesztettek. Ami a „csehszlovák” nyelv jogi helyzetét a mai Szlovenszkó két rendezett tanácsú városában illeti, a tótság Kassán, ahol 1910-ben csak 14.8 %-al szerepelt, már 1921-ben, Pozsonyban pedig 1930-ban szerezte meg az abszolút többséget. A többi város közül 1910-ben csak 14-ben haladta meg a lakosság 50 %-át és 6-ban bírt relatív többséggel. 1921-ben már 27, 1930-ban pedig 30 ily régi törvényhatósági, illetőleg rendezett tanácsú városban szerezte meg az abszolút többséget, úgy hogy ma csak 7 város van

(Érsekújvár, Komárom, Léva, Rimaszombat, Rozsnyó, Gölnichánya, és Késmárk), ahol a népszámlálás nem mutat ki abszolút „csehszlovák” többséget. Ámde e városok közül is Késmárkon a „csehszlovák” elem már 1921-ben, Léván pedig 1930-ban megszerezte a relatív többséget, miért is a nyelvrendelet folytán e városokban egyik ügykezelési nyelvéné lett. Így tehát Szlovenszkon csak öt városka van (Komárom, Érsekújvár, Rozsnyó, Rimaszombat és Gölnichánya), ahol a „csehszlovák” nyelv községi képviselő-testületi határozat nélkül nem ügykezelési nyelv.

Azokban a községekben, ahol a lakosság száma eléri a 3000-et, legalább egy, az államnyelvet tökéletesen bíró munkaerőt kell alkalmazni (73. cikk, 2. bek.), a „csehszlovák” nyelven elhangzott indítványok az indítványozó kívánságára államnyelven veendők a jegyzőkönyvbe (80. cikk, 4. bek.) és a községi hirdetményeket csehszlovák nyelven is ki kell bocsátani. (81. cikk, 2. bek.). Minthogy azonban az első helyen említett két kötelezettség a felvidéki községekre, mint kör-, illetőleg községi jegyzőkkel bírókra a rendelet más rendelkezései (172. cikk, 2. bek. és 80. cikk, 4. bek.) értelmében kivétel nélkül kiterjed, nyelv-jogi szempontból gyakorlati jelentőséggel csak a községi hirdetményekre vonatkozóan bír.

III.

Ruszhinszkóban a saint germaini szerződés értelmében egyedül az autonóm országgyűlés (szojm) volna hivatva arra, hogy a nyelvi kérdést szabályozza. Szojm hiányában azonban a prágai nemzetgyűlés és kormány ragadta magához ezt az autonóm ügyet és azt a legteljesebb mértékben a nemzetközi szerződéssel, valamint magának a csehszlovák alkotmánynak a szerződés becikkelyező 3. §-ával ellenkezően szabályozta. Az 1919 november 16.-án 26,536. sz. a. — bár nem a törvények és rendeletek gyűjteményében — kihirdetett és így a csehszlovák államjog szempont-

jából jogszabálynak nem tekinthető minisztertanácsi határozat, az úgynevezett generális statutum III. fejezetének 1. pontja a „népnyelvet” tette Ruszinszkó hivatalos nyelvénvé. De már a nyelvtörvény 3. §-a úgy rendelkezett, hogy a nyelvkérdésnek a Ruszinszkó részére létesítendő országgyűlés által való szabályozásáig e törvény alkalmazandó, bár e terület különös nyelvi viszonyainak tekintetbevételével. Mondanunk sem kell, hogy ez a rendelkezés szöges ellentétben áll a saint germaini szerződés 11. cikkével és a csehszlovák alkotmány 3. §-ának 2. bekezdésével, amelyek a nyelvkérdést az autonóm országgyűlés hatáskörébe tartozó autonóm ügyé nyilvánították.

Ruszinszkó különös nyelvi viszonyait azután a nyelrendelet akként vette figyelembe, hogy a „csehszlovák” nyelvet Ruszinszkón is az állam hivatalos nyelvénvé tette, amely mellett a rutén lakosság többségének nyelve is csak egy némileg kiváltságolt kisebbség nyelv helyzetével bír. A 100. cikk szerint ugyanis a nyelvkérdésnek a szojm által való szabályozásáig e rendelet Ruszinszkóban is hatályos, vagyis a rutén lakosság nyelve az állam „csehszlovák” hivatalos nyelve mellett csak a kisebbségi nyelvnek a rendeletben, illetőleg már a nyelvtörvényben biztosított jogaival bír. Az orosz (kisorosz) nyelv javára a rendelet csak két kedvezményt állapít meg:

1. Az ily nyelvű beadványokat a bíróságok és közigazgatási hatóságok akkor is elfogadni, tárgyalni és — bár nem e nyelven — elintézni kötelesek és a hivatalos épületek az államnyelv mellett e nyelven is megjelölendők, a hivatalos hirdetmények pedig e nyelven is kibocsátandók, ha az illető járásokban nincs 20 %-os ily nyelvű kisebbség. (2. bek.).

2. Az önkormányzati hatóságok az ily nyelvű beadványokat elfogadni és az államnyelvre vonatkozó szabályok szerint ily nyelven elintézni kötelesek, üléseiken és tanácskozásaikon e nyelv mindenkor használható és külső meg-

jelölésüknél e nyelv az államnyelvvel azonos feltételek mellett alkalmazandó. (3. bek.).

Ha ezeket a kedvezményeket kissé közelebbről vesszük szemügyre, úgy arra az eredményre jutunk, hogy az elsőnek értéke vajmi kevés. Minthogy a rutének az úgynevezett autonóm területen csak egy bírósági eljárásban, a beregszásziban nem érik el a 20 %-ot, e kedvezmények mindössze e eljárásban van gyakorlati értéke, de itt is csak annyiban, hogy — eltekintve a hirdetmények és a hivatalos épületek külső megjelölésének nyelvétől — az orosz, vagy kisorosz nyelven benyújtott beadványokat el kell fogadni, de elintézésük már „csehszlovák” nyelven történhet. A „csehszlovák” nyelv egyéb jogai, mint különösen az, hogy az állami hivatalnokoknak tökéletesen birniok kell az államnyelvet és hogy az a katonaság, valamint a csendőrség vezényleti és szolgálati nyelve, e nyelvet nem illetik meg.

Az önkormányzatban sem teljes az egyenjogúság, mert a „csehszlovák” nyelvet megillető egyéb, de a rendeletben fel nem sorolt, vagy más törvényekben és rendeletekben szabályozott előjogai az orosz (kisorosz) nyelvet nem illetik meg, mint például az a jog, hogy a községek bizonyos feltételek mellett az államnyelvet szóban és írásban tökéletesen bíró tisztviselőket kötelesek alkalmazni, 20 %-os arány mellett az utcák első helyen e nyelven jelölendők meg, valamint a felszólalás jogától eltekintve, az államnyelvet a tartományi és járási képviselőtestületekben megillető jogok stb. A 63.02 %-os rutén többségnek nyelvi jogai tehát az autonóm területen jóval kisebbek, mint az elenyészően kicsiny, mindössze 4.79 %-os „csehszlovák” s illetőleg a gyakorlatban egyedül érvényesülő 2.92 %-os cseh töredéknek. A rutének ama joga, hogy a nyelvükön benyújtott beadványok az ő nyelvükön intézendők el, különben is csak fikció, mert a nyelvrendelet az orosz nyelvet a kisorosszal együtt említi, tehát a rendelet alapján egy orosz beadványnak ukrán nyelven való elintézése

is a beadvány nyelvén való elintézésnek tekintendő, ami kifejezett rendelkezés nélkül is ugyanoda vezet, mint a nyelvtörvénynek ez a szörnyű fikciója: „Egy tót beadvány cseh hivatalos elintézése oly elintézésnek tekintendő, mint amely a beadvány nyelvén történt.” (4. cikk, 2. bek.)

A rutén, szabatosabban: az orosz és ukrán nyelv vagy-lagosan, tehát Ruszinszkóban — bár némi tekintetben ki-váltságolt — *kisebbségi nyelv*. Miként 1910-ben és 1921-ben, úgy ma is minden bírósági eljárásban eléri a 20 %-ot, kivéve a beregszászit, tehát a többi kisebbségi nyelvvel szemben az állami közigazgatásban és igazságszolgáltatás-ban élvezett előjogai (sajátnyelvű beadványok, hivatalos hirdetmények és hivatalos helyiségek, felírások) csak e já-rásban érvényesülnek.

Ruszinszko 12 bírósági járása közül a *magyarság* az 1921. évi népszámlálás eredményeinek közzétételéig 4-ben bírt legalább 20 % kisebbséggel, továbbá a nagykaposi s az ungvári járás idetartozó részében. Az 1921. évi számlá-lás egy járásban (Ilosva) megsemmisítette e minősített ki-sebbséget. A megmaradó 4 járásban (a nagykaposi járás ruszinszko-i részének beszámításával és az ungvári járás szlovenszko-i részének levonásával) a népszámlálás 88,452 csehszlovák honos magyart mutatott ki, aki a Ruszinszko-ban lakó állampolgárok összességének 85.3 %-át tette ki. Az 1930. évi népszámlálás azután az 1910. évi állapot sze-rint csaknem abszolút magyar többséggel bíró munkácsi járásban is a törvényes 20 % alá szorította a magyarsá-got. Jelenleg 74.929 magyar nemzetiségű csehszlovák ál-lampolgárt mutatnak ki e terület minősített magyar kisebb-ségeivel bíró járásaiban, tehát az utolsó népszámlálás az előbbi 85.3 %-os arányt 68.4 %-ra faragta le. 34.543 ru-szinszko-i magyar még a hivatalos adatok szerint sem bir nyelvi jogokkal, azaz az itteni magyarságnak csaknem egy-harmada. A helyzet tehát a szlovenszko-inál is rosszabb.

A *németek* egy járásban sem érik el a 20 %-ot, tehát nyelvi jogokkal az állami közigazgatásban és igazságszol-

gáltatásban nem bírnak, hasonlóképpen az itt tömegesebben fellépő zsidók és románok sem.

Legalább 66.6 %-os aránnyal a rutének ma is 6 járásban szerepelnek, akárcsak az 1910. évi 1921. évi népszámlálás szerint. E járásokban tehát a bíróságok és hatóságok a nyelvrendelet 38. cikkének korlátai között egyedül orosz, vagy kisorosz nyelven hivataloskodhatnak. E járásokban 1921-ben 208.133 csehszlovák honos rutén lakott, azaz a ruténség 55.9 %-a, jelenleg ellenben 247,558, vagyis 55.4 %, azaz a ruténség nyelv jogi helyzete e vonatkozásban is valamelyest rosszabbodott.

A magyarság, miként a múltban, úgy most is csak a beregszászi járásban haladja meg a kétharmad többséget.

Ami a *tartományi képviselőtestület* tagjainak nyelvi jogait illeti, ezeket a *ruténeknek* nemcsak az biztosítja, hogy e tartományban ma éppen úgy, mint 1910-ben és 1921-ben messze túlhaladják a 20 %-ot, hanem a nyelvrendelet 100. cikkének ama rendelkezése is, amely szerint az orosz (kisorosz) nyelv az önkormányzati testületekben mindenkor használható.

A *magyarságot*, amelynek számarányát az 1910. évi népszámlálás még 29.2 %-ban állapította meg, már az 1921. évi nemzetiségi statisztika megfosztotta e jogtól, amiképpen számát 17.35 %-ra szorította le, úgy hogy az 1930. évi népszámlálás 15.44 %-a a nyelv jog terén további rosszabbodást már nem vonhatott maga után. Meg kell jegyezni, hogy a 12.87 %-ot kitevő zsidó nemzetiségűek magyar anyanyelvű részével együtt a magyar anyanyelvűek mai megtizedelt tábora is minden bizonnyal eléri a 20 %-ot. Ez is egyik igen jellemző példája annak, hogy a zsidó nemzetiség megkonstruálása milyen messzemenő nyelv jogi következményeket von maga után. A munkácsi járás minősített magyar kisebbségének megsemmisítése folytán az 1930. évi népszámlálás a tartományi képviselőtestületek magyar tagjai abbéli jogának érvényesülési körét is megszükitette, amelynél fogva legalább 20 %-os ma-

gyar kisebbséggel bíró járások ügyeiben anyanyelvükön szólalhatnak fel.

A *járási képviselőtestületek* tagjai nyelvi jogai szempontjából jelentőséggel bíró közigazgatási járásokban az 1930. évi népszámlálás szerint is a *rutének* egynek kivételével (Beregszász) mindenütt elérik a 20 %-ot és kétőnek kivételével (Beregszász és Ungvár) abszolút többséget alkotnak, akárcsak az 1910. évi és 1921. évi eredmények szerint. 75 %-os arányukat 1921-el szemben egy járásban (Huszt) veszítették el, ahol 1910-ben sem érték el a háromnegyedes többséget. Így többséggel jelenleg 5 közigazgatási járásban bírnak. A *magyarság* a 12 közigazgatási járásból 3-ban haladja meg a 20 %-ot (Beregszász, Nagyszőlős, Ungvár). Az ilosvai járásban már az 1921. évi számlálás szorította a 20 % alá. Ugyanez a népszámlálás szorította a beregszászi járás magyarságát a nyelvjogi szempontból jelentőséggel bíró 75 % alá.

Ruszinszko két mai *rendezett tanácsú városa* közül az egyikben, *Ungvár* tartományi fővárosban az 1930. évi népszámlálás, mint ismeretes 17.78-ra szorította le a magyarságnak 1910-ben még 80.32 %-os abszolút többségét és 1921. évi 38.9 %-os erős minősített kisebbségét. Ennek oka a csehszlovák népszámlálás egyéb ismert módszerei között itt is mindenekelőtt a zsidó nemzetiség fogalmának bevezetése, mert a 23.3 %-os zsidó nemzetiség magyar anyanyelvű részével együtt a magyarságnak a csehszlovák népszámlálás által ilyennek elismert tömege is messze túl kell, hogy haladja a 20 %-ot. *Munkácson* az 1910. évi 73.44 és az 1921. évi 24.15 %-ról 22.54 %-ra leszorított magyarságot a legutolsó számlálás nem tudta ugyan megfosztani a városi önkormányzatban bírt kisebbségi jogaitól, de — sajnos — ennek veszélye itt is erősen fenyeget. A *rutének* és zsidók már 1921-ben elért 20 %-on felüli arányukkal megszerezték az ezzel járó jogokat. Itt is felmerül azonban az a kérdés, hogy mily nyelven gyakorolják azokat? „A csehszlovákok” ellenben ma is messze

alatta maradnak e százaléknak és így a városi képviselőtestületek nem köteles a „csehszlovák” nyelvet ügykezelési nyelv gyanánt bevezetni, míg a magyar nyelv az abszolút többség elvesztése után csak a községi képviselőtestület határozatával válik ügykezelési nyelvvé.

*Beregszász*on, amelyet a csehszlovák kormányzat községgé fokozott le, még az 1930. évi népszámláláskor is elismert 52 %-os magyarságával, ma a Felvidék — Komárom után — legmagyarabb városának tekinthető. Minthogy itt egyetlen más nép sem éri el az állampolgárok összességének 20 %-át, Komárommal és Rozsnyóval együtt a város magyar lakossága de jure a törvény által a községeknek biztosított nyelvjogok teljét bírja.

Ha Ruszinszkó valamennyi községét vesszük szemügyre, úgy azt találjuk, hogy a magyarság 34 községben szorult a 20 % alá, még pedig 31-ben mindjárt az 1921. évi népszámlálás folytán. A németek hét községben veszítették el az ezzel kapcsolatos jogokat. Az abszolút többséget a magyarság 23 községben veszítette el, 2 kivétellel már 1921-ben, míg a németiséget ily veszteség egyetlenegy községben sem érte. A „csehszlovákok” 1921-ben 4, 1930-ban pedig 3 községben érték el a 20 %-ot, sőt 2 községben az abszolút vagy relatív többséget is megszerezték. A rutének számát 26 községben emelte a 20 % fölé és 12 községben az 50 % fölé a csehszlovák népszámlálás. A zsidó nemzetiségűek gyanánt kimutatott csehszlovák állampolgárok 38 községben haladják meg a lakosság 20 %-át, azaz tarthatnak igényt nyelvi jogokra. A cigányok százalékarányát a csehszlovák állami statisztikai hivatal Ruszinszkó községeiben eddig nem mutatta ki. 20 %-osnál nagyobb románságot mutat ki ellenben a csehszlovák statisztikai 4 községben, melyekben — egynek kivételével — ez a nép különben a lakosság többségét alkotja és a nyelvrendeletben ez alapon biztosított jogokra természetesen szintén igénye van.

IV.

A mondottakat összefoglalva, arra az eredményre jutunk, hogy a népszámlálás a csehszlovák kormányzat kezében hatásos eszköznek bizonyult a kisebbségek részére az állam törvényeiben és rendeleteiben biztosított nyelvi jogok fokozatos elszorvasztására. Két népszámlálással és a bírósági beosztás módosításával sikerült a magyarságot a Felvidék 10 bírósági járásában megfosztani nyelvi jogaitól az állami közigazgatásban és igazságszolgáltatásban. Az egész Felvidéken ma 133.662 csehszlovák honos magyar él oly járásokban, ahol a magyarságnak nyelvi jogai nincsenek, azaz a felvidéki magyarság egy hatoda, pontosan 16.6 %, szemben az 1921. évi 6.8 %-al. Ugyan ilyen módon a németek két bírósági járásban veszítették el nyelvi jogukat és a nyelvi jogokkal bíró felvidéki németek aránya az 1921. évi 61.1 % helyett 1930-ban csak 53.3 %, azaz a felvidéki németiségnek csaknem a fele volt. Az egész Felvidéken csak a szláv rutének nyelv jogi helyzetét javította meg némileg a népszámlálás és a nyelvrendelet. A kétharmados többségtől és az ehhez fűzött jogoktól a csehszlovák népszámlálások öt járásban fosztották meg a magyarságot, A csehszlovák nemzetiségi statisztika az önkormányzatban is lényegesen csökkentette a kisebbségek nyelvi jogait. Mindkét felvidéki tartományban a 20 % alá szorította a magyarságot. A közigazgatási járások közül a magyarok 9, a németek 1 járásban veszítették el a 20 %-os kisebbséget, a magyarok pedig azonfelül 3 járásban az abszolút és 5 járásban a háromnegyedes többséghez kötött jogokat. Ami a községeket illeti, a magyarok 284 községben szorultak a 20 % alá és veszítették el minden nyelvi jogukat. Ezek között van 3 mai rendezett tanácsú város és 19 régi törvényhatósági és rendezett tanácsú város. Ezzel szemben a németek csak 20, a rutének pedig 30 községben szenvedtek ily veszteséget. A kisebbségi nyelv jogokat háttérbe szorításával párhuzamosan a „csehszlovákok” 188

községben szerezték meg az abszolút, illetőleg a relatív többséget és ezzel együtt azt a jogot, hogy nyelvük az illető községek ügykezelési nyelvénél válják, ezek között 2 mai rendezett tanácsú városban, ezen kívül pedig 18 régi törvényhatósági és rendezett tanácsú városban.

Ilyen nagyfokú nyelvjogi eltolódásokat vitt végbe a csehszlovák kormányzat a jogszabályok megváltoztatása nélkül, tisztán a népszámlálás és a bírósági eljárások beosztásának adminisztratív módszereivel. Az itt vázolt helyzet egyébként csak a jogi, a papírfomat mutatja, mert a gyakorlat — sajnos — az, hogy a kisebbségeknek számtalan esetben nem adják meg a nyelvi jogokat azokban a járásokban és községekben sem, ahol azok őket a nyelvtörvény és nyelvrendelet alapján kétségtelenül megilletik.

Jogpolitikai szempontból nézve ezeket a változásokat, meg kell állapítanunk azt, hogy ez a rendszer tartathatatlan. Legnagyobb hibája mindenekelőtt az, hogy a kisebbségek nyelvi jogait a népszámlálás eredményétől teszi függővé. Ámde a népszámlálásnak feladata nem az, hogy jogokat konstituáló aktus legyen, hanem az, hogy tárgyilagosan megállapítsa a lakosság összetételében, nemzetiségi megoszlásában bekövetkezett változtatásokat. Ha azonban a népszámlálástól tesszük függővé a kisebbségek nyelvi jogait, úgy ezzel szinte kiprovokáljuk, hogy az állam népszámlálási szervei mentől kisebbnek tüntessék fel a kisebbségek számát, mert ekképpen megszükhethetik jogaikat és az államot mentesíthetik az alól a köteleesség alól, hogy az ő nyelvükön intézzon el bizonyos ügyeket. Másfelől pedig ez a rendszer a kisebbségeket arra kényszeríti, hogy a népszámlálás előtt, jogaik megvédése végett, a legnagyobb erőt fejtsek ki abban az irányban, hogy tagjaik ne forduljanak el tőlük. Akinek valaha alkalma nyílt arra, hogy összehasonlítsa a csonkamaagyarországi népszámlálásnak nyugodt légkörét a csehszlovákiai népszámlálás viharos atmoszférájával, az csakis így láthatja a dolgokat.

Egy további hiánya a csehszlovákiai nemzetiségi jog-
nak, hogy a kisebbségi nyelv jogait egész mechanikusan
egy bizonyos százalékot elérő kisebbség létezésétől teszi
függővé az egyes igazságszolgáltatási és közigazgatási egy-
ségekből, tekintet nélkül ezeknek az egységeknek és ma-
guknak a kisebbségeknek jelentőségére és igényeire. Ezért
van az, hogy Szlovénia 571.988 magyarjának (1930) tar-
tománygyűlési képviselői nem bírnak azokkal a jogokkal,
amelyeket a vonatkozó rendeletek Ruszinszko 446.916
ruténjének biztosítanak. Ez az oka annak, hogy Pozsony
városnak az 1930. évi népszámlálás alkalmával is elismert
18.890 magyar polgára nem bír azokkal a jogokkal, ame-
lyekkel pl. egy 100 lakosú községnek 20 magyarja bír.
Ebből adódik az az igazságtalanság, hogy a pozsonyi járás
22.942 magyarja semmiféle nyelvi joggal nem bír az ál-
lami közigazgatásban és igazságszolgáltatásban, míg pl. az
ólublói járásban 6.228 rutén minősített kisebbségi számba
megy.

Csehország már a középkorban, majd az osztrák rend-
szer alatt tipikus földje volt a nyelvi harcoknak. Sehol
Európában nem folytak oly erős küzdelmek egy-egy hiva-
tal, vagy utca jelzőtáblájának nyelve körül és Hohenwart-
tól Körberig sehol sem pazaroltak el annyi elmeélt a
nyelvi kérdés törvénytörvényparagrafusokba való öntésére, mint
itt. Talán ez az oka annak, hogy a csehszlovák kormányzat
a fától máig sem tudja, vagy nem akarja meglátni az erdőt.
A nyelvtörvénynek és nyelvrendeleteknek részletes szabá-
lyai ezért nem alkalmasak ez állam bonyolult nyelvkér-
désének megoldására és a felvidéki kisebbségek jogos igé-
nyeinek kielégítésére, mert a helyes megoldás csak úgy
képzeltethető el, ha minden kisebbség politikai súlyát, sta-
tisztikai számát, földrajzi elhelyezkedését, kulturális je-
lentőségét, gazdasági körülményeit, történelmi múltját
külön-külön veszik szemügyre és ehhez képest szabályoz-

zák nyelvi jogait. Ehhez azonban nagyon sok pszichológiai
érzék is szükséges, ami azonban — mint másfélévtized ta-
pasztalatai bizonyítják — a csehekben — sok egyéb elisme-
résreméltó tulajdonságuk ellenére — teljesen hiányzik.

R
sl
19

B
D
E
F
G
G
I
K
K
K
L
L
N

Függelék.

Statisztikai anyag.

A) A kisebbségi nyelvjogok csökkenése a bíróságok és az állami közigazgatási hatóságok előtt.

I. Legalább 20 százalékos (minősített) kisebbségek.

1. Az 1910. évi népszámlálás szerint.

(Forrás: Čechoslovakische Statistik — Band 9. VI. Reihe (Volkszählung, Heft 1), Volkszählung in der čechoslovakischen Republik vom 15. Februar 1921) I. Teil. Prag 1924. 58—59. l.)

a) Szlovenszkó.

α) magyarok:

Bíróági járás	A magyar lakosság százalékaránya
Bazin	22.11
Dunaszerdahely	98.98
Érsekújvár	55.18
Feled	94.44
Galánta	90.70
Gálszécs	48.36
Ipolyság	91.34
Kassa	56.59
Királyhelmec	99.57
Komárom	96.01
Léva	74.96
Losonc	44.71
Nagykapos (szlovenszkói rész)	74.64

Nagymihály	25.39
Nagyróce	22.71
Nyitra	45.10
Ógyalla	92.85
Párkány	97.51
Pozsony	33.83
Rimaszombat	33.72
Rozsnyó	52.94
Selmecbánya	23.79
Somorja	89.75
Szepsi	81.44
Tornalja	98.80
Ungvár (szlovenszkói rész)	6.26
Vágsellye	69.18
Verebély	53.71

β) németek:

Bírósági járás	A magyar lakosság százalékaránya
Gölnichánya	37.47
Késmárk	47.01
Körmöcbánya	38.85
Pozsony	32.69
Privigye	28.67
Stubnyafürdő	38.70
Szepesszombat	22.41

γ) rutének:

Bírósági járás	A magyar lakosság százalékaránya
Bártfa	32.24
Felsővízköz	78.96
Homonna	48.57
Kisszeben	29.64
Ólubló	34.70
Szepesófalu	24.12
Szobránc	21.89
Sztropkó	45.16

b) Ruszinszkó.

a) magyarok:

Bíróági járás	A magyar lakosság százalékaránya
Beregszász	95.00
Ilosva	20.30
Munkács	34.48
Nagykapos (ruszinszkói rész)	56.58
Nagyszöllős	47.68
Ungvár (ruszinszkói rész)	58.15

β) rutének:

Bíróági járás	A magyar lakosság százalékaránya
Alsóverecke	74.82
Huszt	74.34
Ilosva	74.61
Munkács	49.81
Nagyberezna	84.92
Nagyszöllős	46.83
Ökörmező	82.18
Rahó	67.78
Técső	55.96
Ungvár (ruszinszkói rész)	29.07

2. Az 1921. évi népszámlálás szerint.

(Forrás: Volkszählung in der čechoslovakischen Republik vom 15. Februar 1921. I. Teil 41—42. és 58—59. l.)

a) Szlovenszkó.

a) magyarok:

Bíróági járás	A csehszlovák honos magyarok száma	Százalékarányuk
Dunaszerdahely	33.480	94.01
Érsekújvár	20.931	37.27
Feled	26.766	91.97
Galánta	45.005	87.59

Gálszécs	10.741	21.71
Ipolyság	32.727	78.14
Kassa	19.314	20.34
Királyhelme	20.665	93.08
Komárom	56.757	92.70
Léva	34.386	66.91
Losonc	28.911	31.28
Nagykapos (szlovenszkói rész)	16.495	61.39
Nyitra	17.373	25.62
Ógyalla	40.129	84.96
Párkány	43.795	93.84
Pozsony	26.567	20.30
Rimaszombat	8.213	20.99
Rozsnyó	18.881	46.83
Somorja	27.045	87.36
Szepsi	20.615	72.92
Tornalja	20.334	94.97
Ungvár (szlovenszkói rész)	445	6.20
Vágsellye	20.594	52.92
Verebély	9.070	30.09

Összesen: 599.239

β) németek:

Bírósági járás	A csehszlovák honos németek száma	Százalék-arányuk
Gölnicbánya	9.091	40.41
Késmárk	12.414	46.35
Körmöcbánya	9.982	35.97
Pozsony	31.159	23.81
Privígye	14.579	26.81
Stubnyafürdő	9.284	39.72
Szepesszombat	5.321	25.28

Összesen: 91.830

γ) rutének:

Bírósági járás	A csehszlovák honos rutének száma	Százalék-arányuk
Bártfa	8.298	23.27

Felsővízköz	8.328	54.84
Homonna	28.525	48.11
Ólubló	3.407	21.08
Sztropkó	8.189	50.74
Ungvár (szlovénzkői rész)	1.579	21.99

Összesen: **58.326**

b) Ruszinszkó.

a) magyarok:

Bíróági járás	A csehszlovák honos magyarok száma	Százalék-arányuk
Beregszász	33.723	76.02
Munkács	18.557	20.98
Nagykapos (ruszinszkói rész)	1.560	35.89
Nagyszöllős	14.801	22.01
Ungvár (ruszinszkói rész)	19.811	35.40

Összesen: **88.452**

β) rutének:

Bíróági járás	A csehszlovák honos rutének száma	Százalék-arányuk
Alsóverecke	27.761	78.42
Huszt	55.240	77.73
Munkács	49.800	56.32
Nagyberezna	39.847	87.93
Nagyszöllős	39.342	58.51
Ökörmező	25.289	83.40
Rahó	25.220	74.28
Técső	49.391	60.34
Ungvár (ruszinszkói rész)	20.670	36.93

Összesen: **332.560**

3. Az 1930. évi népszámlálás szerint.

(Forrás: „Zprávy štátného úradu štatistického republiky československej“ XIV. (1933.) évf. 195. sz.)

a) Szlovenszkó.

a) magyarok:

Bírósági járás	A csehszlovák honos magyarok száma	Százalék-arányuk
Dunaszerdahely	39.070	88.20
Érsekújvár	19.629	31.61
Feled	25.195	77.37
Galánta	41.474	61.97
Ipolyság	21.362	72.76
Kékkő	8.940	27.03
Királyhelmec	29.854	77.72
Komárom	53.154	82.93
Léva	12.176	27.78
Losonc	18.520	25.83
Nagykapos (szlovenszkói rész)	11.314	55.72
Ógyalla	36.940	70.13
Párkány	39.483	81.55
Rozsnyó	14.767	35.05
Somorja	27.030	76.93
Szepsi	16.737	56.28
Tornalja	17.701	83.12
Vágsellye	28.431	55.54
Verebély	9.208	25.71
Zseliz	21.884	79.43
Összesen:	492.869	

β) németek:

Bírósági járás	A csehszlovák honos németek száma	Százalék-arányuk
Gölnicbánya	8.545	31.38
Késmárk	11.761	39.44

Körmöcbánya	10.622	36.16
Pozsony	40.763	23.09
Privígye	14.030	20.77
Összesen:	<u>85.721</u>	

γ) rutének:

Bírósági járás	A csehszlovák honos rutének száma	Százalék- arányuk
Bártfa	13.216	34.80
Felsővízköz	15.454	70.49
Homonna	21.069	37.87
Mezőlaborc	14.944	78.00
Ólubló	6.228	28.03
Összesen:	<u>70.911</u>	

b) Ruszinszkó.

(Forrás: Zprávy státního úřadu statistického republiky
československé (1933) évf. 170. sz.)

a) magyarok:

Bírósági járás	A csehszlovák honos magyarok száma	Százalék- arányuk
Beregszász	37.178	71.51
Nagykapos (ruszinszkói rész)	1.550	35.19
Nagyszöllős	17.895	26.65
Ungvár	17.895	26.65
Összesen:	<u>74.929</u>	

β) rutének.

Bírósági eljárás	A csehszlovák honos németek száma	Százalék- arányuk
Alsóverecke	33.747	79.62
Huszt	67.503	76.11
Ilosva	40.105	84.84
Munkács	60.025	56.34
Nagyberezna	46.450	88.53
Nagyszöllős	46.242	61.71

Ökörmező	29.487	83.93
Rahó	29.906	73.20
Técső	58.867	60.50
Ungvár	27.392	40.79
Összesen:	<u>439.724</u>	

II. Legalább 66.6 százalékos kisebbségek.

a) Szlovenszkó.

(Források: Volkszählung in der čechoslovakischen Republik vom 15. Februar 1921. I. Teil 58—59 I. és „Zprávy štátného úradu štatistického republiky československej“ XIV. évf. 195. sz.)

a) magyarok:

Bírósgai járás	1910	1921	1930
Dunaszerdahely	98.98	94.01	88.20
Feled	94.44	91.97	77.37
Galánta	90.70	87.59	—
Ipolyság	91.34	78.14	72.76
Királyhelme	99.57	93.08	77.72
Komárom	96.01	92.70	82.93
Léva	74.96	66.91	—
Nagykapos (egész járás)	67.86	—	—
Ógyalla	92.85	84.96	70.13
Párkány	97.51	93.84	81.55
Somorja	89.75	87.36	76.93
Szepsi	81.44	72.92	—
Tornaalja	98.80	94.97	83.12
Vágsellye	69.18	—	—
Zseliz	—	—	79.43

β) rutének:

Felsővízköz	67.96	50.02	70.49
Mezőlaborc	—	—	78.00

b) Ruszinszkó.

(Forrás: „Zprávy státního úřadu statistického republiky československé.“ XIV. (1933. évf.) 170. sz.)

a) magyarok:

Bírósági járás	1910	1921	1930
Beregszász	95.00	76.02	71.51

b) rutének:

Bírósági járás	1910	1921	1930
Alsóverecke	74.82	78.42	79.62
Huszt	74.34	77.73	76.11
Ilosva	74.61	83.71	84.84
Nagyberezna	84.92	87.94	88.53
Ökörmező	82.18	83.39	83.93
Rahó	67.78	74.28	73.20

B) Az önkormányzatban.

I. Tartományi önkormányzat.

A kisebbségek százalékaránya a két felvidéki tartományban.

a) magyarok:

	1910	1919	1921	1930
Szlovenszkó	30.60	23.50	21.48	17.58
Ruszinszkó	29.20	—	17.35	15.44

b) németek:

	1910	1919	1921	1930
Szlovenszkó	6.70	4.87	4.73	4.53
Ruszinszkó	10.70	—	1.73	1.87

c) rutének:

	1910	1919	1921	1930
Szlovenszkó	3.30	3.17	62.32	2.80
Ruszinszkó	56.10	—	2.90	63.02

II. Járási önkormányzat.

1. 20%-on felüli kisebbséggel bíró közigazgatási járások.*

a) Szlovenszkó.

(Forrás: „Zprávy štátného úřadu statistického republiky československej,” XIV. évf. (1933) 195. sz.)

a) magyarok:

	1910	1921	1930
Dunaszerdahely	99.09	94.34	88.20
Érsekújvár*	55.79	37.32	31.61
Feled	97.81	94.68	77.37
Galánta**	78.97	73.86	61.97
Kékkő	44.79	36.59	31.05
Királyhelmec	99.28	90.43	78.88
Komárom	95.68	92.35	82.93
Korpona	49.69	39.00	36.38
Léva	49.34	38.73	27.45
Losonc	45.59	30.54	25.83
Nagykapos	70.45	58.32	55.72
Ógyalla**	92.85	84.95	70.13
Párkány	97.51	93.84	81.55
Rozsnyó*	53.50	47.31	35.05
Somorja	89.75	87.36	76.93
Szepsi**	79.11	70.97	56.28
Tornalja	98.73	94.73	83.12
Vágsellye**	75.06	61.79	55.54
Verebély*	56.40	34.70	25.71
Zseliz	98.01	93.55	79.94

* A sötétebb betűvel szedett közigazgatási járásokban a kisebbség meghaladja az állampolgárok összes számának 75%-át, a dült betűvel szedett járásokban pedig az 50%-ot. Az egy csillaggal megjelölt járásokban a kisebbség 1921-ben szorult az 50% alá, a két csillaggal megjelölt járásokban pedig 1921-ben, illetőleg (Ógyalla és Huszt) 1930-ban a 75% alá.

β) németek:

	1910	1921	1930
Gölnicbánya	32.31	34.00	31.38
Késmárk	47.03	46.50	39.44
Körmöcbánya	38.11	35.31	36.16
Privígye	24.53	23.16	20.77

 γ) rutének:

	1910	1921	1930
Bártfa	32.24	23.27	34.80
Mezőlaborc	78.03	80.46	78.00
Ólubló	41.47	24.22	28.03
Szina	68.59	64.82	62.36
Sztropkó	56.84	46.52	59.77

b) Ruzsinszkó.

(Forrás: „Zprávy státního úřadu statistického republiky československé“ IV. évf. (1933) 170. sz.)

 α) magyarok:

	1910	1921	1930
Beregszász**	95.49	74.97	71.33
Nagyszöllős	42.33	22.55	21.31
Ungvár	48.86	33.74	32.31

 β) rutének:

	1910	1921	1930
Huszt	71.96	75.34	74.13*
Ilosva	68.87	79.67	80.12
Munkács	66.59	71.60	70.66
Nagyberezna	84.37	86.98	87.84
Nagyszöllős	51.68	63.33	65.35
Ökörmező	82.18	83.39	83.93
Perecsény	85.57	89.05	89.33
Rahó	54.71	59.79	59.17
Szolyva	76.31	79.77	80.18
Técső	63.35	68.00	68.09
Ungvár	36.34	46.20	48.85

2. 20 %-os kisebbségüket elvesztett járások.*

a) Szlovenszkó.

(Forrás: „Zprávy štátného úřadu statistického republiky československéj.” XIV. évf. (1933) 195. sz.)

	a) magyarok:		
	1910	1921	1930
Aranyosmarót	26.17	13.07	9.86
Kassa	33.64	15.97	6.37
Nagymihály	22.47	8.25	5.89
Nagyőrce	34.14	14.71	9.60
Nyitra	38.23	19.21	13.82
Rimaszombat	31.35	19.01	13.19
Selmecbánya	27.28	3.33	1.48
Tőketerebes	43.28	13.30	7.78

β) németek:

Poprád*	21.71	24.51	19.86
---------	-------	-------	-------

γ) rutének:

Kisszeben	23.48	11.58	17.38
Szepesófalva	24.12	14.50	13.43
Szobránc	21.53	18.43	6.94

b) Ruszinszkó.

(Forrás: „Zprávy štátního úřadu statistického republiky československé” XIV. évf. (1933) 170. sz.)

a) magyarok:

	1910	1921	1930
Ilosva	24.24	4.23	3.44

* A csillaggal jelzett közigazgatási járásokban a kisebbség 1930-ban szorult a 20% alá.

III. Községi önkormányzat.

1. *Ama községek jegyzéke, amelyekben a kisebbségek elvesztették a 20 százalékos arányt.**

a) Magyarok:

(Forrás: A Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézetének összeállítása, amely a „Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat 42. kötet. A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. I. rész”. Budapest 1912., továbbá a „Soznam miest na Slovensku d’la popisu l’udu z roku 1919” v Bratislave 1920., a „Volkszählung in der čechoslovakischen Republik vom 15. Februar 1921.” I. Teil, Prag 1924, a „Mimoriadné Zprávy štátného úradu štatistického republiky československej” III. évf. (1933) 18—20. sz. és a „Zprávy státního úradu statistického republiky československé” XIII. évf. 195. sz. alapján készült.)

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Abauj-Torna megye				
Kassa	75.4	38.4	22.1	17.99
Abaujnádasd	40.8	11.8	10.1	10 alatt
Abaujrákos	65.3	54.7	25.2	15.77
Alsócsáj	59.6	0.4	6.9	10 alatt
Alsóhutka	29.2	37.3	3.4	10 alatt
Alsókemence	21.8	8.1	1.2	10 alatt
Balogd	31.8	3.1	0.0	10 alatt
Eszkáros	66.6	1.7	3.2	10 alatt
Felsőcsáj	70.0	59.1	35.0	10 alatt

* A dült szedés azt az évet jelzi, amikor a kisebbség arányszáma először szállt a 20% alá. Ehhez és a következő táblázatokhoz megjegyezzük, hogy e munka megírásáig a csehszlovák állami statisztikai hivatal csak azoknak a községeknek nemzetiségstatisztikai adatait tette közzé, amelyekben a lakosság lélekszáma a 2000-et, vagy pedig valamely kisebbség a 10%-ot meghaladta.

	1910	1919	1921	1930
Garbócbogdány	78.5	20.9	17.8	10 alatt
Györke	47.9	42.2	47.6	5.89
Hernádcsány	57.9	5.8	2.7	10 alatt
Hernádgönyű	60.1	0.0	0.3	10 alatt
Hernádsadány	81.8	10.8	8.2	10 alatt
Kalsa	32.7	9.7	3.9	10 alatt
Kisszalánc	68.8	55.0	36.2	10.03
Petőszinye	23.3	6.7	5.5	10 alatt
Ránk	27.3	3.2	1.4	10 alatt
Ránkfűred	45.0	11.5	8.2	10 alatt
Regeteruszka	54.8	2.7	1.3	10 alatt
Szaláncujváros	31.3	3.2	3.5	10 alatt
Abaszéplak	20.0	40.2	56.5	2.43
Abaujszakály	31.5	13.0	3.6	10 alatt
Bárca	45.8	30.6	6.0	10 alatt
Beszter	60.8	49.6	51.2	17.92
Bocsárd	71.9	5.4	19.8	10 alatt
Bölgse	48.0	2.3	28.9	10 alatt
Buzinka	90.1	32.0	27.4	15.12
Enyicke	65.7	12.2	12.2	10 alatt
Hatkóc	81.9	13.9	76.9	10 alatt
Kassamindszent	39.4	17.3	2.6	10 alatt
Királynépe	32.7	1.0	0.0	0.0
Kisida	36.8	11.5	5.8	10 alatt
Koksobaksa	22.6	1.6	0.4	10 alatt
Miszlóka	31.5	1.5	0.7	10 alatt
Poly	52.4	1.5	11.2	10 alatt
Saca	74.8	58.0	17.9	10 alatt
Semse	84.8	19.4	59.1	10 alatt
Szentlőrincke	31.4	17.9	1.4	10 alatt
Széplakapáti	20.7	32.4	23.1	10 alatt
Tárcavajkóc	33.8	38.4	32.0	10 alatt
Zsebes	62.7	16.0	3.4	10 alatt
Felsőmecenéz	37.6	41.6	21.6	10.66
Jászóindszent	44.2	61.6	61.4	10 alatt

	1910	1919	1921	1930
Jászóujfalu	71.1	5.8	8.2	10 alatt
Alsómecenzéf	22.4	49.3	22.6	9.16
Pány	95.0	33.2	11.1	14.71
Rudnok	35.5	58.3	54.5	10 alatt
Stósz	82.6	51.6	36.7	9.44

Árva megye

Alsókubin	25.9	8.8	1.5	0.12
Kralován	25.3	4.0	3.1	10 alatt
Árvaváralja	27.0	8.7	3.8	10 alatt

Bars megye

Aranyosmarót	65.9	25.6	13.4	6.62
Bélád	42.1	13.4	20.5	10 alatt
Garamszentbenedek	24.7	6.4	4.9	10 alatt
Kisherestény	43.2	2.3	15.5	10 alatt
Maholány	25.9	1.2	0.7	10 alatt
Nagyherestény	34.6	3.3	5.7	10 alatt
Nemcsény	23.0	13.6	7.1	10 alatt
Néver	35.9	10.6	7.0	10 alatt
Peszér	29.2	4.4	1.2	10 alatt
Szelepcsény	24.4	13.2	6.0	10 alatt
Felsőbesnyő	22.5	3.3	0.9	10 alatt
Berekalja	35.4	0.3	1.1	10 alatt
Garamkeszi	32.0	0.0	0.6	10 alatt
Alsógyöröd	33.3	29.2	19.2	17.73
Alsópél	65.6	10.4	16.8	15.62
Barsfüss	29.4	11.1	4.2	10 alatt
Cseke	22.9	1.0	3.3	10 alatt
Fajkürt	86.4	10.9	17.4	10 alatt
Fakóvezekény	92.9	6.8	7.5	10 alatt
Kisvezekény	33.0	11.4	6.7	10 alatt
Lüle	43.5	25.9	20.4	10.59
Ohaj	50.3	5.9	4.1	10 alatt
Tajnasári	91.4	14.8	5.4	10 alatt
Ujlót	40.8	15.5	20.8	16.51

	1910	1919	1921	1930
Valkház	41.9	10.4	8.2	10 alatt
Verebély	53.5	24.7	16.9	4.21
Zsitvaujfalu	68.1	5.4	4.0	10 alatt
Körmöcbánya	33.3	11.8	8.5	2.58

Gömör-Kishont megye

Gömörrákos	68.7	15.6	17.6	10 alatt
Hizsnyó	46.7	2.0	3.7	10 alatt
Kövi	22.8	10.2	11.5	10 alatt
Lubény	42.6	13.1	28.5	10 alatt
Murányalja	21.0	4.6	3.3	10 alatt
Nandrás	27.5	3.5	3.2	10 alatt
Süvéte	28.0	6.1	12.3	6.73
Ujvásár	36.9	1.9	1.8	1.44
Cserencsény	29.6	16.1	16.8	13.73
Hacsó	23.1	7.8	6.2	10 alatt
Likér	47.9	33.4	20.3	10 alatt
Nyustya	43.7	14.7	12.8	10 alatt
Rimabrézó	28.2	19.7	15.3	10 alatt
Rimaráhó	30.1	15.1	11.1	10 alatt
Rimavarbóc	27.2	17.2	6.9	10 alatt
Betlér	29.6	16.8	20.7	12.23
Gacsalk	21.6	27.8	39.3	10 alatt
Hámosfalva	22.3	13.4	28.1	10 alatt
Gömörhosszuszó	100.0	83.7	85.8	18.31
Dobsina	34.6	35.4	7.8	5.34
Nagyőröce	51.9	19.5	14.6	10 alatt
Jolsva	80.4	32.0	17.9	7.43

Hont megye

Horhi	61.8	11.7	24.7	12.73
Kiskereskény	29.3	61.9	30.9	10 alatt
Nagykereskény	31.1	82.1	22.6	10 alatt
Bátorfalu	94.3	17.9	51.3	10 alatt
Erdőszelestény	37.5	10.9	11.1	16.57
Leszenye	86.4	24.8	28.4	15.55

	1910	1919	1921	1930
Magasmajtény	33.7	3.3	4.6	10 alatt
Alsóterény	21.3	6.2	11.8	10 alatt
Mere	54.8	2.8	9.7	14.11
Egyházmarót	21.1	8.2	2.2	10 alatt
Szántó	78.6	37.6	12.6	10 alatt
Szud	37.5	6.9	1.0	10 alatt
Csábrákvarbók	21.3	2.7	7.3	10 alatt
Selmec- és Bélabánya	41.8	9.6	5.0	2.23
Alsózsember	42.3	4.6	7.5	10 alatt
Csánk	64.0	54.9	28.6	10 alatt
Dalmad	26.9	11.4	9.2	10 alatt
Derzsénye	32.7	6.5	6.0	10 alatt
Ősöd	36.1	2.5	0.0	10 alatt
Dömeháza	24.1	0.0	0.0	10 alatt

Komárom megye

Jászfalu	76.9	52.6	39.3	13.45
Kisbaromlak	63.3	85.6	5.5	10 alatt
Ujgyalla	88.7	75.4	70.8	10 alatt

Liptó megye

Liptóújvár	38.4	11.6	3.3	10 alatt
------------	------	------	-----	----------

Nógrád megye

Ebeck	51.2	2.6	40.4	10.52
Kékkő	26.5	8.5	5.5	10 alatt
Kiskürtös	58.1	22.3	6.3	13.07
Nagykürtös	28.5	6.5	8.0	10 alatt
Alsósztrégova	23.3	6.1	5.6	10 alatt
Gács	50.9	10.4	18.8	10 alatt
Tótkelecsény	21.8	3.2	0.0	10 alatt
Kálnó	22.5	5.2	6.6	10 alatt
Losoncapátfalva	59.0	21.7	14.9	10 alatt
Poltár	22.5	4.2	4.0	10 alatt
Videfalva	28.5	13.3	7.7	10 alatt
Alsózellő	24.2	15.5	12.0	10 alatt
Zombor	42.9	0.8	4.0	10 alatt

	1910	1919	1921	1930
Erdőszele	20.9	1.5	0.0	10 alatt
Ipolyberzence	20.9	0.0	0.0	10 alatt

Nyitra megye

Nyitra	59.4	17.4	10.9	4.59
Alsószőlős	21.9	25.5	28.6	17.14
Nagysurány	31.1	12.3	14.4	3.45
Tótmegyer	26.5	12.4	24.4	5.98
Ujvároska	48.4	13.9	8.8	2.32
Kisvicsár	25.9	3.5	1.6	10 alatt
Nagytapolcsány	33.0	6.3	3.5	1.19
Szomorlovászi	21.6	8.8	4.2	10 alatt
Tavarnok	22.8	5.4	5.2	10 alatt
Alsókörsökény	48.4	8.2	2.1	10 alatt
Kiscétény	87.8	70.4	43.7	18.51
Nyitraivánka	30.40	24.7	4.6	10 alatt
Nagyemőke	28.2	38.2	12.7	10 alatt
Szalakusz	38.3	21.7	13.7	10 alatt
Bossány	20.2	1.6	2.3	10 alatt
Nyitrazsámbokrét	37.8	4.2	1.5	10 alatt
Sziklavárhely	44.1	0.2	0.0	10 alatt
Szkacsány	23.4	1.6	1.0	10 alatt
Szenice	21.9	4.1	1.8	0.25
Sempte	48.6	0.9	1.2	0.21

Pozsony megye

Pozsony	40.6	29.0	23.7	16.16
Barakony	31.9	13.2	8.6	10 alatt
Gány	61.7	25.9	17.1	10.55
Hódi	56.7	38.3	26.8	10.90
Nemesnebojsza	60.2	21.1	33.5	10 alatt
Pusztafödémes	28.1	8.3	10.9	10 alatt
Alsócsöpöny	30.9	14.2	14.0	10 alatt
Felsőcsöpöny	21.5	0.0	3.4	10 alatt
Szered	36.2	8.5	13.2	4.92
Cseklész	79.1	68.6	18.3	9.21

	1910	1919	1921	1930
Papfa	25.1	3.2	8.9	10 alatt
Pozsonyivánka	28.9	9.4	6.0	7.46
Nagyszombat	30.3	8.2	8.0	3.69

Sáros megye

Sebeskellemes	31.8	1.0	2.6	0.72
Girált	38.6	4.3	4.4	1.90
Magyarkapronca	21.2	0.0	0.5	0.75
Topolyhanusfalva	23.8	0.8	0.5	10 alatt
Héthárs	31.9	5.2	1.2	0.08
Bártfa	33.1	9.6	2.7	1.83
Eperjes	48.9	19.7	11.3	4.53
Kisszeben	35.5	13.4	7.2	3.10
Németsóvár	25.9	1.2	3.3	10 alatt

Szepes megye

Alsószalánk	22.5	29.7	8.4	10 alatt
Szomolnok	23.7	12.5	9.8	4.71
Ötösbánya	20.9	7.8	5.8	1.15
Malompatak	32.5	29.1	17.8	5.80
Szepesszombat	23.3	5.9	2.2	0.72
Korompa	40.1	26.5	20.1	3.40
Szepeshely	39.4	24.1	19.4	10 alatt
Lőcse	32.0	22.3	6.3	3.25
Késmárk	20.8	9.9	4.5	2.05
Igló	32.1	23.4	10.0	4.93

Trencsén megye

Illava	33.1	7.4	8.0	1.81
Zsolna	25.5	6.2	3.8	2.17
Trencsén	38.4	3.8	3.3	1.83

Turóc megye

Nagycsepcsény	45.3	1.5	0.0	10 alatt
Stubnyafürdő	41.7	4.3	2.4	10 alatt
Turóckisfalu	21.5	6.8	3.9	10 alatt

	1910	1919	1921	1930
Turócudvard	60.0	0.0	2.5	10 alatt
Nagyrákó	24.5	6.1	1.4	10 alatt
Ruttka	34.6	10.8	5.4	0.38

Ung megye

(szlovenszkói rész)

Szenteske	29.9	2.4	2.7	0.39
Szobránc	44.2	27.2	14.8	7.12
Ungpinkóc	47.8	9.2	7.0	10 alatt
Pályin	46.4	16.6	8.6	10 alatt
Laborcszög	37.0	13.5	3.8	10 alatt

Zemplén megye

Gálszécs	43.9	47.4	11.6	6.65
Isztáncs	51.0	2.5	1.4	0.23
Kazsó	76.1	21.5	1.3	10 alatt
Kozma	32.8	3.6	9.6	10 alatt
Magyarizsép	30.1	15.1	8.3	10 alatt
Nagyazar	43.1	15.1	14.0	10 alatt
Nagyruszka	40.3	5.4	2.4	10 alatt
Pelejte	32.3	9.0	8.7	10 alatt
Szécsegres	27.6	20.7	6.8	10 alatt
Töketerebes	49.3	19.7	5.2	2.33
Upor	44.2	6.3	1.3	10 alatt
Zemplénkelecsény	31.5	10.7	0.0	0.00
Homonna	38.3	38.6	7.6	1.54
Kurucfalva	26.3	2.6	0.0	10 alatt
Málca	26.0	6.8	3.1	10 alatt
Nagymihály	56.5	12.0	12.3	4.32
Alsómihályi	97.9	33.3	38.9	12.23
Barancs	65.9	23.5	8.9	10 alatt
Bodzásujlak	39.0	13.7	9.9	10 alatt
Csörgő	80.9	21.1	4.4	10 alatt
Céke	87.9	5.4	8.6	10 alatt
Gercsej	78.2	6.4	8.3	10 alatt

	1910	1919	1921	1930
Kásó	50.9	3.9	10.0	10 alatt
Kiszte	21.3	10.4	0.3	10 alatt
Kolbása	69.7	14.2	6.0	10 alatt
Lasztóc	49.0	16.4	17.8	10 alatt
Legenye	91.8	43.1	39.4	18.82
Magyarsas	70.6	8.3	15.6	10 alatt
Velejte	53.6	8.1	10.4	10 alatt
Kiskázmér	29.3	6.1	12.7	10 alatt
Csáklyó	26.7	6.6	0.3	0.00
Tavarna	54.9	6.5	3.2	10 alatt
Tavarnamező	28.4	0.0	0.0	.
Ujszomotor	21.5	2.6	2.9	10 alatt
Varannó	66.1	15.2	18.8	2.15
Zemplénmátyás	21.4	0.0	2.0	10 alatt
Sátoraljaujhely	95.6	54.6	19.6	10 alatt
Dér	24.6	0.0	0.0	0.0

Zólyom megye

Bikás	27.3	9.7	7.8	0.00
Lopér	40.2	10.0	1.2	0.61
Besztercebánya	48.8	14.6	8.4	3.95
Breznóbánya	24.2	1.7	1.4	1.45
Zólyom	56.5	5.1	3.2	2.42

Ruszinszkó.

	1910	1921	1930
Bereg megye			
Beregkisfalud	31.3	0.4	0.0
Bílke	41.8	2.5	1.00
Boród	28.2	0.1	0.0
Füzesmező	78.0	0.0	0.63
Gázló	23.0	0.0	0.00
Ilonca	22.6	0.3	0.02
Ilosva	49.3	4.6	3.24
Kenézpatak	23.6	0.0	10 alatt
Komlós	31.6	0.4	0.00

	1910	1921	1930
Medence	57.2	0.1	10 alatt
Misztice	31.6	0.3	0.05
Szombati	23.3	0.0	0.00
Frigyesfalva	29.2	12.7	1.51
Kajdanó	21.2	11.4	14.47
Oroszvég	37.1	16.8	9.87
Felsőremete	55.6	14.8	10 alatt

Máramaros megye

Huszt	34.1	7.8	7.92
Nagybocskó	27.6	10.3	8.79
Terebesfejpatak	27.2	16.7	5.51

Ugocsa megye

Szőllősvégardó	75.4	8.6	10 alatt
Tiszasásvár	54.3	17.3	10.46
Csepe	100.0	17.0	16.68
Csomfalva	36.3	2.7	10 alatt
Tiszahetény	32.0	1.2	0.52

Ung megye

Baranya	50.6	20.2	18.16
Gerény	36.7	13.5	11.70
Ördarma	69.9	11.1	10.49
Ungdaróc	68.4	1.5	10 alatt
Unghosszúmező	100.0	21.8	10 alatt
Nagyláz	20.8	2.1	10 alatt
Szerednye	47.2	12.2	7.61
Perecsény	23.9	9.3	5.71
Turjaremete	21.8	2.1	1.04
Ungvár	80.3	38.8	17.78

b) németek:

(Forrás: a Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézetének kéziratot adatgyűjtése, amelyet a szükséghez képest kiegészítettem a Magyar Statisztikai Közlemények 42. kötetének, továbbá a Soznam miest na Slovensku, a Štatistický Lexikon obci na Slovensku (V Prahe

1927), a Štatistiky Lexikon obci v Podkarpatské Rusi (V Praze 1928), a Mimoriadne Zprávy štátného úradu štatistického republiky československéj XII. évf. (1933) 18—20 és a Mimoriadne Zprávy štátného úradu štatistického republiky československé III. évf. 13. számának adataival).

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Bars megye				
Körmöcbánya	33.5	16.9	18.8	13.54
Sáros megye				
Bártfa	24.5	16.6	1.5	3.36
Kurima	24.1	1.8	0.0	0.0
Ladomérvágás	32.4	0.0	0.0	0.27
Sebeskellemes	33.4	0.9	0.0	0.18
Szepes megye				
Szepesófalva	21.7	7.8	8.7	10 alatt
Szepesváralja	22.8	15.6	15.2	9.21
Ung megye				
Kapás	21.9	20.6	0.0	0.18
Németvágás	23.5	0.0	0.0	0.0
Zemplén megye				
Felsőmihályi	30.7	31.7	31.1	10 alatt
Homonna	21.1	15.9	0.0	2.24
Mezőlaborc	32.0	0.7	0.0	0.80
Zólyom megye				
Hermánd	22.1	22.6	2.8	10.34

Ruszinszkó

	1910	1921	1930
Bereg megye			
Alsóverecke	41.3	0.0	0.40
Frigyesfalva	21.7	4.1	4.22
Oroszvégy	31.2	0.0	0.87
Szolyva	29.3	5.1	4.53

	1910	1921	1930
Máramaros megye			
Faluszlátina	47.5	0.0	0.17
Felsőapsa	21.8	0.0	0.0
Handalbustyaháza	26.8	4.0	1.63

c) rutének:*

(Forrás: mint németeknél.)

Szlovénzkó.

	1910	1919	1921	1930
Sáros megye				
Balázsvágás	86.8	85.4	2.9	15.93
Bányavölgy	36.5	11.4	0.0	10 alatt
Csendespatak	94.0	1.6	1.8	10 alatt
Istvánd	54.7	83.1	82.4	10 alatt
Mátévágása	96.5	18.4	93.6	11.50
Mátyáska	71.2	41.0	7.1	10 alatt
Miklósvágása	80.5	2.4	0.8	10 alatt
Lubóc	31.9	2.6	1.5	10 alatt
Remenye	72.2	0.8	4.1	10 alatt
Sápony	89.8	0.0	0.0	10 alatt
Szepes megye				
Alsószalánk	26.6	1.6	1.2	10 alatt
Felsőszalánk	73.3	0.1	7.1	10 alatt
Nagyszulín	95.7	95.4	0.0	10 alatt
Osztornya	78.3	82.9	0.0	10 alatt
Poprádremete	48.1	49.6	0.0	10 alatt
Ung megye				
Alsóhunkóc	88.1	11.0	63.0	15.37
Bölcsős	96.5	0.0	36.9	10 alatt
Felsőhalas	68.4	33.1	1.0	10 alatt

* E kimutatás magában foglalja azokat a községeket, amelyekben a rutének a csehszlovák népszámlálás által egyszer kimutatott 20 százalékos arányukat később elvesztették, ellenben nem mutatja ki azokat, amelyekben az elvesztett 20 százalékos arányt később visszanyerték.

	1910	1919	1921	1930
Hanajna	74.2	1.7	0.9	0.0
Harapás	90.5	0.9	0.0	10 alatt
Jósza	85.6	69.3	2.8	10 alatt
Kapás	73.9	0.6	32.1	4.91
Németvágás	69.6	0.3	1.5	0.0
Ördögívágás	81.0	2.4	42.4	10 alatt
Tarna	91.1	0.1	0.0	10 alatt
Unglovasd	79.8	7.5	45.8	0.0

Zemplén megye

Barátlak	95.7	95.7	0.0	14.95
Hocsa	23.3	28.0	12.7	14.29
Máriakút	78.1	86.2	88.4	10.19
Sártó	29.7	28.5	0.0	10 alatt

2. Ama községek jegyzéke, amelyekben a kisebbségek elvesztették az abszolút többséget.*

a) Magyarok.

(Forrás: A Magyar Statisztikai Társaság Allamtudományi Intézetének összeállítása.)

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Abauj-Torna megye				
Kassa	75.4	38.4	22.1	17.99
Abaujrák	65.3	54.7	25.2	15.77
Alsócsáj	59.6	0.4	6.9	10 alatt
Eszkáros	66.6	1.7	3.2	10 alatt
Felsőcsáj	77.0	59.1	35.0	10 alatt
Garbócbogdány	78.5	20.9	17.8	10 alatt
Hernádcsány	57.9	5.8	2.7	10 alatt
Hernádgönyű	60.1	0.0	0.3	10 alatt
Hernádszadány	81.8	10.8	8.2	10 alatt

* A dült szedés jelzi, hogy a kisebbség mely évben veszítette el először az 50%-os arányt.

	1910	1919	1921	1930
Kisszalánc	68.8	55.0	36.2	10.03
Magyarböd	84.9	66.1	23.6	32.38
Nagyszalánc	81.0	70.0	47.0	29.21
Regéterszka	54.8	2.7	1.3	10 alatt
Abaujszina	91.7	60.8	72.9	33.82
Beszter	60.8	49.6	51.2	17.92
Bocsárd	71.9	5.4	19.8	10 alatt
Buzinka	90.1	32.0	27.4	15.12
Enyicke	65.7	12.2	12.2	10 alatt
Hatkóc	81.9	13.9	76.9	10 alatt
Poly	52.4	1.5	11.2	10 alatt
Saca	74.8	58.0	17.9	10 alatt
Semse	84.8	19.4	59.1	10 alatt
Zsebes	62.7	16.0	3.4	10 alatt
Jászóujfalu	71.1	5.8	8.2	10 alatt
Pány	95.0	33.2	11.1	14.71
Stósz	82.6	51.6	36.7	9.44

Bars megye

Aranyosmarót	65.9	25.6	13.4	6.62
Zsemlér	96.6	71.8	77.9	47.15
Alsópél	65.6	10.4	16.8	15.62
Barsbaracska	89.8	91.9	87.2	47.25
Fajkürt	86.4	10.9	17.4	10 alatt
Fakóvezekény	92.9	6.8	7.5	10 alatt
Ohaj	50.3	5.9	4.1	10 alatt
Tajnasári	91.4	14.8	5.4	10 alatt
Verebély	53.5	24.7	16.9	4.21
Zsitvagyarmat	57.6	35.9	35.3	25.29
Zsitvaujfalu	68.1	5.4	4.0	10 alatt
Tild	93.0	73.3	60.0	44.73
Léva	90.5	68.3	65.5	41.01

Gömör-Kishont megye

Gömörrákos	68.7	15.6	17.6	10 alatt
Bellény	100.0	99.3	100.0	33.46

	1910	1919	1921	1930
Dusa	86.5	68.6	66.5	29.39
Osgyán	95.0	79.4	73.4	48.73
Rimatamásfalva	93.7	97.8	49.0	28.68
Sajóháza	62.8	61.2	75.7	35.22
Gömörhosszuszó	100.0	83.7	85.8	18.31
Pelsőcardó	95.1	98.1	78.8	27.33
Nagyróce	51.9	19.5	14.6	10 alatt
Jolsva	80.4	32.0	17.9	7.43
Rimaszombat	89.7	88.2	71.0	47.95

Hont megye

Hontvarsány	83.2	54.2	78.0	45.87
Horhi	61.8	11.7	24.7	12.73
Bátorfalu	94.3	17.9	51.3	10 alatt
Ipolyharaszi	93.5	12.6	84.0	44.73
Kiscsalomja	59.9	7.4	13.1	28.01
Leszenye	86.4	24.8	28.4	15.55
Gyügy	53.6	14.6	10.1	30.16
Hévmagyarád	76.2	50.1	16.6	21.01
Mere	54.8	2.8	9.7	14.11
Szántó	78.6	37.6	12.6	10 alatt
Felsőfegyvernek	98.0	73.2	79.6	49.80
Csánk	64.0	54.9	28.6	10 alatt

Komárom megye

Imely	90.2	96.6	65.2	45.33
Jászfalu	76.9	52.6	39.3	13.45
Kisbaromlak	63.3	85.6	5.5	10 alatt
Kolta	69.2	78.2	47.1	20.39
Kurtakeszi	99.7	99.4	98.6	46.64
Ujgyalla	88.7	75.4	70.8	10 alatt

Nógrád megye

Tótgyarmat	95.5	58.3	66.7	39.54
Ebeck	51.2	2.6	40.4	10.52

	1910	1919	1921	1930
Kiskürtös	58.1	22.3	6.3	13.07
Fülekkelecsény	100.0	78.6	87.0	41.93
Perse	93.3	99.5	69.4	46.38
Gács	50.9	10.4	18.8	10 alatt
Fülepilis	95.5	86.2	84.8	45.26
Kétkeresztur	55.7	41.8	50.5	26.64
Losoncapátfalva	59.0	21.7	14.9	10 alatt
Losonc	82.2	27.5	43.8	27.49

Nyitra megye

Érsekújvár	91.5	62.1	50.0	46.46
Nyitra	59.4	17.4	10.9	4.59
Nemesdicske	59.1	70.2	64.4	33.07
Kiscétény	87.8	70.4	43.7	18.51
Nemespann	67.4	66.6	63.6	42.76
Tornóc	91.0	84.8	64.7	41.08
Vágselye	91.5	43.8	31.2	27.75
Vágvecse	75.2	77.7	70.8	26.75

Pozsony megye

Dunaszerdahely	93.3	93.4	69.4	49.43
Galánta	89.6	80.6	82.7	39.63
Gány	61.7	25.9	17.1	10.55
Hódi	56.7	38.3	26.8	10.90
Nemesnebojsza	60.2	21.1	33.5	10 alatt
Németdiószeg	60.0	57.4	58.8	43.89
Cseklész	79.1	68.6	18.3	9.21
Előpatony	100.0	82.3	98.8	48.47
Magyargurab	74.2	58.6	45.8	35.63
Nagyborsa	77.6	87.3	71.7	42.16

Turóc megye

Turócudvard	60.0	0.0	2.5	10 alatt
-------------	------	-----	-----	----------

Ung megye

Bajánháza	92.7	76.4	97.5	37.39
-----------	------	------	------	-------

	1910	1919	1921	1930
Zemplén megye				
Hardicska	74.5	60.6	42.7	46.51
Isztáncs	51.0	2.5	1.4	0.23
Kazsó	76.1	21.5	1.3	10 alatt
Mészpest	76.9	15.1	20.3	21.51
Nagymihály	56.5	12.0	12.3	4.32
Alsómihályi	97.9	33.3	38.9	12.23
Barancs	65.9	23.5	8.9	10 alatt
Biste	79.7	37.7	19.8	26.54
Csörgő	80.9	21.1	4.4	10 alatt
Céke	87.9	5.4	8.6	10 alatt
Garany	90.6	13.8	30.3	27.29
Gercsej	78.2	6.4	8.3	10 alatt
Kásó	50.9	3.9	10.0	10 alatt
Kolbása	69.7	14.2	6.0	10 alatt
Legenye	91.8	43.1	39.4	18.82
Magyarsas	70.6	8.3	15.6	10 alatt
Nagytoronya	77.7	33.6	79.3	28.79
Velejte	53.6	8.1	10.4	10 alatt
Tavarna	54.9	6.5	3.2	10 alatt
Varannó	66.1	15.2	18.8	2.15
Sátoraljaujhely	95.6	54.6	19.6	10 alatt

Zólyom megye

Zólyom

Ruszinszkó.

	1910	1921	1930
Bereg megye			
Füzesmező	78.0	0.0	0.63
Medence	57.2	0.1	10 alatt
Beregrákos	56.4	50.1	47.56
Felsőremete	55.6	14.8	10 alatt
Munkács	73.4	24.1	22.54

	1910	1921	1930
Máramaros megye			
Kerekhegy	93.8	35.3	40.48
Handalbustyaháza	70.9	33.9	26.41
Técső	75.8	39.9	32.41
Ugocsa megye			
Nagyszöllős	76.1	21.9	24.77
Szöllősvégardó	75.4	8.6	10 alatt
Tiszasásvár	54.3	17.3	10.46
Csepe	100.0	17.0	16.68
Feketeardó	76.8	41.5	33.08
Gödényháza	90.5	82.5	49.01
Királyháza	70.3	26.21	21.66
Tekeháza	69.7	47.1	41.72
Ung megye			
Baranya	50.6	20.2	18.16
Kereknye	56.0	10.0	22.62
Ördarma	69.9	11.1	10.49
Radvác	74.0	21.0	27.89
Ungdaróc	68.4	1.5	10 alatt
Unghosszumező	100.0	21.8	10 alatt
Ungvár	80.3	38.8	17.78

b) németek:

(Forrás: A Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézetének kéziratot adatgyűjtése, amelyet a szükséghez képest kiegészítettem a Magyar Statisztikai Közlemények 42. kötetének, továbbá a Soznam miest na Slovensku, a Štatistický Lexikon obci na Slovensku, (V Prahe 1927) és a Mimoriadne Zprávy štátného úradu štatistického republiky československej XII. évf. (1933) 18—20 számának adataival.)

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Pozsony megye				
Dévén	63.3	50.1	53.1	39.49
Főrév	77.4	73.6	76.9	43.82
Pozsonyligetfalva	67.8	58.6	52.8	24.11

Szepes megye

Alsóerdőfalva	86.0	43.3	57.9	36.76
Duránd	50.9	49.7	46.1	36.80
Gölnicbánya	54.7	63.8	61.1	49.69
Késmárk	51.4	57.6	39.6	39.86
Óvíz	58.3	65.9	89.7	25.47
Rókus	59.2	67.4	63.0	47.56
Toporc	51.6	53.6	53.4	43.39

c) rutének:*

(Forrás: mint németeknél.)

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Sáros megye				
Balázsvágás	86.8	85.4	2.9	15.93
Csendespatak	94.0	1.6	1.8	10 alatt
Felsőhunkóc	78.7	53.9	90.6	45.33
Felsősom	84.2	8.1	15.3	42.50
Fias	96.0	10.5	94.4	24.49
Hajtóra	97.6	1.9	46.6	43.30
István	54.7	83.1	82.4	10 alatt
Kelembér	77.8	0.0	45.9	21.98
Kishárs	93.0	0.5	39.5	49.70

* E kimutatás magában foglalja azokat a községeket, amelyekben a rutének a csehszlovák népszámlálás által egyszer kimutatott 50 százalékos arányukat később elvesztették, ellenben nem mutatja ki azokat, amelyekben az elveszett 50 százalékos arányt később visszanyerték.

	1910	1919	1921	1930
Kisszabolcs	100.0	0.0	2.4	31.82
Kozsány	88.9	0.0	58.9	32.98
Mátévágása	96.5	18.4	93.6	11.50
Mátyáska	71.2	41.0	7.1	10 alatt
Remenye	72.2	0.8	4.1	10 alatt
Sápony	89.8	0.0	0.0	10 alatt
Szobos	90.1	20.7	90.0	36.60
Vajkvágása	91.6	0.0	91.0	39.13

Szepes megye

Felsőszalánk	73.3	0.1	7.1	10 alatt
Lozonpatak	91.1	.	98.8	10 alatt
Nagyszulin	95.7	95.4	0.0	10 alatt
Osztornya	78.3	82.9	0.0	10 alatt
Szepesjakabfalva	94.0	91.9	10.3	49.43

Ung megye (szlovenszkói rész)

Alsóhunkóc	88.1	11.0	63.0	15.37
Bölcsös	96.5	0.0	36.9	10 alatt
Felsőhalas	68.4	33.1	1.0	10 alatt
Hanajna	74.2	1.7	0.9	0.0
Harapás	90.5	0.9	0.0	10 alatt
Hegygyombás	84.5	2.0	38.9	30.02
Jósza	85.6	69.3	2.8	10 alatt
Kapás	73.9	0.6	32.1	0.0
Németvágás	69.6	0.3	1.5	4.91
Ördögívágás	81.0	2.4	42.4	10 alatt
Tarna	91.1	0.1	0.0	10 alatt
Unglovasd	79.8	7.5	45.8	0.0

Zemplén megye

Alsóalmád	94.2	96.2	25.7	39.26
Alsóladács	100.0	47.1	96.0	49.23
Barátlak	95.7	95.7	0.0	14.95
Felsőkrucsó	91.2	92.4	95.4	32.98
Kispetőfalva	57.2	57.2	57.5	21.38

	1910	1919	1921	1930
Kisvaskó	84.8	89.3	87.3	44.90
Máriakút	78.1	86.2	88.4	10.19
Pásztorhegy	94.8	98.0	98.6	28.66
Takcsány	64.1	80.6	80.2	35.54
Tölgyeshegy	85.8	89.0	58.5	29.35

3. *Ama községek jegyzéke, amelyekben a „csehszlovákok” 1910 óta érték el a 20%-os arányt.*

(Forrás: A Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézetének összeállítása.)

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Abauj-Torna megye				
Csécs	6.5	21.7	24.5	41.32
Felsőmecenéz	14.9	20.8	28.4	37.57
Hím	2.8	0.0	2.1	25.20
Makranc	0.9	71.3	42.9	40.49
Pány	5.0	66.1	88.1	82.11
Perény	0.6	7.8	3.2	24.37
Stósz	1.6	4.1	2.4	24.45
Szeszta	4.2	42.3	29.5	30.88
Felsőcsáj	14.2	28.6	62.6	90 felett
Hernádsadány	11.5	75.2	80.3	90 felett
Magyarböd	3.6	23.4	74.0	66.26
Nagyszalánc	17.4	10.8	44.2	67.16
Abaujszina	6.8	33.6	21.6	59.97
Buzinka	8.0	53.4	61.8	83.65
Hatkóc	17.1	82.2	21.7	90 felett
Kenyhec	8.2	11.7	7.9	30.77
Miglénemeti	6.6	11.4	11.1	38.87
Nagyida	1.5	8.4	6.9	34.48

* A dült szedés jelzi, hogy a „csehszlovákok” mely évben érték el először a 20%-os arányt.

	1910	1919	1921	1930
Semse	14.8	76.4	40.6	90 felett
Kassa	14.8	48.8	62.3	66.04

Bars megye

Alsóvárad	1.3	8.7	13.4	38.26
Barsendréd	14.6	15.3	10.3	33.20
Garamlők	1.6	12.3	1.2	20.73
Kiskoszmály	6.2	3.1	6.5	24.56
Málas	10.7	31.8	8.0	44.72
Nagykálna	3.5	2.9	3.0	27.95
Nyír	0.0	29.3	0.0	23.86
Oroszka	2.9	10.2	19.3	25.71
Töre	1.2	17.5	2.8	25.52
Zseliz	0.2	21.1	9.9	21.76
Zsemlér	2.9	28.2	22.1	52.85
Barsbaracska	10.1	7.8	11.0	52.41
Barsbese	2.8	1.8	3.1	37.86
Fajkúrt	12.4	86.5	80.2	90 felett
Fakóvezekény	7.1	90.0	90.9	90 felett
Tajnasári	8.6	85.2	94.6	90 felett
Tild	6.8	20.1	34.0	48.91
Töhöl	10.3	28.4	17.5	29.91
Léva	7.1	30.1	29.0	49.11

Esztergom megye

Farnad	5.1	9.1	20.3	23.40
Karva	0.3	2.9	1.9	25.74
Nagyölvéd	0.2	1.2	4.7	21.47
Nána	0.4	26.0	20.3	31.03
Párkány	0.7	7.6	7.4	30.99

Gömör-Kishont megye

Belény	0.0	0.0	0.0	66.54
Dusa	12.5	26.4	33.5	70.61
Feled	1.0	6.3	11.7	41.54
Jánosi	3.9	5.2	3.7	20.69

	1910	1919	1921	1930
Uzapanyit	1.0	0.3	1.3	22.21
Várgede	2.2	2.2	2.8	31.84
Osgyán	4.5	10.2	23.7	42.03
Rimatamásfalva	6.2	1.9	45.9	68.97
Kuntapolca	16.6	13.1	9.3	30.04
Pelsőc	1.4	2.9	12.6	34.74
Alsófalu	1.4	1.4	8.9	25.33
Felsőfalu	1.5	4.5	7.1	35.90
Gömörhosszuszó	0.0	16.3	14.2	77.37
Pelsőcardó	2.7	1.9	21.2	72.67
Tornalja	0.8	17.9	7.2	26.57
Rozsnyó	6.2	10.4	16.6	39.53
Jolsva	15.8	60.7	66.9	81.08
Rimaszombat	6.8	10.0	20.7	40.22
Slavikovo	0.4	6.8	5.5	90 felett
Bottovo	0.8	3.5	21.4	90 felett

Győr megye

Csilizpatas	0.0	4.4	0.2	22.58
Csilizradvány	0.0	13.0	6.1	21.74

Hont megye

Hontkiskér	14.1	40.6	7.6	45.02
Hontvarsány	13.3	45.8	22.0	53.54
Bátorfalu	5.7	81.8	47.2	90 felett
Csáb	1.6	46.8	7.6	25.25
Gyürki	10.2	26.1	59.4	24.24
Ipolyharaszi	6.5	87.4	16.0	55.27
Leszenye	13.6	71.5	71.4	83.56
Lukanénye	2.8	1.3	2.0	27.48
Nagycsalomja	0.7	1.7	5.3	20.82
Szelény	0.5	1.9	36.9	31.33
Terbegec	4.8	8.2	34.1	36.74
Alsószemeréd	1.8	5.9	13.4	22.58
Deménd	0.4	50.6	27.6	39.19
Egeg	10.2	12.2	10.5	20.17

	1910	1919	1921	1930
Felsőszemeréd	6.9	26.1	33.7	20.37
Felsőtur	1.6	5.8	8.8	23.32
Ipolyság	2.9	18.3	30.3	35.29
Ipolyvisk	1.3	3.2	9.6	34.63
Kistompa	7.3	7.9	22.3	29.80
Palást	3.4	23.7	16.2	26.30
Szalatnya	0.9	19.4	12.4	21.91
Százd	3.6	22.0	10.5	23.84
Garamkövesd	2.1	22.8	7.9	34.79
Helemba	1.5	4.9	5.4	24.81
Alsófegyvernek	0.7	1.9	0.3	21.07
Felsőfegyvernek	1.5	26.6	19.2	47.95
Lontó	1.5	11.0	8.2	20.02

Komárom megye

Mégyercs	0.0	27.1	28.4	27.96
Bagota	0.6	3.3	30.3	34.60
Bajcs	2.5	7.0	17.4	39.78
Csuz	5.7	3.6	4.5	21.37
Dunaradvány	0.2	5.5	2.7	25.75
Imely	9.7	3.2	33.6	54.11
Kurtakeszi	0.2	0.4	0.6	51.46
Ógyalla	0.3	2.2	25.6	43.23
Ujgyalla	8.0	24.4	25.6	90 felett
Komárom	3.9	14.7	14.3	26.82
Hodžovo	1.3	24.8	1.5	90 felett
Mudronovo	0.0	0.0	0.3	90 felett
Šrobárovo	0.3	1.1	0.6	90 felett

Nógrád megye

Tótgymart	4.5	5.3	32.5	59.80
Szécsénykovácsi	2.8	5.4	5.5	23.00
Csákányháza	0.0	12.0	22.0	21.27
Fülek	1.6	4.8	25.3	28.78

	1910	1919	1921	1930
Fülekkelecsény	0.0	0.0	10.0	34.68
Korláti	2.4	4.7	29.0	44.72
Perse	6.5	0.5	30.6	53.22
Ragyolc	1.8	8.9	16.3	44.04
Fülekpilis	3.9	12.2	14.1	54.74
Mucsény	0.9	0.0	21.1	21.24
Vilke	2.9	9.7	26.1	27.61
Busa	1.6	2.2	2.9	35.97
Csalár	4.2	4.3	10.4	35.15
Felsőzellér	0.0	4.6	5.1	34.19
Galábocs	0.5	4.2	6.0	21.20
Rárosmulyad	0.7	3.8	21.8	39.16
Losonc	12.9	69.3	46.7	59.87

Nyitra megye

Érsekujvár	5.9	34.3	40.9	43.58
Nyitrakiskér	14.8	6.4	22.7	28.87
Tardoskedd	4.4	9.0	12.1	22.83
Babindál	12.1	6.7	24.0	21.44
Gyimes	10.9	11.8	20.7	34.61
Kalász	14.6	10.3	21.9	20.68
Kiscétény	11.8	23.5	56.3	64.41
Kolon	19.5	17.2	18.3	28.94
Lajos	18.1	11.7	26.6	40.88
Nagycétény	2.7	2.9	14.6	21.79
Nyitracsehi	7.7	0.0	19.2	23.11
Nyitragerencsér	11.6	15.7	23.9	38.43
Vicsapapáti	8.3	11.8	30.0	37.67
Németpróna	11.3	13.2	13.8	27.25
Nyitrabánya	4.9	28.6	40.7	44.41
Királyi	10.0	13.6	22.5	23.90
Tornóc	8.1	13.5	34.0	55.99
Vágsellye	7.5	45.7	61.7	61.27
Vágvecse	15.6	21.3	24.6	61.61

	1910	1919	1921	1930
Pozsony megye				
Pozsony	14.9	32.9	42.3	51.34
Balázsfá	8.3	28.6	23.8	29.10
Galánta	6.2	17.4	13.2	34.72
Hegy	2.2	7.6	3.4	26.05
Magyardíószeg	10.6	17.1	10.7	29.78
Németdiószeg	4.4	8.1	7.8	22.29
Taksonyfalva	1.8	2.6	1.4	22.04
Cseklész	17.6	29.5	79.6	88.95
Főrév	3.0	15.3	7.6	30.94
Pozsonyligetfalu	10.8	26.0	32.3	59.67
Csótörtők	0.9	10.9	2.0	36.37
Éberhard	2.1	1.0	1.6	40.55
Előpatony	0.0	16.8	0.4	51.53
Macháza	0.0	3.6	6.3	47.46
Nagylég	1.1	7.5	2.2	34.10
Tonkháza	0.0	19.8	5.5	37.25
Uzbor	0.0	11.3	0.6	33.04
Dunajánosháza	3.1	1.9	6.8	37.19
Dunasáp	7.3	19.9	8.6	27.26
Egyházfa	9.5	31.2	22.6	46.10
Szenc	4.6	19.7	16.5	35.19
Sáros megye				
Kelembér	13.4	98.5	50.9	76.61
Felsőhunkóc	2.0	40.5	1.8	50.67
Koróc	0.0	100.0	0.0	45.30
Ladomérmező	1.2	78.3	67.4	40.97
Miklósvágása	11.3	97.6	99.0	90 felett
Szemes	0.0	88.6	0.0	35.09
Fias	1.6	89.5	5.6	75.51
Kozsány	7.6	99.5	38.3	64.40
Mátévágása	0.0	73.8	1.8	84.96
Sápony	5.8	100.0	100.0	90 felett
Szobos	0.5	76.5	1.2	59.48

	1910	1919	1921	1930
Vajkvágása	8.4	100.0	9.8	60.87
Balázsvágás	8.5	13.4	96.3	82.22
Csendespatak	1.1	98.6	98.0	90 felett
Feketekut	0.5	98.9	35.0	22.63
Hajtóra	1.4	98.1	52.3	56.70
Hosszuvágás	0.0	0.0	15.8	35.29
Kishárs	0.0	99.0	57.2	48.19
Máté	1.6	99.3	81.4	20.94
Poprádófalva	0.0	32.0	38.2	22.06
Pusztamező	9.5	10.6	74.5	63.99
Felsősom	2.9	91.9	84.7	54.58
Gellért	6.3	97.3	97.6	45.71
Hönig	3.3	79.3	6.5	35.75
Jákórésze	8.6	97.8	100.0	20.78
Litinye	5.0	100.0	53.4	43.44
Szinyefő	6.9	65.2	9.7	21.26
Zsetek	2.6	100.0	72.3	45.19
Kisszabados	0.0	100.0	97.6	68.18
Mátyáska	10.5	55.3	90.4	90 felett
Remenye	8.1	98.4	90.7	90 felett
Radoskő	10.1	95.4	50.3	47.17

Szepes megye

Felsőszalánk	12.1	85.4	81.4	90 felett
Szomolnok	6.7	13.9	11.2	21.94
Vereshegy	4.7	5.1	5.2	30.57
Busóc	11.8	15.0	6.1	41.50
Hollólmnic	8.2	4.1	2.3	24.60
Hunfalva	11.1	12.7	17.8	36.46
Kakaslomnic	8.0	14.0	18.6	22.05
Szepesjakabfalva	0.5	4.4	88.1	48.96
Osztornya	18.5	14.6	99.8	90 felett
Alsóerdőfalva	2.2	49.7	39.8	52.61
Malompatak	3.6	8.6	14.7	27.48
Nagyszalók	8.9	21.2	21.2	31.29
Nagyszulin	0.2	1.2	98.5	90 felett

	1910	1919	1921	1930
Turóc megye				
Alsóturcsek	4.2	1.9	4.5	26.73
Berestyénfalva	0.3	5.4	98.6	26.89
Felsőturcsek	5.3	4.6	7.0	42.42
Ung megye (szlovenszkói rész)				
Bajánháza	7.3	19.9	0.2	55.99
Budaháza	0.0	27.4	6.5	23.57
Csap	0.1	15.3	11.4	21.71
Kisrád	0.3	1.7	39.9	29.87
Alsóhunkóc	0.7	80.9	32.8	80.96
Hanajna	0.0	72.5	78.1	89.87
Hégygombás	0.0	91.9	56.9	67.14
Kapás	0.2	72.7	66.7	77.82
Németvágás	5.0	98.1	76.6	89.98
Unglovasd	0.0	87.8	49.4	86.75
Tarna	2.5	87.5	93.1	90 felett
Bölcsős	0.0	99.1	59.3	90 felett
Felsőhalas	7.0	47.1	95.9	90 felett
Harapás	0.0	95.1	96.6	90 felett
Jósza	0.2	19.4	93.3	90 felett
Ördögívágás	0.9	83.8	46.0	90 felett
Zemplén megye				
Bély	0.1	5.8	14.1	20.14
Alsóladács	0.0	52.9	0.0	50.77
Felsőladács	1.1	16.0	0.0	68.22
Havaj	0.4	44.9	0.4	22.15
Laborcrév	4.2	21.7	7.5	25.48
Mákos	0.0	41.0	0.0	26.18
Mezőlaborc	3.8	17.2	14.0	33.79
Sztropkóolyka	0.3	32.5	1.0	24.17
Deregyő	0.1	15.1	32.1	28.53
Hégyi	16.4	44.7	13.5	35.37
Alsó Mihályi	0.0	63.3	53.5	84.37

	1910	1919	1921	1930
Bodrogszerdahely	0.6	16.5	3.8	22.98
Csörgő	18.7	78.7	87.0	90 felett
Céke	10.9	93.8	78.9	90 felett
Garany	9.3	85.3	67.7	70.40
Gercsely	14.2	84.2	88.1	90 felett
Kisbári	1.3	22.1	14.5	20.21
Kistoronya	6.5	36.3	19.0	29.21
Legenye	8.2	56.2	49.1	74.40
Izbugyaradvány	4.9	21.1	7.0	23.04
Szűrnyeg	3.5	28.7	5.2	25.69
Alsóalmád	2.9	3.8	72.6	59.82
Felsőalmád	1.3	4.7	82.2	48.25
Pásztorhegy	4.0	1.6	1.3	71.34
Szinnamező	2.5	0.2	38.5	40.65
Takcsány	6.6	10.5	10.5	63.33
Telepóc	7.4	3.9	87.9	48.81
Tölgyeshegy	10.3	5.5	39.6	70.65
Vendégi	0.4	0.9	16.1	50.79
Barátlak	4.3	4.3	100.0	85.05
Kispetőfalva	16.0	29.6	34.6	75.47
Kisvalkó	9.3	1.4	7.5	55.10
Köves	0.8	0.0	2.2	25.13
Lomna	3.5	4.4	2.2	22.14
Máriakut	11.0	3.2	11.6	89.81
Sátoraljaujhely	0.0	41.9	62.9	90 felett

Ruszinszkó.

	1910	1921	1930
Bereg megye			
Szélestő	1.7	2.8	50.46
Svoboda	0.1	1.9	90 felett
Ung megye			
Gerény	1.2	15.8	23.82
Radvác	6.0	22.4	21.13
Antalóc	17.0	21.7	27.28

	1910	1921	1930
Turjaremete	16.4	20.6	23.38
Ungvár	7.2	25.6	31.73

*4. Ama községek jegyzéke, amelyekben a „csehszlovákok”
1910 óta szerezték meg az abszolút vagy relatív többséget.**

(Forrás: A Magyar Statisztikai Társaság Allamtudományi Intézetének adatgyűjtése.)

Szlovenszkó.

	1910	1919	1921	1930
Abauj-Torna megye				
Jászóujfalu	28.0	94.0	91.8	90 felett
Pány	5.0	66.1	88.1	82.11
Abaujrákos	31.7	41.5	74.8	83.82
Alsócsáj	40.4	99.2	93.1	90 felett
Eszkáros	33.4	97.9	95.5	90 felett
Felsőcsáj	14.2	28.6	62.6	90 felett
Garbócbogdány	21.3	75.1	75.6	90 felett
Györke	42.5	49.6	39.6	79.84
Hernádcsány	38.8	90.4	87.8	90 felett
Hernádgönyű	39.6	100.0	97.5	90 felett
Hernádsadány	11.5	75.2	80.3	90 felett
Kisszalánc	29.1	38.3	59.0	87.89
Magyarbőd	3.6	23.4	74.0	66.26
Nagyszalánc	17.4	10.8	44.2	67.16
Regeteruszka	44.0	95.0	97.3	90 felett
Abaujszina	6.8	33.6	21.6	59.97
Beszter	35.6	49.3	47.0	82.08
Bocsárd	27.4	94.6	80.2	90 felett
Buzinka	8.0	53.4	61.8	83.65
Enyicke	32.8	87.5	86.5	90 felett
Hatkóc	17.1	82.2	21.7	90 felett

* A dült szedés jelzi, hogy a csehszlovákok mely évben szerezték meg először az abszolút, illetőleg a relatív többséget.

	1910	1919	1921	1930
Polyi	46.7	97.7	86.1	90 felett
Saca	21.7	34.9	77.3	90 felett
Semse	14.8	76.4	40.6	90 felett
Zsebes	36.4	84.0	96.6	90 felett
Kassa	14.8	48.8	62.3	66.04

Bars megye

Aranyosmarót	29.2	71.4	76.7	88.92
Zsemlér	2.9	28.2	22.1	52.85
Alsópél	34.1	87.4	80.4	82.83
Barsbaracska	10.1	7.8	11.0	52.41
Fajkúrt	12.4	86.5	80.2	90 felett
Fakóvezekény	7.1	90.0	90.9	90 felett
Ohaj	48.4	94.1	94.5	90 felett
Tajnasári	8.6	85.2	94.6	90 felett
Tild	6.8	20.1	34.0	48.91
Verebély	43.4	71.8	75.5	88.23
Zsitvagyarmat	40.3	60.9	60.4	71.21
Zsitvaujfalu	30.8	93.3	94.5	90 felett
Körmöcbánya	32.8	70.9	68.5	80.87
Léva	7.1	30.1	29.0	49.11

Gömör-Kishont megye

Gömörrákos	25.5	80.8	79.1	90 felett
Belény	0.0	0.0	0.0	66.54
Dusa	12.5	26.4	33.5	70.61
Rimatamásfalva	6.2	1.9	45.9	68.97
Sajóháza	29.6	33.3	23.4	57.22
Gömörhosszuszó	0.0	16.3	14.2	77.37
Pelsőcardó	2.7	1.9	21.2	72.67
Dobsina	29.9	33.4	48.9	63.52
Nagyróce	45.9	73.5	78.5	90 felett
Jolsva	15.8	60.7	66.9	81.08
Slavikovo	0.4	6.8	5.5	90 felett
Bottovo	8.0	24.4	25.6	90 felett

	1910	1919	1921	1930
Hont megye				
Hontvarsány	13.3	45.8	22.0	53.54
Horhi	37.4	88.3	74.4	87.00
Bátorfalu	5.7	81.8	47.2	90 felett
Ipolyharaszi	6.5	87.4	16.0	55.27
Kiscsalomja	37.7	92.6	82.9	71.63
Leszenye	13.6	71.5	71.4	83.56
Gyűgy	46.4	85.4	89.9	63.49
Hévmagyarád	23.8	48.3	82.8	75.12
Mere	42.8	97.2	90.3	84.66
Csánk	36.0	44.9	71.4	90 felett
Komárom megye				
Imely	9.7	3.2	33.6	54.11
Jászfalu	22.7	46.8	56.9	81.56
Kisbaromlak	35.4	13.9	91.7	90 felett
Kolta	29.5	21.0	47.6	73.51
Kurtakeszi	0.2	0.4	0.6	51.46
Ujgyalla	0.8	3.5	21.4	90 felett
Hodžovo	1.3	24.8	1.5	90 felett
Mudronovo	0.0	0.0	0.3	90 felett
Šrobárovo	0.3	1.1	0.6	90 felett
Nógrád megye				
Tótgyarmat	4.5	5.3	32.5	59.80
Ebeck	45.9	97.4	59.4	82.54
Kiskürtös	41.6	77.7	93.7	83.13
Perse	6.5	0.5	30.6	53.22
Gács	44.8	86.5	76.7	90 felett
Fülepilis	3.9	12.2	14.1	54.74
Kétkeresztur	44.3	54.8	46.9	73.36
Losoncapátfalva	34.9	73.6	78.1	90 felett
Losonc	12.9	69.3	46.7	59.87

	1910	1919	1921	1930
Nyitra megye				
Nyitra	30.0	79.6	79.6	88.14
Nemesdicske	39.9	28.0	32.5	64.75
Ujvároska	47.4	82.8	87.5	90.68
Kiscétény	11.8	23.5	56.3	64.41
Nemespann	30.1	30.1	35.7	55.41
Tornóc	8.1	13.5	34.0	55.99
Vágsellye	7.5	45.7	61.7	61.27
Vágvecse	15.6	21.3	24.6	61.61
Pozsony megye				
Pozsony	14.9	32.9	42.3	51.34
Gány	38.3	71.9	81.0	89.45
Hódi	43.3	61.1	73.2	88.91
Nemesnebojsza	36.8	77.1	63.6	90 felett
Cseklész	17.6	29.5	79.6	88.95
Dévénny	24.7	46.3	43.8	55.96
Dévénnyifalu	32.6	91.5	93.8	93.90
Pozsonyligetfalu	10.8	26.0	32.3	59.67
Előpatony	0.0	16.8	0.4	51.53
Magyargurab	25.3	38.5	52.4	63.86
Nagyborsa	21.4	12.7	27.5	56.92
Sáros megye				
Kelembér	13.4	98.5	50.9	76.61
Sebeskellemes	32.6	98.0	52.0	62.25
Bányavölgy	28.2	82.2	94.1	90 felett
Felsőhunkóc	2.0	40.5	1.8	50.67
Miklós-vágása	11.3	97.6	99.0	90 felett
Fias	1.6	89.5	5.6	75.51
Kozsány	7.6	99.5	38.3	64.40
Mátévágása	0.0	73.8	1.8	84.96
Sápony	5.8	100.0	100.0	90 felett
Szobos	0.5	76.5	1.2	59.48
Vajkvágása	8.4	100.0	9.0	60.87
Balázsvágás	8.5	13.4	96.3	82.22

	1910	1919	1921	1930
Csendespatak	1.1	98.6	98.0	90 felett
Hajtóra	1.4	98.1	52.3	56.70
Pusztamező	9.5	10.6	74.5	63.99
Felsősom	2.9	91.9	84.7	54.58
Kiszabados	0.0	100.0	97.6	68.18
Bártfa	39.1	72.1	67.5	73.23
Eperjes	39.8	73.9	70.4	79.89
Mátyáska	10.5	55.3	90.4	90 felett
Remenye	8.1	98.4	90.7	90 felett

Szepes megye

Alsószalánk	24.2	52.8	78.6	90 felett
Felsőszalánk	12.1	85.4	81.4	90 felett
Óviz	28.3	24.8	10.0	74.53
Duránd	47.1	50.3	52.3	63.03
Toporc	41.1	30.1	34.2	54.99
Podolin	43.7	24.6	43.8	64.75
Poprádremete	41.0	44.6	99.5	90 felett
Osztornya	18.5	14.6	99.8	90 felett
Alsóerdőfalva	2.2	49.7	39.8	52.61
Korompa	38.3	58.0	62.6	79.86
Késmárk	25.4	29.2	40.6	46.79
Nagyszulin	0.2	1.2	98.5	90 felett

Turóc megye

Turócudvard	40.0	100.0	96.2	90 felett
-------------	------	-------	------	-----------

Ung megye

Bajánháza	7.3	19.9	0.2	55.99
Alsóhunkóc	0.7	80.9	32.8	80.96
Hanajna	0.0	72.5	78.1	89.87
Hégygombás	0.0	91.9	56.9	67.14
Kapás	0.2	72.7	66.7	77.82
Németvágás	5.0	98.1	76.6	89.98
Unglovasd	0.0	87.8	49.4	86.75
Tarna	2.5	87.5	93.1	90 felett
Bölcsős	0.0	99.1	59.3	90 felett

	1910	1919	1921	1930
Felsőhalas	7.0	47.1	95.9	90 felett
Harapás	0.0	95.1	96.6	90 felett
Jósza	0.2	19.4	93.3	90 felett
Ördögívágás	0.9	83.8	46.0	90 felett

Zemplén megye:

Gálszécs	43.1	43.6	68.7	70.10
Hardicsa	21.7	34.0	25.8	48.72
Isztáncs	48.3	41.8	58.0	87.58
Kazsó	23.9	76.9	89.9	90 felett
Töketerebes	46.3	70.5	84.7	88.79
Homonna	30.8	36.0	71.9	89.55
Alsóladács	0.0	52.9	0.0	50.77
Felsőladács	1.1	16.0	0.0	68.22
Alsómihályi	0.0	63.3	53.5	84.37
Barany	33.2	76.3	84.1	90 felett
Biste	20.3	62.3	76.7	71.54
Csörgő	18.7	78.7	87.0	90 felett
Céke	10.9	93.8	78.9	90 felett
Garany	9.3	85.3	67.7	70.40
Gercsely	14.2	84.2	88.1	90 felett
Kásó	47.0	92.0	56.1	90 felett
Kolbása	22.0	77.9	91.2	90 felett
Legénye	8.2	56.2	49.1	74.40
Magyarsas	28.3	90.3	75.8	90 felett
Göröginye	42.8	48.6	67.2	90 felett
Mészpest	22.4	77.7	62.3	70.93
Sztropkó	37.4	38.7	51.8	85.10
Nagytoronya	22.0	66.0	20.1	68.57
Velejte	39.9	91.7	78.2	90 felett
Alsóalmád	2.9	3.8	72.6	59.82
Pásztorhegy	4.0	1.6	1.3	71.34
Takcsány	6.6	10.5	10.5	63.33
Tölgyeshegy	10.3	5.5	39.6	70.65
Vendégi	0.4	0.9	16.1	50.79
Barátlak	4.3	4.3	100.0	85.05

	1910	1919	1921	1930
Kispetőfalva	16.0	29.6	34.6	75.47
Kisvalkó	9.3	1.4	7.5	55.10
Máriakut	11.0	3.2	11.6	89.81
Varannó	27.4	70.6	47.5	75.79
Sátoraljaujhely	0.0	41.9	62.9	90 felett
Topolóka	40.4	44.3	96.9	90 felett
Jeszenőc	29.4	92.5	84.3	90 felett
Tavarna	42.6	91.4	89.7	90 felett

Zólyom megye

Besztercebánya	40.7	77.0	79.4	86.74
Zólyom	40.7	93.3	93.8	95.10

Ruszinszkó

Bereg megye

	1910	1921	1930
Szélestő	1.7	2.8	50.46
Svoboda (telep)	0.1	1.9	90 felett

5. Ama ruszinszkói községek jegyzéke, amelyekben a rutének 1910 óta érték el a 20%-ot.*

(Forrás: a Magyar Statisztikai Társaság Allamtudományi Intézetének adatgyűjtése, melyet a szükséghez képest a Magyar Statisztikai Közlemények 42. kötetének, a Statistický Lexikon obci v Podkarpatskej Rusi és a Mimořádné Zprávy státního úřadu statistického republiky československé 13. számának adataival egészítettem ki.)

	1910	1921	1930
Bereg megye			
Balazsér	0.0	35.9	34.57
Felsőkerepec	15.1	25.6	20.16
Izsnyéte	0.5	40.2	37.64

* A dült szedés azt az évet jelzi, amikor a rutének a 20%-ot először érték el.

	1910	1921	1930
Kékesfüred	3.1	0.0	30.73
Macsola	0.0	1.7	26.24
Munkács	8.1	24.5	26.25
Várpalánka	9.7	13.6	20.51

Máramaros megye

Kerekhegy	0.6	56.0	47.62
Técső	14.5	34.8	42.55
Visk	17.2	32.5	36.36

Ugocsa megye

Akli	0.0	4.5	27.34
Batár	6.5	65.8	46.93
Csepe	0.1	64.5	67.65
Fancsika	9.2	26.8	37.26
Gödénháza	8.9	14.5	40.02
Karácsfalva	5.8	29.2	27.38
Mátyfalva	3.4	12.8	42.22
Nagyszöllős	16.2	42.4	41.72
Salánk	0.3	22.5	27.68
Tiszaölkény	1.7	2.6	21.90
Tiszaölkény	1.6	0.0	39.37
Tiszaújhegy	8.1	34.8	27.73
Verbőc	2.9	4.0	27.57

Ung megye

Ördarma	1.1	52.7	52.22
Radvanc	7.2	32.7	36.22
Ungvár	3.8	14.2	24.74

6. *Ama ruszinszkói községek jegyzéke, amelyekben a rutének 1910 óta szerezték meg az abszolút többséget.**

(Forrás: a Magyar Statisztikai Társaság Allamtudományi Intézetének adatgyűjtése, melyet a szükséghez képest a Magyar Statisztikai Közlemények 42. kötetének, a Statistický Lexikon obcí v Podkarpatskej Rusi és a Mimořádné Zprávy státního úřadu statistického republiky československé 13. számának adataival egészítettem ki.)

	1910	1921	1930
Bereg megye			
Alsóverecke	47.5	67.0	60.07
Bilke	49.2	74.7	70.04
Füzesmező	21.9	79.4	83.83
Szolyva	44.6	48.2	52.81
Máramaros megye			
Csepe	0.1	64.5	67.65
Gyertyánliget	41.3	49.0	52.80
Ugocsa megye			
Királyháza	29.4	26.2	57.56
Tekeháza	29.5	45.7	51.36
Tiszasásvár	41.8	69.6	83.27
Ung megye			
Baranya	41.1	75.2	76.74
Kereknye	43.4	86.3	73.06
Ördarma	1.1	52.7	52.22

* A dült szedés azt az évet jelzi, amikor a rutének az 50%-ot először érték el.

7. KIMUTATÁS

a szlovenszkói és ruszinszkói régi törvényhatósági és rendezett tanácsú városok lakosságának nemzetiségi statisztikájában bekövetkezett változásokról.*

(Forrás: valamennyi eddig felsorolt)

a) Szlovenszkó.

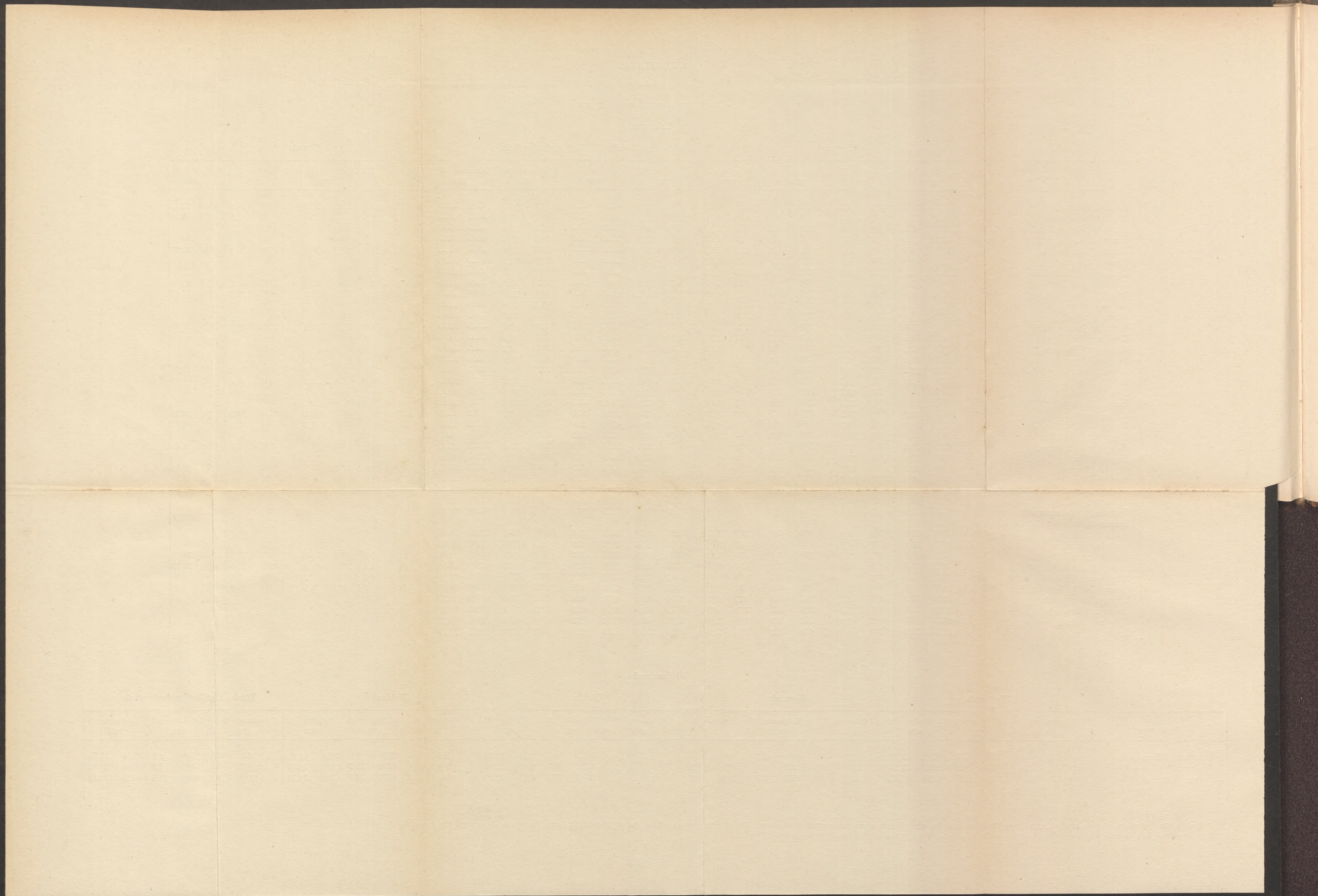
Magyarok					Tótok, illetőleg csehszlovákok				Németek**			
Város neve	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%
	1910		1919		1921		1930		1910		1919	
Bazin (Pezinok)	575	12.0	171	3.1	184	3.8	234	3.90	2642	54.9	3824	69.9
Bártfa (Bardejov)	2179	33.1	615	9.6	172	2.7	128	1.83	2571	39.1	4638	72.1
Besztercebánya (Bánská Bystrica)	5261	48.8	1565	14.6	870	8.4	434	3.95	4388	40.7	8265	77.0
Brezinobánya (Brezno)	1010	24.2	70	1.7	55	1.4	65	1.45	3081	73.8	3803	94.9
Dobsina (Dobšina)	1739	34.6	1618	35.4	353	7.8	247	5.34	1503	29.9	1527	33.4
Eperjes (Prešov)	7976	48.9	3676	19.7	1948	11.3	937	4.53	6494	39.8	13802	73.9
Érsekújvár (Nové Zámky)	14838	91.5	12379	62.1	9378	50.0	10193	46.46	964	5.9	6851	34.3
Gölnicbánya (Gelnica)	606	15.8	367	9.9	225	6.3	91	2.42	1098	28.6	907	24.4
Igló (Spišská Nová Ves)	3506	32.1	2614	23.4	1089	10.0	619	4.93	5490	50.2	6416	57.6
Jolsva (Jelšava)	2289	80.4	804	32.0	501	17.9	255	7.43	449	15.8	1526	60.7
Kassa (Košice)**	33350	75.4	17991	38.4	11206	22.1	11504	17.99	6548	14.8	22858	48.8
Késmárk (Kežmarok)	1314	20.8	604	9.9	280	4.5	133	2.05	1606	25.4	1773	29.2
Kisszeben (Sabinov)	1168	35.5	451	13.4	260	7.2	125	3.10	1640	49.9	2625	78.0
Komárom (Komarno)*	17088	82.2	13869	83.8	13584	80.5	12645	63.57	756	3.9	2441	14.7
Korpona (Krupina)	484	12.0	91	1.7	35	0.8	108	2.15	3460	86.2	5225	97.9
Körmöcbánya (Kremnica)	1501	33.3	548	11.8	402	8.5	136	2.58	1482	32.8	3296	70.9
Leibicz (Lubica)	213	7.7	37	1.3	13	0.5	6	0.20	1311	47.1	1730	62.1
Léva (Levica)	8752	90.5	7413	68.3	6676	65.5	4974	41.01	688	7.1	3271	30.1
Losonc (Lučenec)	10634	82.2	4528	27.5	5256	43.8	4007	27.49	1675	12.9	11410	69.3
Lőcse (Levoča)	2410	32.0	1345	22.3	466	6.3	280	3.25	3094	41.1	3409	56.0
Modor (Modra)	347	6.9	177	3.2	65	1.3	78	1.38	4124	82.4	4886	87.9
Nagyőrce (Velká Revuca)	1000	51.9	355	19.5	240	14.6	—	10 a.	844	45.9	1337	73.5
Nagyszombat (Trnava)	4593	30.3	1284	8.2	1386	8.0	641	3.69	8032	53.0	12450	79.8
Nyitra (Nitra)	9754	59.4	2899	17.4	2044	10.9	961	4.59	4929	30.0	13248	79.6
Poprád (Poprad)	689	30.2	453	15.7	249	9.4	153	4.16	758	33.2	1377	47.8
Pozsony (Bratislava)**	31705	40.6	24126	29.0	20731	23.7	18890	16.16	11674	14.9	27397	32.9
Rimaszombat (Rimavská Sobota)	6199	89.7	5409	88.2	4909	71.0	3504	47.95	468	6.8	614	10.0
Rozsnyó (Rožňava)	5688	89.7	4929	86.7	4896	79.4	3211	50.65	406	6.2	589	10.4
Rózsahégy (Ružomberok)	1735	14.1	395	3.3	126	0.9	60	0.40	8340	68.1	10529	89.0
Selmec és Bélabánya (Bánská Štiavnica)*	6340	41.8	1366	9.6	660	5.0	308	2.33	8341	54.9	12621	88.4
Szokolca (Skalica)	505	10.1	88	1.8	30	0.6	24	0.46	4155	82.8	4655	95.0
Szentgyörgy (Svätý Júr)	641	18.5	118	3.8	100	3.1	82	2.24	1897	54.9	2104	68.2
Szepesbela (Spišská Bela)	355	12.3	108	3.7	25	0.9	31	0.88	1258	43.5	1109	38.3
Szepesolaszi (Spišské Vlachy)	340	14.1	142	3.5	78	3.2	39	1.59	1613	66.9	3380	83.1
Szepesváralja (Spišské Podhradie)	566	18.1	618	21.3	180	6.2	53	1.81	1832	58.5	1756	60.5
Ujbánya (Nová Baňa)	470	9.8	134	3.0	75	1.5	52	1.03	4256	88.4	4357	96.4
Trencsén (Trenčín)	2997	38.4	375	3.8	341	3.3	212	1.83	3676	47.1	9029	92.1
Zólyom (Zvolen)	4973	56.5	492	5.1	283	3.2	269	2.42	3579	40.7	8972	93.3
Zsolna (Žilina)	2336	25.5	742	6.2	439	3.8	364	2.17	4954	54.0	10313	85.9
									9698	83.4	13836	82.37

b) Ruszinszkó.

Magyarok						Németek						Zsidók						Rutének				Tótok, illetőleg csehszlovákok								
Város neve	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%	Lélekszám	%		
	1910		1921		1930		1910		1921		1930		1910		1921		1930		1910		1921		1930		1910		1921		1930	
Beregszász (Berehovo)	12432	96.1	8379	62.2	9190	52.21	140	1.1	99	0.7	405	2.30	.	.	2873	21.3	3759	21.35	221	1.7	1328	9.9	1954	11.10	55	0.5	746	5.5	2034	11.56
Munkács (Mukačevo)**	12686	73.4	4864	24.1	5561	22.54	3078	17.8	385	1.9	991	4.02	.	.	8394	41.7	8869	35.96	1394	8.1	4936	24.5	6476	26.25	42	0.2	1439	7.1	2664	10.80
Ungvár (Užhorod)**	13590	80.3	7712	38.9	4499	17.78	1151	6.8	433	2.2	508	2.01	.	.	3743	18.9	5897	23.30	641	3.8	2807	14.2	6260	24.74	1219	7.2	5064	25.5	8030	31.73

* Azok a törvényhatósági városok, amelyek nagyközségekké fokoztattak le, egy csillaggal, a mai rendezett tanácsú városok két csillaggal vannak jelölve. Az utóbbiak között kettő; Pozsony és Kassa régen törvényhatósági joggal volt felruházva.

** A németeket csak azokban a szlovenszkói városokban vettük figyelembe, ahol 1910-ben meghaladták a lakosság 10%-át.

Résumé.

Les recensements de Tchécoslovaquie et les droits linguistiques des minorités en Slovaquie et Ruthénie.

Par Ernest Flachbarth.

L'auteur, qui se place au point de vue des droits des minorités, examine quelles conséquences entraînent pour les minorités de Slovaquie et Ruthénie, en ce qui concerne les droits linguistiques, les résultats des recensements tchécoslovaques — jugés peu dignes de foi par l'éminent savant tchèque Emmanuel Rádl — et si lesdites conséquences peuvent se concilier avec le traité conclu à Saint-Germain-en-Laye entre la Tchécoslovaquie et les Puissances alliées et associées.

I. Tout d'abord, il conclut de l'article 7, alinea 4, du traité, que les droits linguistiques garantis par celui-ci appartiennent aussi aux Slovaques, de même qu'aux israélites ayant pour langue maternelle le hongrois ou l'allemand, quand bien même ils figurent au recensement tchécoslovaque comme appartenant à la nationalité juive. Au contraire des droits garantis à l'article 9, le droit garanti à l'article 7, alinea 4, ne peut être localisé et par conséquent le procédé suivi par la Tchécoslovaquie, faisant dépendre les droits linguistiques du fait que la minorité respective atteint ou non un certain pourcentage du nombre total des citoyens, doit être considéré comme heurtant le traité. Aux termes de l'article 11, la langue „tchécoslovaque” ne peut être considérée en Ruthénie comme la langue officielle et la diète autonome qui doit être convoquée en cette province n'est pas tenue à octroyer aux Tchèques immigrés les droits garantis au 4e alinea de l'article 7.

II. La loi tchécoslovaque sur les langues promulguée sous n° 122 le 20 février 1920 a contrairement au traité, restreint les droits linguistiques minoritaires aux districts judiciaires où selon le dernier recensement les personnes appartenant à la minorité de langue représentent 20 % au moins du nombre de citoyens et, toujours contrairement au traité, a exclu les Slovaques de l'exercice de ces droits. Si l'on interprète dûment la loi sur les langues, on voit que les droits qu'elle garantit appartiennent aux israélites dont la langue est celle de telle ou telle minorité de langue, de sorte que la jurisprudence contraire des tribunaux tchécoslovaques ne se concilie pas avec la loi.

Selon le recensement de 1910, sur les 77 districts judiciaires de Slovaquie il y en avait 27 où les Hongrois formaient plus de 20 % de la population. En 4 de ces districts leur nombre a été trouvé inférieur à cette proportion par le recensement de 1921. Depuis

lors, les décrets gouvernementaux n° 456/1921 et 55/1926 ont, en découpant artificiellement le territoire de 5 autres districts (Pozsony, Nyitra, Rimaszombat, Kassa, Gálszécs) dépouillé de leurs droits linguistiques les membres de la minorité hongroise. Suivant les chiffres du recensement de 1930 il y a en Slovaquie 79.119 Hongrois (en réalité de leur nombre est d'environ 100.000) qui ne peuvent faire usage de leur langue maternelle devant les tribunaux et les autorités administratives d'État. En 1920, les Allemands formaient une minorité de 20 % en 7 districts et les Ruthènes en 8. En modifiant la répartition en districts, (le district de Stubnya fut incorporé dans celui de Turócszentmárton) le décret n° 55/1926 a réduit au dessous de 20 % la proportion des Allemands dans un district et le recensement de 1930 dans un autre. Quant aux Ruthènes, le recensement de 1921 leur a fait perdre en 3 districts leurs droits en matière de langue.

La proportion de 66.66 %, condition de certains droits minoritaires (emploi d'une langue unique dans les offices publics) était atteinte par les Hongrois en 12 districts selon le recensement de 1921. Depuis lors, ils ont été refoulés au-dessous de ce pourcentage en 2 districts.

Bien que la loi sur les langues ait d'une manière générale laissé aux corps autonomes le soin de régler eux-mêmes la question de l'emploi des langues sur leur propre territoire, les lois n° 27/1924, 229/1928 et 17/1926 ont, contrairement au traité et à ladite loi restreint considérablement les droits linguistiques minoritaires dans l'administration autonome. En opposition de sa décision du 27 mars 1928, le tribunal administratif suprême a, le 28 juin 1929, approuvé les principes à la base de ces décrets.

Aux termes du décret n° 229/1928, les représentants des minorités au assemblées provinciales en générale ne peuvent prendre la parole dans leur langue maternelle qui si dans la province la minorité respective forme plus de 20 % de la population. En Slovaquie le recensement de 1930 a ramené la minorité hongroise au-dessous de ce chiffre. Dans les assemblées des districts, la condition des droits linguistiques est que la minorité atteigne ledit pourcentage dans le district administratif ou judiciaire en question. En prenant pour base le recensement de 1910, ces droits devraient appartenir aux Hongrois en 28 districts administratives, aux Allemands en 5 et aux Ruthènes en 8, mais les recensements tchécoslovaques ont abaissé au-dessous de 20 % la proportion des Hongrois en 8 de ces divisions, celle des Allemands en 1 et celle des Ruthènes en 3. Quant à la majorité absolue et à la majorité de 75 %, auxquelles sont également attachées certaines conséquences en ce qui touche les droits linguistiques, les Hongrois n'en disposent plus qu'en 13 districts administratives au lieu de 16, respectivement en 8 au lieu de 12. En ce qui concerne l'administration communale autonome, la situation juridique est la suivante:

a) Où n'existe pas une minorité de 20 %, les affaires doivent être gérées en langue „tchécoslovaque”. Les recensements tchécoslovaques ont refoulé les Hongrois au-dessous de ce pourcentage en 250 communes, les Allemands en 13 communes et les Ruthènes en 30. Par contre, l'élément „tchécoslovaque” a atteint cette proportion en 263 communes.

b) La langue des minorités communales disposant de la majorité absolue est toujours l'une des langues employées dans la gestion des affaires communales. Les recensements ont privé de ce droit la langue hongroise en 119 communes, la langue allemande en 10 et la ruthène en 44. En revanche, les „Tchécoslovaques" ont, par rapport à l'année 1910, conquis la majorité absolue ou relative en 186 communes, ce dont la conséquence juridique a été que la langue „tchécoslovaque" est devenue automatiquement la langue employée dans la gestion des affaires communales.

III. En Ruthénie, en dépit de l'article 11 du traité pour la protection des minorités et contrairement au § 3 de la constitution, la question des langues doit, aux termes de l'article 3 de la loi sur les langues, être réglementée conformément à cette dernière. En vertu de l'article 100 du décret n° 17/1926, la langue russe (petit-russien) a juridiquement la situation d'une langue minoritaire quelque peu privilégiée, sans être cependant l'égale de la langue „tchécoslovaque", alors que selon le recensement de 1930 les Ruthènes représentent 63.02 et les „Tchécoslovaques" 4.79 % seulement de la population totale de cette province.

Jusqu'en 1921 les Hongrois dépassaient encore les 20 % en 4 districts, ainsi qu'en 2 districts s'étendant partiellement jusqu'en pays ruthène. Par suite des recensements, ils ont perdu en 2 districts les droits linguistiques fondés sur cette proportion numérique. On compte 34.543 Hongrois qui ne disposent d'aucune espèce de droit en matière de langue devant la justice et l'administration de l'État.

Dans l'assemblée de la province, le recensement de 1921 avait déjà privé en général du droit de faire usage de leur langue maternelle les représentants de la population hongroise. En ce qui concerne les districts politiques, au lieu de 4 districts, le recensement de 1930 n'accuse plus qu'en 3 districts une minorité hongroise de 20 %. En outre, les Hongrois ont perdu cette proportion de 20 % en 34 communes et les Allemands en 7. En 23 communes, les Hongrois ont été dépouillés de la minorité absolue par les recensements, pendant que les Ruthènes acquéraient la minorité qualifiée en 26 communes et la majorité absolue en 12 autres. Les „Tchécoslovaques" ont atteint en 7, respectivement 2 communes la proportion numérique en question.

IV. En Slovaquie et Ruthénie, provinces arrachées à la Hongrie, 133.662 Hongrois ressortissants tchécoslovaques (le sixième de la population hongroise de Tchécoslovaquie) et 53.3 % des Allemands sont privés des droits linguistiques dans l'administration de l'État et devant la Justice. Les Hongrois ont perdu leurs droits linguistiques en 284 communes (dont 3 nouvelles et 19 anciennes villes), les Allemands en 20 communes et les Ruthènes en 30, pendant que la langue „tchécoslovaque" acquérait en 188 communes le droit d'être employée dans la gestion des affaires communales sans qu'il soit besoin d'une décision votée par les représentants de la commune.

Encore ces chiffres n'ont-ils d'importance que sur le papier, étant donné que les cas ne se comptent même pas où la loi et les décrets sur les langues ne sont pas observés. Le plus grand défaut de la législation tchécoslovaque en matière de langue est de faire du résultat des recensements les droits minoritaires, alors que la tâche du recensement ne consiste pas à créer des droits, mais à

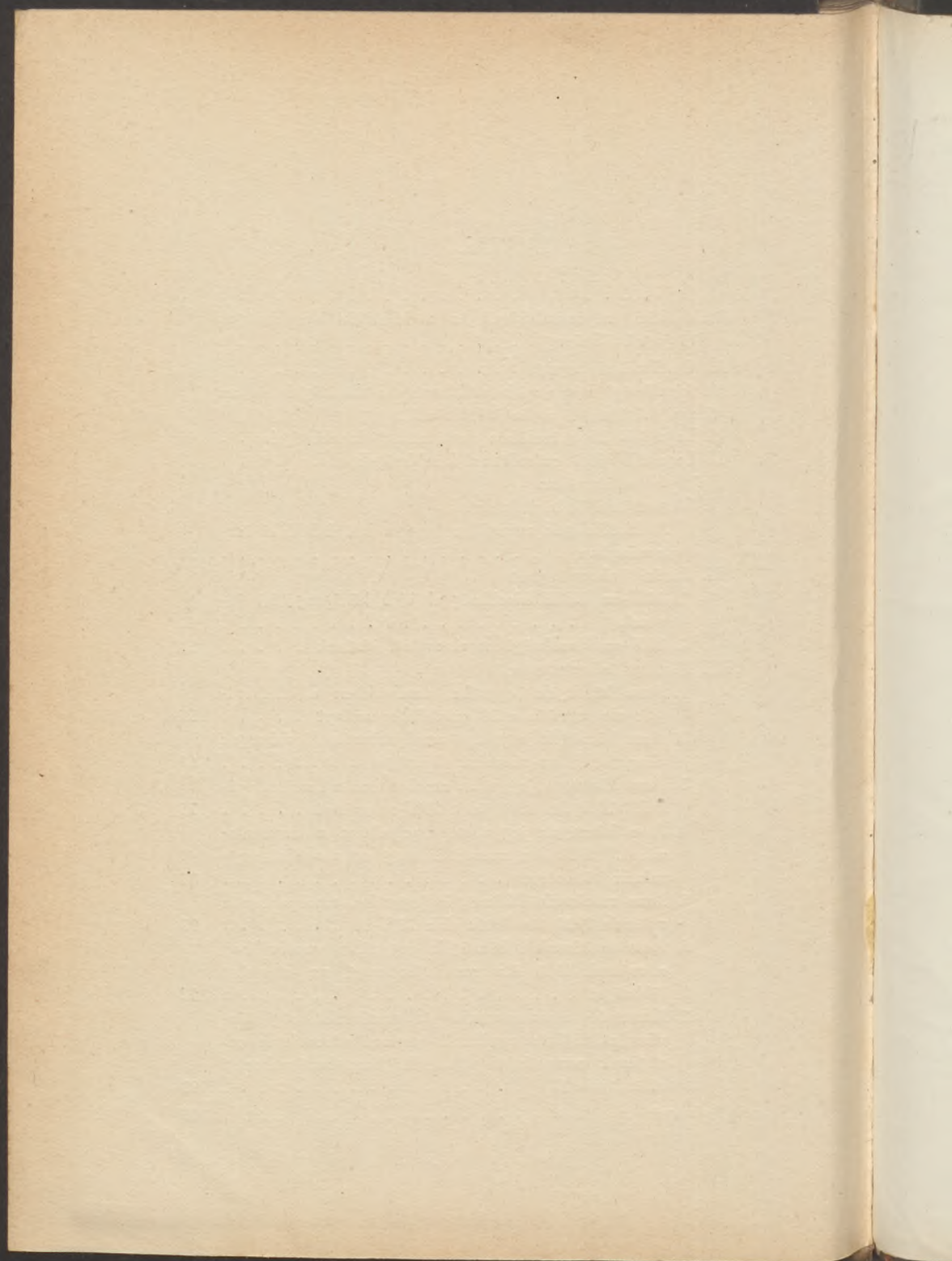
établir avec impartialité les changements survenus dans la répartition de la population sous le rapport des nationalités. En outre, c'est d'une manière tout à fait mécanique qu'elle fait dépendre d'un certain pourcentage les droits linguistiques: la conséquence en est qu'en Slovaquie 571.988 Hongrois sont privés, à l'assemblée provinciale, des droits que possèdent en Ruthénie 446.916 Ruthènes; qu'à Pozsony (Bratislava) la capitale de la Slovaquie, les 18.890 Hongrois sont privés des droits dont jouissent 20 Hongrois dans une commune de 100 habitants et que devant la Justice et l'administration de l'État, les 22.942 Hongrois du district de Pozsony sont dépourvus des droits linguistiques, alors que par exemple les 6228 Ruthènes du district d'Ólubló en sont investis.

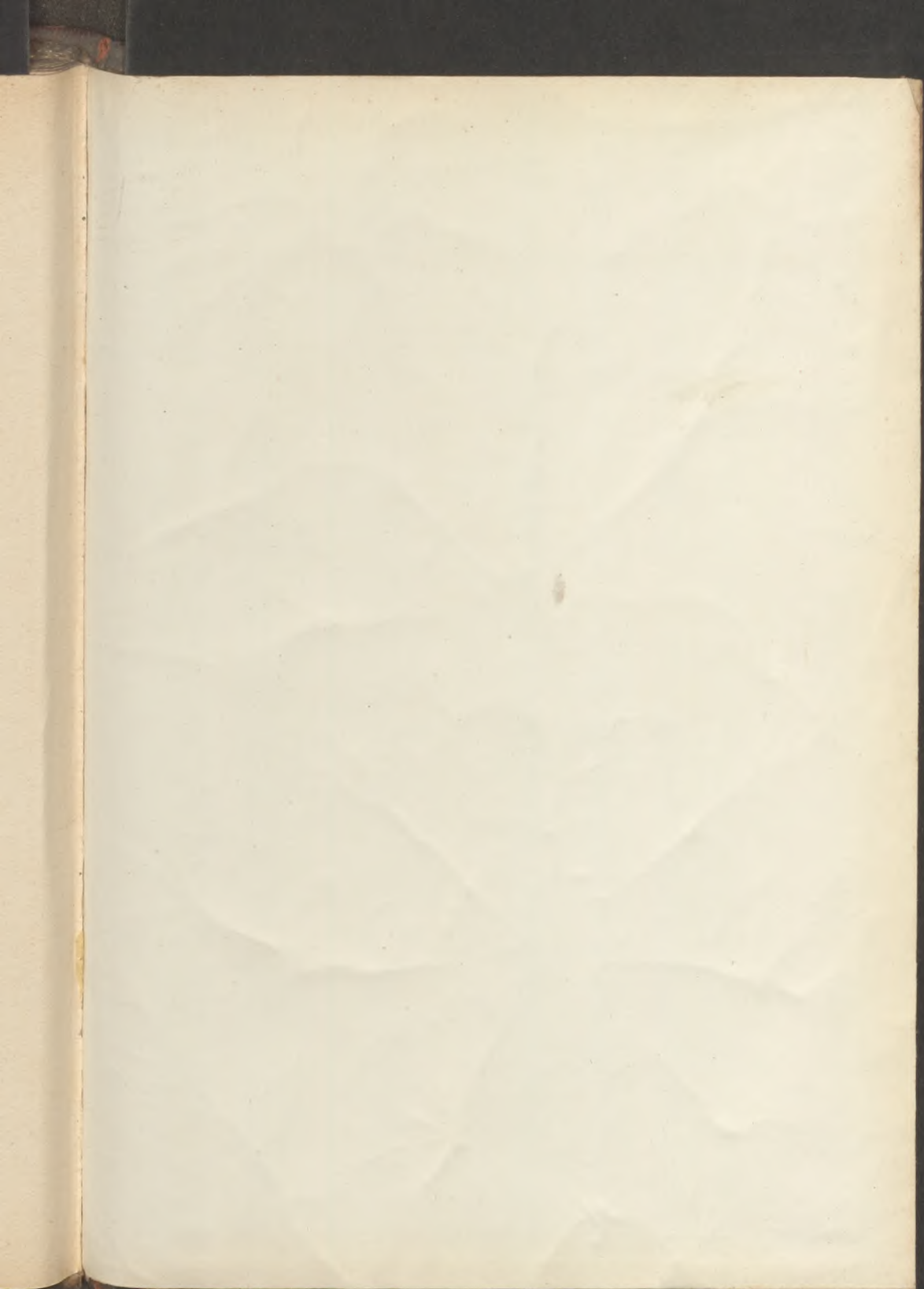
Titre des tableaux statistiques de l'appendice: A) Diminution des droits linguistiques minoritaires devant la Justice et l'administration de l'État. 1. Minorités de 20 % ou plus (qualifiées) et 2. Minorités de 66.6 % ou plus dans les districts judiciaires.

B) Dans l'administration autonome. I. Administration provinciale autonome. Pourcentage des minorités dans les deux provinces ci-devant hongroises. II. Administration autonome de district. 1. Districts administratifs comptant une minorité de plus de 20 %. 2. Districts ayant perdu leur minorité de 20 %. III. Administration communale autonome. 1. Liste des communes dans lesquelles les minorités ont perdu la proportion de 20 %. 2. Liste des communes dans lesquelles les minorités ont perdu la majorité absolue. 3. Liste des communes dans lesquelles les „Tchécoslovaques“ ont atteint depuis 1910 la proportion de 20 %. 4. Liste des communes dans lesquelles les „Tchécoslovaques“ ont acquis depuis 1910 la majorité absolue ou relative. 5. Liste des communes de la Russie subcarpathique dans lesquelles les Ruthènes ont atteint depuis 1910 la proportion de 20 %. 6. Liste des communes de la Russie subcarpathique dans lesquelles les Ruthènes ont acquis depuis 1910 la majorité absolue. 7. Tableau des changements survenus dans la répartition des nationalités dans les anciennes villes municipales ou pourvues d'un conseil constitué, en Slovaquie et Ruthénie.

TARTALOM

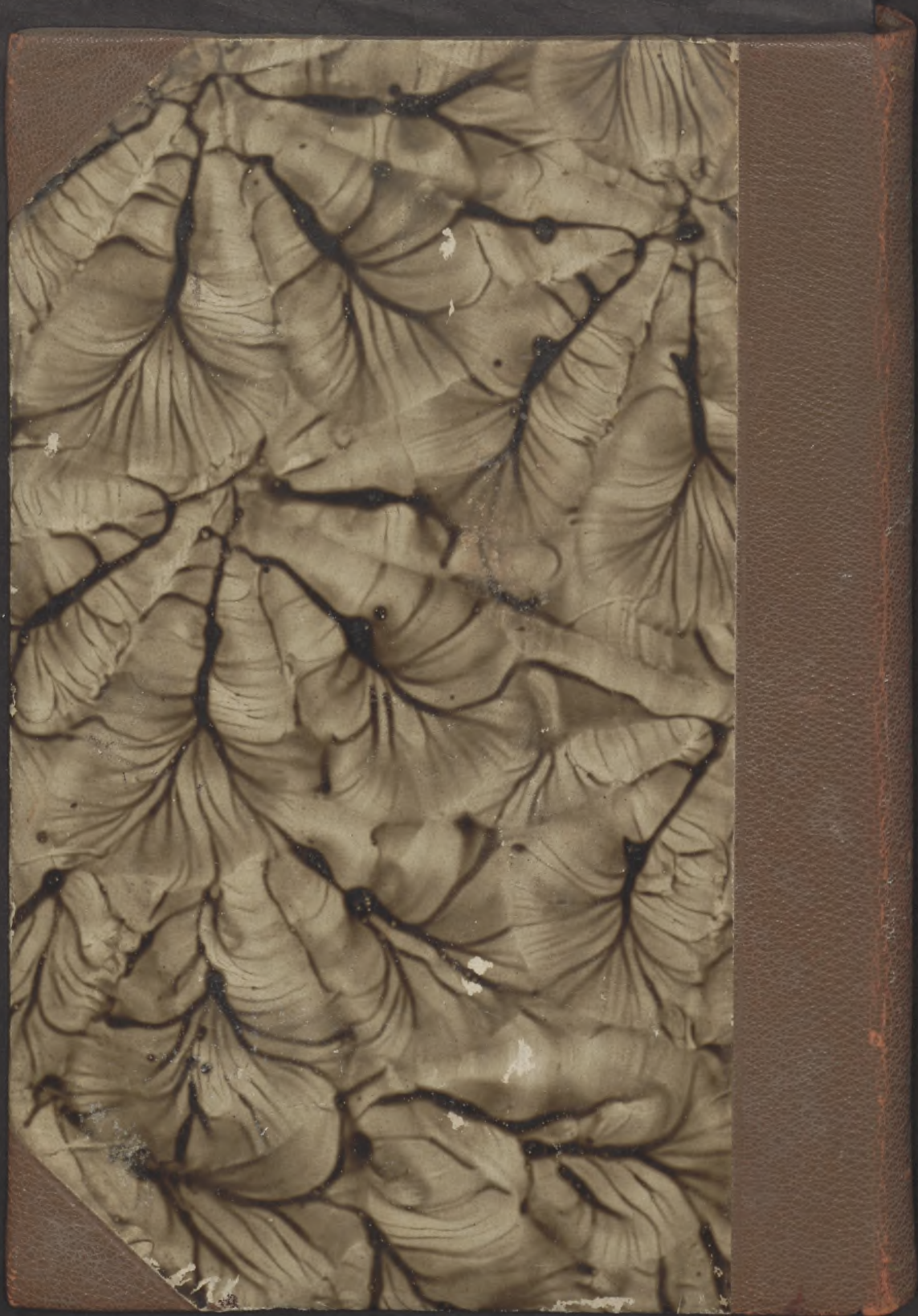
Előszó	3
A csehszlovákiai népszámlálások és a felvidéki kisebbségek nyelvi jogai. (Szöveg)	5
Függelék. Statisztikai anyag	43
A) A kisebbségi nyelvjogok csökkenése a bíróságok és az állami közigazgatási hatóságok előtt	
I. Legalább 20 százalékos (minősített) kisebbségek . .	43
II. Legalább 66,6 százalékos kisebbségek	50
B) Az önkormányzatban	
I. Tartományi önkormányzat	
A kisebbségek százalékaránya a két felvidéki tar- tományban	51
II. Járási önkormányzat	
1. 20%-on felüli kisebbséggel bíró közigazgatási já- rások	52
2. 20%-os kisebbségüket elvesztett járások	54
III. Községi önkormányzat	
1. Ama községek jegyzéke, amelyekben a kisebbsé- gek elvesztették a 20 százalékos arányt	55
2. Ama községek jegyzéke, amelyekben a kisebbségek elvesztették az abszolút többséget	67
3. Ama községek jegyzéke, amelyekben a „csehszlová- kok” 1910 óta érték el a 20%-os arányt	75
4. Ama községek jegyzéke, amelyekben a „csehszlo- vákok” 1910 óta szerezték meg az abszolút vagy relatív többséget	84
5. Ama ruszinszkói községek jegyzéke, amelyekben a rutének 1910 óta érték el a 20%-ot	90
6. Ama ruszinszkói községek jegyzéke, amelyekben a rutének 1910 óta szerezték meg az abszolút többséget	92
7. Kimutatás a szlovenszkói és ruszinszkói régi tör- vényhatósági és rendezett tanácsú városok lakos- ságának nemzetiségi statisztikájában bekövetkezett változásokról	93
Francia résumé	95

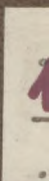

THE
NEW
AMERICAN
BIBLE
SOCIETY
OF
NEW
YORK
AND
LONDON
1840

